

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ &
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ:

ΕΠΙΘΕΤΟ: ΖΑΜΠΙΟΓΛΟΥ

ΟΝΟΜΑ: ΒΑΛΕΝΤΙΝΑ

Α.Μ: 087/06

ΕΠΟΠΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΚΟΥΡΤΕΣΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Θεσσαλονίκη Φεβρουάριος 2014

Πρόλογος:

Στο πλαίσιο της ολοκλήρωσης του προπτυχιακού προγράμματος στο τμήμα Οικονομίας και Διοίκησης του ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης, πραγματοποιήθηκε η εκπόνηση της συγκεκριμένης πτυχιακής μελέτης με θέμα την τουριστική ανάπτυξη στα Δωδεκάνησα.

Η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος έγινε με σκοπό την παρουσίαση της τουριστικής ανάπτυξης και του βιώσιμου τουρισμού των Δωδεκανήσων. Το ενδιαφέρον μου γι' αυτή, με ώθησε στην επιθυμία να διερευνήσω την συμβολή των τουριστικών επιχειρήσεων στην ανάπτυξη του τουρισμού και κατ' επέκταση στη βιωσιμότητα του τόπου.

Ένας ακόμη λόγος για την επιλογή του θέματος είναι η διαμονή μου στο νησί της Ρόδου όπως και τα ταξίδια μου στα Δωδεκάνησα ανακαλύπτοντας τις ιδιαίτερες ομορφιές των νησιών.

Τελειώνοντας τον σύντομο αυτό πρόλογο, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους με βοήθησαν στην εκπόνηση της πτυχιακής μου μελέτης. Ιδιαίτερα ευχαριστώ τον κύριο Κουρτέσα Γεώργιο, για την ανάθεση και επιμέλεια της εργασίας αυτής, για τις χρήσιμες συμβουλές και παρατηρήσεις προκειμένου να επιτευχθεί το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα.

Πίνακας περιεχομένων

Προλογος.....	2
Πίνακας περιεχομένων.....	3
Περίληψη.....	7
Summary.....	8
Εισαγωγή.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	
1.1 Γενικά στοιχεία για τον τουρισμό στην Ελλάδα.....	11
1.2 Η Ελλάδα ως προορισμός.....	12
1.3 Ελληνικό Τοπίο.....	12
1.4 Υποδομή.....	13
1.5 Προτεραιότητες.....	13
1.6 Ευκαιρίες.....	14
1.7 Αλλαγή μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης.....	15
1.8 Παράγοντες ανάπτυξης.....	16
1.9 Επενδυτικές ευκαιρίες.....	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ	
2.1. Εισαγωγή.....	19
2.2 Περιγραφή της Υφιστάμενης Κατάστασης.....	20
2.3 Τουρισμός και Περιφερειακή ανάπτυξη.....	20
2.4 Νέοι Θεσμικοί Στόχοι της Περιόδου 2014-2020.....	21
2.5 Στρατηγικοί Στόχοι του Αιγαϊακού Χώρου.....	23
2.5.1 Αντιμετώπιση της Περιφερειακότητας και των Προβλημάτων στις Μεταφορές και στην Πρόσβαση στις Αγορές.....	23
2.5.2 Αντιμετώπιση των Περιβαλλοντικών Προβλημάτων και του Περιορισμού των Φυσικών Πόρων.....	24
2.6 Επιπτώσεις του τουρισμού στο Αιγαίο.....	25
2.6.1 Ανάπτυξη του τουρισμού και περιβάλλον.....	26

2.6. 2. Οι θετικές επιπτώσεις.....	26
2.6. 3. Οι αρνητικές κοινωνικές επιπτώσεις.....	27

ΚΕΦΑΛΑΙΟ3 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ

3.1 Θέση Δωδεκανήσου.....	29
3.2 Νησιά που απαρτίζουν τον νομό Δωδεκανήσου.....	30
3.3 Φυσική εξέταση.....	30
3.4 Λαογραφικά στοιχεία.....	31
3.5 Δημογραφικά στοιχεία Δωδεκανήσου.....	31
3.5.1 Βασικά δημογραφικά χαρακτηριστικά.....	31
3.5.2 Δημογραφικές εξελίξεις.....	34
3.6 Οικονομία Δωδεκανήσου.....	34

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

4.1 Μυθολογία- Προϊστορία.....	35
4.2 Περσικοί πόλεμοι και Πελοποννησιακός πόλεμος.....	36
4.3 Μακεδονική περίοδος.....	36
4.4 Ρωμαϊκή εποχή και βυζαντινή περίοδος.....	37
4.5 Ενετοκρατία.....	38
4.6 Οθωμανική κυριαρχία	45
4.7 Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος.....	45
4.8 Μεταπολεμική Ιστορία.....	46
4.9 Απελευθερωτικός αγώνας.....	47

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Ανάπτυξη στο Αιγαίο

5.1. Καταγραφή των διακρίσεων που υφίστανται μεταξύ των νησιών και ανάλυση των παραγόντων που τα καθιστούν ιδιαίτερους τουριστικούς προορισμούς.....	49
5.2. Περιγραφή του προτύπου τουριστικής ανάπτυξης που ακολούθησε η πλειοψηφία των ελληνικών νησιών.....	51
5.3. Καταγραφή και ανάλυση των βημάτων σχεδιασμού της τουριστικής ανάπτυξης νησιωτικών περιοχών.....	53

5.4. Ανάλυση των παραγόντων που στοιχειοθετούν μια βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη των νησιών.....	55
5.5 Η τουριστική ανάπτυξη στα νησιά της Δωδεκανήσου.....	57
5.6 Επενδυτικός Νόμος και Νησιωτική Ανάπτυξη.....	58
5.7 Πολιτικές για τον Νησιωτικό Χώρο.....	61
5.8 Επιπτώσεις τουρισμού.....	63
5.8.1 Οι θετικές επιπτώσεις.....	64
5.8.2 Οι αρνητικές κοινωνικές επιπτώσεις.....	65
5.9 Σύνοψη.....	66
Κεφάλαιο 6 Γνωριμία με τα Δωδεκάνησα	
6.1 Ρόδος.....	68
6.2 Κάρπαθος.....	70
6.3 Κως.....	71
6.4 Κάλυμνος.....	72
6.5 Αστυπάλαια.....	73
6.6 Κάσος.....	74
6.7 Τήλος.....	75
6.8 Λέρος.....	75
6.9 Νίσυρος.....	76
6.10 Πάτμος.....	77
6.11 Αγαθονήσι.....	78
6.12 Καστελόριζο.....	78
6.13 Υπόλοιπα νησιά της Δωδεκανήσου.....	79
Σύμη.....	79
Χάλκη.....	80
Κέφαλος.....	80
Λειψοί.....	81

Τέλενδος.....	81
Ψέριμος.....	81
Κιναρόσα - Λέβιθα – Φαρμακονήσι.....	82
Αρκοί.....	82
Αρμάθια.....	82
<u>Κεφάλαιο 7 Οικονομικά στοιχεία</u>	
7.Στρατηγική ανάλυση – SWOT	
7.1Γεωγραφικά Χαρακτηριστικά.....	82
7.2.Περιβάλλον, Χωροταξία & Ποιότητα Ζωής.....	83
7.3.Κοινωνικές Υποδομές & Υπηρεσίες.....	85
7.4.Μεταφορές.....	87
7.5.Τουρισμός – Πολιτισμός.....	88
7.6.Παραγωγικό δυναμικό και Κοινωνία της Γνώσης.....	90
<u>Κεφάλαιο 8 ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</u>	
8.1Δέσμη μέτρων και άξονες για ανάπτυξη-προβολή.....	92
8.2Διατύπωση του Αναπτυξιακού Οράματος της Περιφέρειας και των κατευθυντήριων αρχών, που πρέπει να διέπουν τον τρόπο λειτουργίας της και τον τρόπο διοίκησης των υποθέσεων περιφερειακού επιπέδου.....	94
8.3 Στρατηγική «Ευρώπη 2020.....	97
8.4 Στρατηγικοί Στόχοι του Αιγαιακού Χώρου.....	99
8.4.1 Αντιμετώπιση της Περιφερειακότητας και των Προβλημάτων στις Μεταφορές και στην Πρόσβαση στις Αγορές.....	99
8.5 Επενδυτικός Νόμος και Νησιωτική Ανάπτυξη.....	100
Βιβλιογραφία.....	102
A. Ξενόγλωσση.....	102
B. Ελληνική	102
Γ. Πηγές από το διαδίκτυο	101
Γλωσσάριο.....	103
Παράρτημα	104

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα εργασία γίνεται αναφορά στην τουριστική ανάπτυξη του νομού Δωδεκανήσου ως σύνολο αλλά και σε κάθε ένα ξεχωριστά.

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας γίνεται μια γενική εκτίμηση για τον τουρισμό στην Ελλάδα παρουσιάζοντας παράλληλα τις ευκαιρίες για επενδύσεις και τα μελλοντικά σχέδια ανάπτυξης στον ελλαδικό χώρο.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται ειδικότερα η ανάπτυξη του τουρισμού στον αιγαιακό χώρο, οι στόχοι αλλά και οι επιπτώσεις του τουρισμού. Στα επόμενα κεφάλαια, γίνεται πιο συγκεκριμένη η έρευνα για την τουριστική ανάπτυξη παρουσιάζοντας στοιχεία για τα Δωδεκάνησα.

Αρχικά υπάρχουν γενικές πληροφορίες για τη γεωγραφική θέση των Δωδεκανήσων και ιστορικά στοιχεία για την ανάπτυξη των νησιών. Γίνεται η γνωριμία με κάθε νησί ξεχωριστά ώστε να γίνει αντιληπτό στον αναγνώστη η μοναδικότητα του κάθε νησιού αλλά και τον τρόπο ζωής των νησιωτών μέσα από τις πολιτιστικές εκδηλώσεις τους και την τοπική κουζίνα.

Μέσω της στρατηγικής ανάλυσης, αλλά και των οικονομικών στοιχείων φαίνονται συνολικά οι προσπάθειες ανάπτυξης των Δωδεκανήσων αλλά και μελλοντικά βήματα αναβάθμισης του τουριστικού προϊόντος των νησιών ξεχωριστά αλλά και στο σύνολο τους

SUMMARY

In this present task I reference to on the tourism development of municipality of Dodecanese as a set but also to each one separately.

In the first chapter contains a general assessment for tourism in Greece, presenting the opportunities for investment and future development projects in Greece.

The second chapter describes particularly the development of tourism in the Aegean area, the objectives and the impact of tourism.

In the following chapters, it becomes more specific the survey for tourism development by presenting information on the Dodecanese islands. Firstly there is general information on the geographical location of the Dodecanese islands and historical information about the island development.

It is the acquaintance with each of the islands independently in order to the reader with grasp the uniqueness of each island and the lifestyle of the islanders through cultural events and local cuisine.

Through the strategic analysis, and the financial elements look totally the development efforts of the Dodecanese and future steps in upgrading the tourist product of the islands individually and in their entirety.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

«Η διεθνής οικονομία οδηγείται στον 21ο αιώνα από τρεις βιομηχανίες «υπέρ υπηρεσιών»: την τεχνολογία της πληροφορικής, τις επικοινωνίες και τον τουρισμό. Ο κλάδος του τουρισμού, ο νεότερος σχετικά τομέας παραγωγής για όλες σχεδόν τις οικονομίες του κόσμου σημείωσε τις δύο τελευταίες δεκαετίες, τους υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης, μεταξύ των άλλων κλάδων και συνέβαλε σημαντικά στην εισροή συναλλάγματος, στη δημιουργία θέσεων εργασίας και στην περιφερειακή ανάπτυξη πολλών χωρών. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, ο τουρισμός θα συνεχίσει και στο μέλλον να αναπτύσσεται σημαντικά παρά τις περιοδικές υφέσεις, τις πολιτικές αναταραχές και τους πολέμους που σημειώνονται.» (WTO, 2000).

Κατά τη διάρκεια του 20ου αιώνα η παγκόσμια τουριστική κατανάλωση πολλαπλασιάστηκε και η συνολική διεθνής τουριστική κατανάλωση μεγεθύνθηκε σε τέτοιο βαθμό, ώστε να αντιπροσωπεύει πλέον ένα σημαντικότατο μέρος των διεθνών οικονομικών συναλλαγών. Ιστορικά, προσεγγίζοντας τη συγκρότηση των προϋποθέσεων για την εμφάνιση της ανάγκης και την εξέλιξη των συνθηκών πραγμάτωσης των ταξιδιωτικών μετακινήσεων, αντιλαμβανόμαστε ότι αυτή παραμένει σχετικά αναλλοίωτη – είναι η ανάγκη για ανάπαυση και διακοπές, για αναψυχή, για σπουδές, για δραστηριότητες υγείας και ομορφιάς, για επιχειρηματικούς και επαγγελματικούς λόγους, το ενδιαφέρον για τη γνωριμία άλλων πολιτισμών. Στην αρχαιότητα τη βάση για τον πολλαπλασιασμό των ταξιδιών αποτέλεσαν η ανάπτυξη του εμπορίου, η διεύρυνση της πολιτικής επιρροής και η αναζήτηση νέων αγορών των πόλεων-κρατών. Οι ρωμαϊκές οδοί αργότερα, υπήρξαν ικανοποιητικό και ασφαλές δίκτυο ταξιδιών και επικοινωνίας στην Ευρώπη, ενώ στην περίοδο του Μεσαίωνα σημαντικές μετακινήσεις πληθυσμών γινόταν συχνά λόγω εκπαιδευτικών ή θρησκευτικών σκοπών.

Τα ταξίδια των αριστοκρατών και της ανερχόμενης αστικής τάξης του 17ου-18ου αιώνα τα οποία χαρακτηρίστηκαν εν σύνολο «Grand Tour¹»³, τα «ταξίδια αναψυχής» του 19ου και των αρχών του 20ου αιώνα της βιομηχανικής και γενικότερα αστικής τάξης και τέλος, τα «ταξίδια διακοπών» του 20ου αιώνα με την εμφάνιση του μαζικού τουρισμού, σκιαγραφούν την πορεία εξέλιξης και την καθιέρωση των τουριστικών διακοπών από αγαθό πολυτελείας, σε αναγκαίο πλέον κοινωνικό αγαθό.

Η περίοδος 19ος-20ος αιώνας μπορεί να θεωρηθεί καθοριστική για την οργανωτική και αναπτυξιακή εξέλιξη του τουρισμού. Η αλματώδης τουριστική ανάπτυξη και μεγέθυνση που πραγματοποιήθηκε, ειδικά στη μεταπολεμική περίοδο, οφείλεται μεταξύ άλλων στη σημαντική αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος, στην άνοδο του πολιτιστικού επιπέδου των λαών, στη βελτίωση των όρων απασχόλησης και αμοιβής των εργαζομένων, στην αύξηση των ημερών ετήσιας άδειας και γενικότερα του ελεύθερου χρόνου των εργαζομένων, στην εξασφάλιση κοινωνικών παροχών και στην αλματώδη ανάπτυξη των μέσων μαζικής μεταφοράς.

Όλα αυτά οδήγησαν, στη δημιουργία ενός συνεχώς διογκούμενου διεθνούς τουριστικού ρεύματος και συνέβαλαν ταυτόχρονα στη μεταβολή των όρων παραγωγής και διάθεσης του τουριστικού ταξιδιού.

Στις αρχές του 19ου αιώνα, το υπάρχον δίκτυο πρακτορείων ταξιδιών που διευθετούσε τις μετακινήσεις των εμπόρων, διαδέχεται η νέα επιχειρηματική μορφή του tour operator που παράγει το ταξίδι ως τελικό καταναλωτικό προϊόν, το ready made package tour¹, κατά το πρότυπο της βιομηχανικής παραγωγής υλικών προϊόντων σε μεγάλη κλίμακα και προσφέρει την πρώτη βάση για την οργάνωση της ταξιδιωτικής μετακίνησης με σκοπό την αναψυχή, υποκαθιστώντας την ατομική διευθέτηση του περιηγητικού ταξιδιού.

Παράλληλα λοιπόν, με την ραγδαία τεχνολογική πρόοδο, ο τουρισμός αναπτύσσεται οργανωτικά και μετατρέπεται σε σημαντικό τομέα της οικονομίας πολλών ανεπτυγμένων κρατών και σε ένα κοινωνικό φαινόμενο μεγάλης σημασίας στο σύγχρονο κόσμο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1.1 Γενικά στοιχεία για τον τουρισμό στην Ελλάδα

Η Ελλάδα, από την πρώτη στιγμή που εμφανίστηκε στην οργανωμένη τουριστική αγορά, καθιερώθηκε ως μια από τις πιο αξιόλογες περιοχές υποδοχής του τουριστικού ρεύματος και ως παραδοσιακός προορισμός του οργανωμένου μαζικού τουρισμού. Στην Ελλάδα ο τουρισμός άρχισε την ανάπτυξη του στη δεκαετία του 1950, όταν άρχισε να προσελκύει όλο και πιο πολύ το ενδιαφέρον των ξένων τουριστών. Στη δεκαετία του 1960, η Ευρώπη άρχισε να ανακαλύπτει την χώρα. Αυτό που συνέβαλλε στην προσέλκυση ενός μεγαλύτερου μέρους τουριστών κατά το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1950, ήταν η υποτίμηση της δραχμής τον Απρίλιο του 1953. Η Ελλάδα τότε έγινε από τους πιο φτηνούς τουριστικούς προορισμούς για διεθνής τουρίστες.

Η ίδρυση του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού το 1950 και η κατασκευή των πρώτων ξενοδοχείων στις μεγάλες πόλεις της χώρας, καθώς και οι οικονομικές ενισχύσεις του κράτους σε ιδιωτικές τουριστικές επιχειρήσεις, συνέβαλλαν οριστικά στην ανάπτυξη του τουρισμού. Από το 1953 αρχίζει μια συνεχής αύξηση του τουριστικού ρεύματος προς την Ελλάδα που σταθεροποιείται από το 1965 και μετά. Το 1963 αναπτύσσεται και ο εσωτερικός τουρισμός που βοηθά την περιφερειακή ανάπτυξη. Η ανάπτυξη του παραλιακού τουρισμού λαμβάνει μεγάλες διαστάσεις και αρχίζει η χώρα να αξιοποιεί με κατάλληλες εγκαταστάσεις τις παραλίες. Ο τουρισμός αποκτά όλο και μεγαλύτερη σημασία για την ελληνική οικονομία, την απασχόληση και γενικότερα την ανάπτυξη της χώρας.

Η δεκαετία 1970-1980 ήταν η περίοδος εκκίνησης και διαμόρφωσης του χαρακτήρα της τουριστικής ανάπτυξης στην Ελλάδα με την κυριαρχία του παραθεριστικού τουρισμού και χαρακτηρίστηκε από τη γρήγορη τουριστική ανάπτυξη στις ίδιες περιοχές και με τις ίδιες μορφές που διαμορφώθηκαν στην προηγούμενη δεκαετία. Μετά το 1990 παρουσιάζεται κάμψη της τουριστικής ανάπτυξης στις ήδη ανεπτυγμένες περιοχές και στροφή του ενδιαφέροντος προς νέες περιοχές και νέες μορφές τουρισμού. Σήμερα, ο τουρισμός αποτελεί το 18% του ΑΕΠ της Ελλάδας, απασχολεί περισσότερα από 900.000 άτομα και είναι η μεγαλύτερη πηγή άδηλων πόρων της χώρας (36% το 2007).

Λειτουργούν περισσότερα από 9.000 ξενοδοχεία στην Ελλάδα. Το γεωγραφικό εύρος των τουριστικών προορισμών είναι ιδιαίτερα μεγάλο, εξαιτίας του γεγονότος ότι η Ελλάδα διαθέτει πάνω από 6.000 μεγάλα και μικρότερα νησιά. Επιπλέον, η μεγάλη ποικιλία σε φυσικά τοπία, ο μεγάλος αριθμός ιστορικών μνημείων και χωριών και η δυνατότητα πολλών δραστηριοτήτων υποδηλώνουν ότι οι ευκαιρίες ουσιαστικά είναι απεριόριστες.

1.2 Η Ελλάδα ως προορισμός

Η Ελλάδα αποτελεί κορυφαίο τουριστικό προορισμό παγκοσμίως. Κατατάσσεται ανάμεσα στους πρώτους 10 τουριστικούς προορισμούς για το 2010 σύμφωνα με τη Lonely Planet και επίσης βρίσκεται στη δεύτερη θέση σύμφωνα με τα Telegraph Travel Awards 2008 της Αγγλίας στην κατηγορία της καλύτερης Ευρωπαϊκής Χώρας.

Την τελευταία δεκαετία, ο αριθμός των τουριστών αυξάνεται σταθερά. Το 2004, 14,2 εκατομμύρια άτομα επισκέφθηκαν την Ελλάδα, αριθμός που αυξήθηκε σε 17 εκατομμύρια το 2008.

Το 2014 αναμένονται στην Ελλάδα πάνω από 18 εκατομμύρια τουριστικές αφίξεις. Σύμφωνα με την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, οι επισκέπτες θα αυξηθούν σε 20 εκατομμύρια τα επόμενα χρόνια, σχεδόν το διπλάσιο του πληθυσμού της χώρας.

Ο συνεχώς αυξανόμενος αριθμός τουριστών καθώς το προφίλ του σημερινού ταξιδιώτη, απαιτούν διαφοροποίηση και εμπλουτισμό του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος της χώρας μας καθώς και την ανάπτυξη της αντίστοιχης υποδομής.

Οι επενδυτές θα βρουν στην Ελλάδα ένα μεγάλο εύρος ευκαιριών, πρόσφορο έδαφος για νέες επενδύσεις και μερικές από τις ομορφότερες τοποθεσίες στον κόσμο.

1.3 Ελληνικό Τοπίο

Η Ελλάδα διαθέτει περισσότερα από 15.000 χιλιόμετρα παραλίας, 190.000 ακτές και 6.000 μεγάλα και μικρότερα νησιά. Οι επισκέπτες ανακαλύπτουν ποικίλες επιλογές σε τομείς όπως η ιστιοπλοΐα και οι κρουαζιέρες, τα ταξίδια κινήτρων και τις αποδράσεις σαββατοκύριακου, που παρουσιάζουν νέες ευκαιρίες σε εξειδικευμένες (nichemarkets) και ελκυστικές αγορές.

Παρθένες παραλίες, επιβλητικά βουνά, πλούσια ιστορία και παραδόσεις, θεαματικά τοπία και φημισμένη φιλοξενία είναι τα στοιχεία που προσελκύουν επισκέπτες από όλο τον κόσμο στον τόπο που γεννήθηκε η δημοκρατία.

Το μεσογειακό κλίμα της Ελλάδας είναι ιδανικό για τουρισμό καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Σήμερα μία από τις βασικές προτεραιότητες της Ελληνικής Πολιτείας είναι να δημιουργήσει μία δυναμική και βιώσιμη τουριστική υποδομή για όλες τις εποχές του χρόνου που θα ανταποκρίνεται στις προκλήσεις του 21ου αιώνα.

1.4 Υποδομή

Μετά την επιτυχή διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, η Ελλάδα έγινε το επίκεντρο της τουριστικής αγοράς, σημειώνοντας αλματώδη αύξηση στις επισκέψεις τουριστών. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες αποτέλεσαν καταλυτικό παράγοντα για την ανάπτυξη υποδομών.

Ο Διεθνής Αερολιμένας Αθηνών έχει αναγνωριστεί ως ένα από τα καλύτερα αεροδρόμια του κόσμου. Το 2009, ήταν το μοναδικό ευρωπαϊκό αεροδρόμιο που παρουσίασε αύξηση στον αριθμό πτήσεων. Επίσης, τα προγράμματα marketing που υλοποίησε προσέλκυσαν 12 νέες αεροπορικές εταιρείες στην Αθήνα.

Τα αεροδρόμια της Ελλάδας, 40 στο σύνολο, εκ των οποίων τα 15 είναι διεθνή, αναβαθμίζονται για να εξυπηρετήσουν τους επισκέπτες και τις πτήσεις τσάρτερ που έχουν πλέον αυξηθεί σημαντικά. Επιπλέον, πρώην στρατιωτικά αεροδρόμια ανά τη χώρα ανακατασκευάζονται για πολιτική χρήση.

Το εθνικό οδικό σύστημα συνδέει το Βορρά με το Νότο, την Ανατολή και τη Δύση με ένα ενιαίο και άρτια σχεδιασμένο δίκτυο. Η πρόσφατα ολοκληρωμένη Εγνατία Οδός, που συνδέει την Ηγουμενίτσα με τα Τουρκικά σύνορα, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα έργα μεταφοράς στην Ευρωπαϊκή Ένωση την τελευταία δεκαετία. Η Ιόνια Οδός που συνδέει την Πάτρα με την Ηγουμενίτσα, συμπληρώνει την αναβάθμιση του συστήματος. Η Αττική Οδός, η οποία βρίσκεται κοντά στην πρωτεύουσα, άλλαξε τον τρόπο μεταφοράς στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας και αποτελεί μια σημαντική οδική αρτηρία για την εφοδιαστική αλυσίδα (logistics) που συνδέει το αεροδρόμιο με εφοδιαστικά κέντρα, λιμάνια και σιδηροδρομικούς σταθμούς.

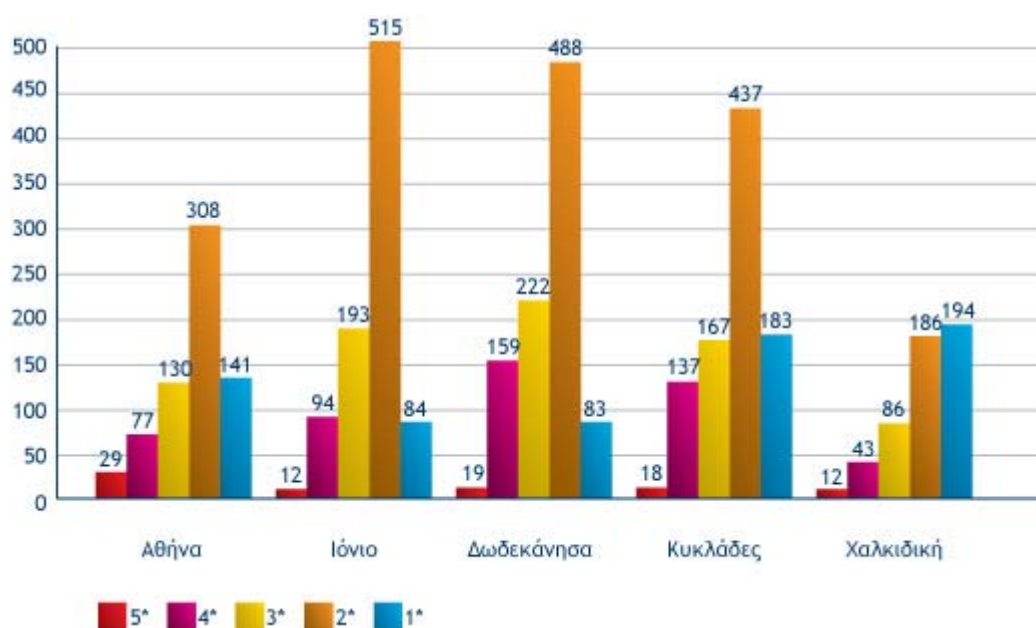
Η είσοδος στην Ελλάδα μέσω των οδικών δικτύων της χώρας, αυξήθηκε σημαντικά το 2008, υποδεικνύοντας το δυναμισμό των αναδυόμενων αγορών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Το σχετικά νέο μετρό της Αθήνας, το πρώτο της χώρας, παρουσιάζει ιδιαίτερη επιτυχία και συνέβαλε σημαντικά στη βελτίωση των αστικών μεταφορών. Το Μετρό της Αθήνας επεκτείνει τις γραμμές του καθώς και το ωράριο λειτουργίας του, προκειμένου να ανταποκριθεί στην αυξημένη ζήτηση των επιβατών. Νέο Μετρό είναι υπό κατασκευή στη Θεσσαλονίκη, το οποίο προγραμματίζεται να τεθεί σε λειτουργία το 2012. Το ανεπτυγμένο δίκτυο των ταχύπλοων πλοίων της Ελλάδας συμπληρώνει τη μεταφορική υποδομή της χώρας. Επιπλέον, μία νέα υπηρεσία υδροπλάνων ξεκίνησε να λειτουργεί στην Ελλάδα, ενώνοντας τα αναρίθμητα Ελληνικά νησιά.

1.5 Προτεραιότητες

Παρόλο που η χώρα διαθέτει άρτια τουριστική υποδομή, η Ελλάδα έχει θέσει ως στόχο να αναπτύξει περαιτέρω τις τουριστικές της δυνατότητες και να αποτελέσει προορισμό διακοπών για όλο το χρόνο. Το μεσογειακό κλίμα της χώρας είναι ιδανικό για δραστηριότητες, όπως γκολφ και οδοιπορία, και εκτιμάται ότι ένα εκατομμύριο Ευρωπαίοι θεωρούν την Ελλάδα ως υποψήφιο προορισμό δεύτερης κατοικίας. Σήμερα, το 70% των επισκέψεων λαμβάνει χώρα κατά την περίοδο μεταξύ Μαΐου και Οκτωβρίου, ενώ οι επισκέπτες συγκεντρώνονται κυρίως στην Κρήτη (21% των

συνολικών κλινών), στα Δωδεκάνησα (17%), στα Επτάνησα (12%), στην Αττική (9%), στη Χαλκιδική (6,5%) και στις Κυκλάδες (6%).

(Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία)

Υποτομείς του τουρισμού οι οποίοι παρουσιάζουν επενδυτικό ενδιαφέρον είναι τα θέρετρα ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης κατοικιών δεύτερης κατοικίας, γήπεδα γκολφ, ο αθλητικός τουρισμός, ο τουρισμός υγείας και ευεξίας, η αναβάθμιση και κατασκευή νέων μαρίνων, τα συνεδριακά κέντρα, η ανάπτυξη αγροτουριστικών προϊόντων, ο θρησκευτικός τουρισμός, τα ιαματικά κέντρα και κέντρα θαλασσοθεραπείας, ο γαστρονομικός τουρισμός και πλήθος θεματικών επιλογών σχετικά με την πολιτισμική και ιστορική κληρονομιά της Ελλάδας.

Σε γενικές γραμμές, τα ξενοδοχεία στην Ελλάδα είναι μικρά σε μέγεθος. Ενδεικτικά, το μέσο μέγεθος του Ελληνικού ξενοδοχείου είναι 76 κλίνες.

1.6 Ευκαιρίες

Τα περισσότερα ξενοδοχεία στην Ελλάδα εντάσσονται στην κατηγορία των καταλυμάτων 1 και 2 αστέρων, που σημαίνει ότι υπάρχουν μεγάλα περιθώρια για τους επενδυτές να δημιουργήσουν ξενοδοχειακές μονάδες 4 και 5 αστέρων.

Σύμφωνα με το Greek Hotel I Branding Report, τα επώνυμα ξενοδοχεία στην Ελλάδα αποτελούν το 4% στο σύνολο των ξενοδοχείων και το 19% στη συνολική διαθεσιμότητα κλινών, ενώ σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες το ποσοστό αυτό κυμαίνεται μεταξύ 25 και 40%.

Ξενοδοχειακές αλυσίδες που λειτουργούν ως δικαιούχοι (franchisors) θα ανακαλύψουν ότι υπάρχουν πραγματικά ελκυστικές ευκαιρίες στην ίδρυση ξενοδοχείων 2, 3 και 4 αστέρων.

1.7 ΑΛΛΑΓΗ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Ο Ελληνικός τουρισμός διέρχεται τις συμπληγάδες του διεθνούς τουριστικού ανταγωνισμού. Αυτό οφείλεται κατά κύριο λόγο ότι το τουριστικό μας προϊόν όπως έχει διαμορφωθεί εδώ και σαράντα χρόνια δεν έχει εκσυγχρονιστεί και δεν έχει ως όφειλε την Ελληνική του ταυτότητα που θα το αναδείκνυε και θα το διαφοροποιούσε στον διεθνή ανταγωνισμό.⁶

Επίσης μπορούμε να αναφέρουμε τα εξής :

1. Ο τουρισμός της Ελλάδας στηρίζεται κατά κύριο λόγο στο μοντέλο « ήλιος – θάλασσα » δεν αναδεικνύει όπως θα έπρεπε την πολιτιστική μας κληρονομιά, ούτε και τις φυσικές μας ομορφιές.
2. Η σχέση τιμής – αξίας του τουριστικού μας προϊόντος είναι δυσανάλογη τουλάχιστον για την πλειονότητα των δυνητικών πελατών μας.
3. Εκ μέρους της πολιτείας δεν υπήρξε ποτέ ένας σοβαρός μακροχρόνιος και «εφαρμόσιμος» τουριστικός σχεδιασμός για μια νέα αναπτυξιακή τουριστική πολιτική η οποία θα συναντούσε τις νέες τάσεις της διεθνούς τουριστικής ζήτησης.
4. Επίσης ουδέποτε υπήρξε η παρέμβαση του κράτους σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς στην κατεύθυνση ώστε να διαμορφωθεί στο σύνολο του έμψυχου υλικού που διαθέτει η χώρα και το οποίο ασχολείται αποκλειστικά με τον τουρισμό μια υγιή αντίληψη για τα τουριστικά θέματα.

Το κράτος δαπανά τεράστια ποσά στο να διαφημίζει ένα προϊόν το οποίο στην ουσία είναι μη ανταγωνιστικό και δεν ελκύεται από την ζήτηση. Παραβλέπει ότι το προϊόν μας το οποίο στηρίζεται κυρίως στο μοντέλο « ήλιος και θάλασσα » πωλείται καλύτερα και φθηνότερα από πολλούς άλλους ανταγωνιστικούς τουριστικούς προορισμούς που εμείς δεν μπορούμε να ανταγωνιστούμε.

Οι κύριοι παράγοντες που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη στο σχεδιασμό του προϊόντος θα είναι:

1. Να διασφαλίζεται η προστασία της φυσικής και πολιτιστικής μας κληρονομιάς, που είναι το βασικότερο αγαθό που κατέχει η χώρα μας για την ανάπτυξη του τουρισμού.
2. Να συμβάλει στην ισόρροπη και βιώσιμη ανάπτυξη με ποιοτικούς και όχι ποσοτικούς στόχους.
3. Να διαφοροποιεί το υπάρχον μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης και να στοχεύει στην ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως του αγροτουρισμού, του πολιτιστικού, του θαλάσσιου, του συνεδριακού, του αθλητικού κ.α.
4. Να επικεντρώνεται στην Ελληνική φυσιογνωμία που προσδιορίζεται από τον γνήσιο Ελληνικό τρόπο ζωής, των διατροφικών μας συνηθειών, της κουλτούρας μας, της πατροπαράδοτης φιλοξενίας μας και των αρετών μας.

1.8 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ:

Οι παράγοντες ανάπτυξης της Ελλάδας είναι οι εξής:

A) Επενδυτικός Νόμος

Ο Νέος Επενδυτικός Νόμος που ψηφίστηκε στις αρχές του 2011.

B) ΣΔΙΤ

Οι Συμπράξεις Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα παρέχουν σημαντικές ευκαιρίες σε επενδυτές να συμμετέχουν σε έργα νέων υποδομών συμπεριλαμβάνοντας μαρίνες και εκμετάλλευση ιαματικών πηγών

Γ) ΕΣΠΑ

Στόχος του ΕΣΠΑ για την περίοδο 2007 έως 2013 είναι να επιτύχει μία ισορροπημένη ανάπτυξη της χώρας, αποδίδοντας το 82% του προϋπολογισμού σε έργα ανάπτυξης της Περιφέρειας. Με συνολικό προϋπολογισμό 40 δισεκατομμυρίων Ευρώ, το ΕΣΠΑ θα προωθήσει έργα που σχετίζονται άμεσα και έμμεσα με την τουριστική ανάπτυξη και θα προσφέρει πλήθος ευκαιριών σε επενδυτές να συμμετάσχουν σε διάφορα έργα.

Για τον Τομέα του Τουρισμού, το ΕΣΠΑ παρέχει σημαντική οικονομική υποστήριξη, με προϋπολογισμό μεγαλύτερο από 500 εκατομμύρια Ευρώ μέχρι το 2013. Ένας από τους βασικούς στόχους του ΕΣΠΑ είναι η αύξηση της ζήτησης και η ποιοτική αναβάθμιση των τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών σε όλα τα επίπεδα. Η υποστήριξη του ΕΣΠΑ εστιάζεται σε:

- Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου σε όλη την Ελλάδα και μείωση της εποχικότητας
- Προβολή της χώρας σε παγκόσμιο επίπεδο ως ασφαλή και ελκυστικό τουριστικό προορισμό
- Αύξηση του αριθμού των διεθνών επισκεπτών
- Ενίσχυση του εγχώριου τουρισμού

Σύμφωνα με το νέο Επενδυτικό Νόμο, που πρόκειται να τεθεί σε ισχύ το 2011, οι επενδύσεις στον Τομέα του Τουρισμού θα συμπεριλαμβάνουν την αναβάθμιση μαρίνων, την προώθηση ειδικών μορφών τουρισμού, την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού, την αναβάθμιση υποδομών χειμερινού τουρισμού και την επιδότηση ιδιωτικών επενδύσεων. Εκτιμάται ότι συνολικά 95.000 κλίνες θα αναβαθμιστούν με σκοπό την παροχή υψηλής ποιότητας υπηρεσιών και την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου μέσω της ενίσχυσης νέων μορφών τουρισμού.

Δ) Αειφόρος ανάπτυξη

Αναπόσπαστο μέρος της πολιτικής της τουριστικής ανάπτυξης στην Ελλάδα είναι το θέμα της αειφόρου ανάπτυξης. Πολλά ξενοδοχειακά συγκροτήματα και θέρετρα σήμερα εγκαθιστούν φωτοβολταϊκά συστήματα, στην προσπάθεια τους να μειώσουν τις εκπομπές του άνθρακα. Νέες και ενεργειακά αποτελεσματικές κατασκευαστικές λύσεις, εγκαταστάσεις αφαλάτωσης, αποτελεσματικός ενεργειακός εφοδιασμός και λογισμικά συστημάτων ελέγχου είναι μόνο μερικοί από τους τομείς στο πλαίσιο των οποίων ο τουριστικός τομέας μπορεί να αξιοποιήσει τα πλεονεκτήματα των νέων

τεχνολογιών.

Επίσης, η Ελλάδα προβάλλει τα μοναδικά οικοσυστήματα και φυσικά αποθέματα της που προστατεύονται από τη Συνθήκη Ramsar. Οι προορισμοί αυτοί είναι εξαιρετικής ομορφιάς και οι επισκέπτες μπορούν να απολαύσουν μία από τις πιο ποικίλες χλωρίδες και πανίδες στην Ευρώπη. Ιδιαίτερα δημοφιλείς για τους ταξιδιώτες που αναζητούν διαφορετικές εμπειρίες είναι δραστηριότητες όπως η παρατήρηση πουλιών και η ορειβατική πεζοπορία (mountain hiking), οι οποίες μπορούν να συνδυαστούν με την παραμονή σε εξαιρετικά καταλύματα.

Ε) Ανθρώπινο δυναμικό

Λόγω των εκατομμυρίων επισκεπτών που δέχεται η Ελλάδα κάθε χρόνο, η εκπαίδευση και κατάρτιση στις τουριστικές υπηρεσίες είναι υψίστης σημασίας. Το εργατικό δυναμικό είναι πολύγλωσσο, άριστα εκπαιδευμένο και πρόθυμο να ανταποκριθεί σε νέες προκλήσεις.

ΣΤ) Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού

Το Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού αντικατοπτρίζει τη σπουδαιότητα του τουρισμού για την ελληνική οικονομία. Ρόλος του είναι να διατυπώνει και να επιβλέπει την τουριστική πολιτική της χώρας. Επίσης, συντονίζει πολλές και διάφορες πολιτικές και έργα ανάπτυξης σε συνεργασία με άλλα υπουργεία, με σκοπό ο τουριστικός τομέας της Ελλάδας να διατηρείται ισχυρός και κερδοφόρος.

Ζ) Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ)

Ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ), υπό τη διαχείριση του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού, προωθεί τον τουρισμό στην Ελλάδα και επιβλέπει διάφορους οργανισμούς που σχετίζονται με τουριστική εκπαίδευση, ανάπτυξη και ακίνητη περιουσία.

Η) Παγκόσμια Αξία, Παγκόσμια Υποστήριξη Marketing

Η Ελλάδα, ως τουριστικός προορισμός, προβάλλεται από μία μεγάλη, πολύγλωσση και παγκόσμια εκστρατεία μάρκετινγκ σε όλα τα διεθνή μέσα ενημέρωσης. Επιπλέον, η Ελλάδα εκπροσωπείται σε όλες τις μεγάλες εμπορικές εκθέσεις τουρισμού και προβάλλεται από μεγάλα γραφεία ταξιδιών και ξεναγήσεων παγκοσμίως.

1.9 ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ

A) Συνεδριακά Κέντρα

Η γεωγραφική θέση, οι θαυμάσιες τοποθεσίες και τα ποικίλα θεάματα της Ελλάδας, την καθιστούν ιδανικό προορισμό για τη διεξαγωγή συνεδρίων. Σύμφωνα με την κατάταξη του Διεθνούς Συνδέσμου Συνεδρίων, το 2008, η Αθήνα κατατάχθηκε 15η, 10 θέσεις υψηλότερα από το 2007.

B) Γκολφ

Οι προοπτικές ανάπτυξης του γκολφ στην Ελλάδα είναι μεγάλες. Σήμερα, στην

Ελλάδα υπάρχουν πέντε γήπεδα γκολφ 18 οπών, σε σύγκριση με τα 250 γήπεδα γκολφ στην Ισπανία και τα 50 περίπου γήπεδα γκολφ στην Πορτογαλία.

Γ) Ιαματικά κέντρα και κέντρα θαλασσοθεραπείας

Η Ελλάδα διαθέτει περισσότερες από 700 θερμομεταλλικές πηγές, πολλές με θεραπευτικές ιδιότητες. Υπάρχουν μεγάλες προοπτικές για τη δημιουργία κέντρων ευεξίας καθώς και ιαματικών κέντρων.

Δ) Μαρίνες

Η Ελλάδα αποτελεί φυσικό προορισμό για θαλασσολάτρεις, διαθέτοντας περισσότερα από 6.000 μεγάλα και μικρότερα νησιά και παραλία έκτασης 15.000 χιλιομέτρων. Η ανάγκη για την αναβάθμιση των μαρινών και την κατασκευή νέων αποτελεί ελκυστική ευκαιρία για επενδύσεις.

Ε) Θέρετρα ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης

Οι επενδυτές που ενδιαφέρονται για την ανάπτυξη θέρετρων ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης, θα ανακαλύψουν μεγάλες προοπτικές ανάπτυξης και ιδανικές τοποθεσίες.

ΣΤ) Θεματικός Τουρισμός

Οι άφθονοι φυσικοί πόροι της Ελλάδας, ο ιστορικός πλούτος και η παραδοσιακή κληρονομιά της αποτελούν τη βάση για την δημιουργία μορφών εναλλακτικού τουρισμού, συμπεριλαμβανομένου του θρησκευτικού τουρισμού, των ταξιδιών περιπέτειας, του αρχαιολογικού τουρισμού, του γαστρονομικού και οινικού τουρισμού.

Ζ) Οικοτουρισμός

Η Ελλάδα διαθέτει από τις πιο ποικίλες χλωρίδες και πανίδες στην Ευρώπη, μοναδικά οικοσυστήματα, προστατευόμενες περιοχές άγριας φύσης, επιβλητικά βουνά, μοναδικά δάση και θαλάσσια πάρκα. Επιπλέον, ιστορικά χωριά, ορεινά καταφύγια, πλούσιες καλλιέργειες και γαστρονομική παράδοση αποτελούν ιδανικές και ποικίλες επιλογές για την δημιουργία προϊόντων οικοτουρισμού.

Το ποσοστό εταιρικής φορολογίας στην Ελλάδα είναι 25%, ενώ οι διαδικασίες αδειοδότησης για τουριστικές επενδύσεις έχουν αναδιαμορφωθεί και απλοποιηθεί. Ιδιαίτερα ελκυστικές εκτάσεις, εκ των οποίων πολλές ανήκουν στο Κράτος και προορίζονται για επενδύσεις, είναι διαθέσιμες ενώ παράλληλα αναδεικνύονται τουριστικές αγορές που προσφέρουν ευκαιρίες ανάπτυξης.

Η) Νέο Επενδυτικό Τοπίο

Τα στελέχη της Invest in Greece είναι πρόθυμα και ικανά να σας βοηθήσουν στα επενδυτικά σας σχέδια σχετικά με την τουριστική ανάπτυξη, που αποτελεί έναν πολλά υποσχόμενο τομέα μακροπρόθεσμης ανάπτυξης στη Μεσόγειο.

Θ) Κατοικίες Διακοπών

Η νέα νομοθεσία που διέπει την κατασκευή κατοικιών διακοπών είναι σε στάδιο αναθεώρησης, προσφέροντας μεγάλες προοπτικές στην αγορά. Οι ειδικοί εκτιμούν ότι περισσότεροι από ένα εκατομμύριο Ευρωπαίοι θεωρούν την Ελλάδα ως υποψήφιο

προορισμό δεύτερης/εξοχικής κατοικίας. Πλήθος μεγάλων και ελκυστικών εκτάσεων γης προσφέρονται για ανάπτυξη σχεδόν σε όλη τη χώρα.

Ι) Κρατικά Ακίνητα

Το Ελληνικό Κράτος προωθεί ενεργά, κτηματομεσιτικά προϊόντα που του ανήκουν, συμπεριλαμβανομένων των ξενοδοχείων Xenia, εκτάσεων που διαχειρίζεται η Κτηματική Εταιρεία του Δημοσίου (ΚΕΔ), καθώς και μαρίνων που χρήζουν αναβάθμισης. Αυτές οι εκτάσεις θα προσφέρονται στους επενδυτές μέσω ανοιχτών διεθνών διαγωνισμών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ

2.1. Εισαγωγή

Η εικόνα που παρουσιάζει το Αιγαίο είναι σύνθετη. Περιοχή γεωγραφικά στο περιθώριο της ηπειρωτικής Ελλάδας, αλλά και συνολικά της Ευρώπης, με πλούσιο ιστορικό παρελθόν, διατηρεί σε μεγάλο βαθμό παραδοσιακά στοιχεία. Στον έξω κόσμο φέρεται να αντιπροσωπεύει έντονα αυτό τον παραδοσιακό και άρα «ελληνικό» χαρακτήρα.

Για τον Έλληνα εκφράζει την εστία, την ιδιαίτερη πατρίδα, ενώ για τον ξένο αποτελεί τη βιτρίνα της Ελλάδας προς το εξωτερικό. Για τους τουρίστες το τοπίο του Αιγαίου συμβολίζει το λίκνο του δυτικού πολιτισμού, την περιοχή με το ζεστό και ηλιόλουστο κλίμα και τους ήρεμους, φιλόξενους κατοίκους. Στην εικόνα του Αιγαίου έχει επανειλημμένα τονιστεί, ιδιαίτερα κατά τη δεκαετία του 1970, ένα «ρομαντικό» στοιχείο, σύμφωνα με το οποίο τα νησιά εμφανίζονταν ως τόποι ειδυλλιακής αθωότητας και ευδαιμονίας.

Το αιγαιακό τοπίο έχει παρουσιαστεί στους τουρίστες από τη ρομαντική πλευρά του, ως τόπος των θεών της μυθολογίας, ειδυλλιακός παράδεισος με φανταστικό κλίμα, απομακρυσμένος από τις απαιτήσεις του μοντέρνου τρόπου ζωής. Τα φυσικά και ανθρωπογενή στοιχεία του τοπίου ενισχύουν αυτές τις εικόνες του Αιγαίου, καθώς και τη μοναδικότητα της πολιτισμικής ταυτότητας του χώρου.

Ο τουρισμός αποτελεί μια από τις λίγες ανθρώπινες δραστηριότητες που επιφέρει σημαντικές αλλαγές στην οικονομία και την κοινωνία, αλλά και στο τοπίο και το περιβάλλον, τόσο σε τοπικό όσο και σε περιφερειακό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο. Τα νησιά του Αιγαίου, λόγω των ιδιαιτεροτήτων τους ως προς τις δομές των τοπικών κοινωνιών και των φυσικών οικοσυστημάτων, καθώς και εξαιτίας της δυναμικής σχέσης και αλληλεπίδρασής τους, αποτελούν σημαντικό τουριστικό πόλο έλξης και είναι ιδιαίτερα ευαίσθητα στις πιέσεις της τουριστικής ανάπτυξης.

2.2 Περιγραφή της Υφιστάμενης Κατάστασης

Παρά το γεγονός ότι σε γενικές γραμμές η φυσιογνωμία του νησιωτικού αυτού χώρου είναι ενιαία, με κύριο χαρακτηριστικό τον κατακερματισμό και την μεγάλη ποικιλία νησιών διαφορετικού μεγέθους και χαρακτηριστικών, παρατηρούνται και ορισμένες διαφορές μεταξύ των δύο συστατικών χωρικών ενότητων- Νομών (Δωδεκανήσου και Κυκλάδων).

Η πρώτη βασική διαφορά είναι η ύπαρξη μεγαλύτερης ανισοκατανομής στην έκταση και στον πληθυσμό του Νομού Δωδεκανήσου, με βασικό χαρακτηριστικό την κυριαρχία της Ρόδου.

Κατατάσσονται μάλιστα στους αναπτυγμένους Νομούς της χώρας, με κ. κ. ΑΕΠ που υπερβαίνει αρκετά το αντίστοιχο εθνικό. Η υπεροχή αυτή οφείλεται σε ορισμένους τουριστικούς πόλους ανάπτυξης και δεν είναι ισόρροπη χωρικά και κλαδικά.

2.3 Τουρισμός και Περιφερειακή ανάπτυξη

Με το νέο Ειδικό Χωροταξικό Σχεδιασμό η τουριστική ανάπτυξη προσανατολίζεται σε περιοχές λιγότερο τουριστικά ανεπτυγμένες, με φυσικά προσόντα στην ευρύτερη Ελληνική Περιφέρεια, στα νησιά της Δωδεκανήσου, στις Κυκλάδες, στα νησιά του βορείου Αιγαίου, στην Ηπειρωτική Ελλάδα και όπου αυτό είναι χωροταξικά και μορφολογικά εφικτό. Οι λόγοι της ανάπτυξης αυτής είναι πάρα πολλοί αλλά οι κυριότεροι είναι οι εξής:

1. Το τουριστικό μας προϊόν θα είναι νέο, θα έχει τη δυνατότητα της διαφοροποίησης του, εφαρμόζοντας τις νέες εναλλακτικές μορφές τουρισμού όπως του αγροτουρισμού, του οικολογικού τουρισμού, των ορεινών σπορ, του αθλητικού, του θρησκευτικού και του θαλάσσιου σε όλα τα νησιά μας κ.α.
2. Μέσω της τουριστικής ανάπτυξης θα αναπτυχθεί η οικονομία των περιοχών αυτών, της ξεχασμένης επαρχίας και της Περιφέρειας καθώς και το εισόδημα των κατοίκων της.
3. Οι κάτοικοι της περιφέρειας θα παραμείνουν στα χωριά και στις πόλεις τους μειώνοντας έτσι τις μετακινήσεις τους προς τα μεγάλα αστικά κέντρα που ασφυκτιούν αντιμετωπίζοντας τεράστια προβλήματα. Οι νέοι και κυρίως οι άνεργοι, θα έχουν απασχόληση και θα αποκτούν εισόδημα. Θα ζωντανέψουν παραγωγικοί κλάδοι του πρωτογενούς και τριτογενούς τομέα συμβάλλοντας έτσι άμεσα στην αύξηση της παραγωγικότητας της χώρας μας.
4. Θα αναδειχθούν τα αρχαιολογικά και πολιτιστικά μνημεία της κάθε περιοχής, θα βελτιωθούν οι υποδομές των τόπων και θα γίνουν οι τουριστικές υπηρεσίες των πιο ανταγωνιστικές.

5. Και τέλος, στην Ελλάδα θα υπάρξει ανακατανομή και ισόρροπη ανάπτυξη με διαφοροποιημένα και ανταγωνιστικά τουριστικά προϊόντα τα οποία θα είναι και ευυπόληπτα. Όλα αυτά όμως για να γίνουν απαιτούν μακροχρόνιο σχεδιασμό, σταθερές πολιτικές ανάπτυξης, με έμφαση στον άνθρωπο, στην ποιότητα της εργασίας του, και με σεβασμό στο περιβάλλον.

2.4 Νέοι Θεσμικοί Στόχοι της Περιόδου 2014-2020

Οι Προτάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Πολιτική Συνοχής στη νέα Προγραμματική Περίοδο 2014-2020 περιλαμβάνουν τους ακόλουθους στόχους:

- Έρευνα & καινοτομία
- Τεχνολογίες της πληροφορίας και των επικοινωνιών (ΤΠΕ)
- Ανταγωνιστικότητα Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (ΜΜΕ)
- Μετάβαση προς μια οικονομία με μειωμένη χρήση άνθρακα
- Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή καθώς επίσης πρόληψη και διαχείριση κινδύνων
- Προστασία του περιβάλλοντος & αποτελεσματική διαχείριση πόρων
- Βιώσιμες μεταφορές & άρση προβλημάτων σε βασικές υποδομές δικτύων
- Απασχόληση & υποστήριξη της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού
- Κοινωνική ένταξη & καταπολέμηση της φτώχειας
- Εκπαίδευση, απόκτηση δεξιοτήτων & δια βίου μάθηση
- Ενίσχυση θεσμικής ικανότητας & αποτελεσματική δημόσια διοίκηση

Οι στόχοι αυτοί που σηματοδοτούν και δυνατότητες χρηματοδότησης, πρέπει να ληφθούν υπ' όψη στην χάραξη του Επιχειρησιακού Προγράμματος καθώς και στην Στρατηγική της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου την νέα περίοδο 2014-2020.

Στην νέα προγραμματική περίοδο πρέπει να υπάρξει ειδική προσαρμογή του προγραμματισμού για τις νησιωτικές περιφέρειες.

Τα διαφορετικά χαρακτηριστικά, οι ανάγκες και οι προτεραιότητες των περιφερειών όχι μόνο μεταξύ των κρατών-μελών αλλά και εντός κάθε κράτους, δεν

επιτρέπουν την υλοποίηση του μοντέλου πολιτικής “one-size-fits-all”, αλλά αντιθέτως θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη στο σχεδιασμό της μελλοντικής πολιτικής συνοχής η πρόταση της Έκθεσης Barca για μια «place-based approach» (τοπικής προσέγγισης).

Μια τέτοια προσέγγιση λαμβάνει υπόψη τις γεωγραφικές ανάγκες, και δεν στηρίζεται αποκλειστικά στο ΑΕΠ των περιοχών, το οποίο τις περισσότερες φορές δεν αντικατοπτρίζουν την πραγματικότητα, ιδίως των «ευάλωτων περιοχών».

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περιφέρεια Ν. Αιγαίου (Π.Ν.Α. 2012)¹, όπου συνέβη το εξής παράδοξο: Μετά την λήξη της προγραμματικής περιόδου 2000-2006, με μόνο βασικό δείκτη ευημερίας το υψηλό ΑΕΠ των πέντε (5) μεγάλων νησιών της (Ρόδο, Κω, Νάξο, Σαντορίνη και Μύκονο) από το σύνολο των σαράντα οκτώ (48) κατοικημένων νησιών, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου την προγραμματική περίοδο 2007-2013 κατατάχθηκε ως Περιφέρεια Σταδιακής Εισόδου (Phasing In) και ανήκει στο Στόχο 2 «Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας και Απασχόλησης» (Άρθρο 37 του Κανονισμού 1083/2006).

Αυτή η κατάταξη λειτούργησε σε βάρος των υπολοίπων 43 νησιών της Περιφέρειας με αποτέλεσμα να ενισχυθούν ακόμα περισσότερο οι ενδοπεριφερειακές ανισότητες μεταξύ των νησιών της και να μεγαλώσει το χάσμα μεταξύ των νησιών 2^{ης} και 3^{ης} ταχύτητας και με τα 5 μεγάλα νησιά να συνεχίσουν να έχουν υψηλό ΑΕΠ.

Η Ευρωπαϊκή Περιφερειακή Πολιτική και άλλες Κοινοτικές πολιτικές, πρέπει όχι μόνο να αναγνωρίσουν τη νησιωτικότητα και το κόστος που απορρέει από τα πολλαπλά γεωγραφικά μειονεκτήματα των νησιωτικών περιοχών. Αλλά αυτή η αποδοχή θα πρέπει να απεικονίζεται με την ανάθεση κινήτρων αναλόγων με την ένταση των μειονεκτημάτων.

Ο τελικός σκοπός είναι να προσφερθούν σε αυτές τις περιοχές ευκαιρίες ανάπτυξης συγκρίσιμες με αυτές των υπόλοιπων ευρωπαϊκών περιοχών. Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ΠΝΑ που απαιτούν ένα διαφοροποιημένο προγραμματικό πλαίσιο είναι τα ακόλουθα:

- Το Νότιο Αιγαίο ανήκει στα εξωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτή η γεωστρατηγική τους διάσταση πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη, αφού οι θαλάσσιες περιοχές των εξωτερικών συνόρων είναι περιοχές εκτεθειμένες συχνά

¹ Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου: Προτάσεις της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου στο πλαίσιο της Πολιτικής Συνοχής και της Στρατηγικής «ΕΥΡΩΠΗ 2020», Ρόδος, 7/02/2012.

σε κινδύνους συμφυείς με την τοποθεσία τους: εγγύτητα σε περιοχές συγκρούσεων, παράνομη μετανάστευση, έκθεση σε θαλάσσια ρύπανση τυχαίας ή σκόπιμης προέλευσης, κτλ. Η πολιτική συνοχής θα πρέπει να συνεισφέρει στην ασφάλεια των συνόρων της και πάνω απ' όλα στην σταθερότητά της.

- Το Νότιο Αιγαίο ως διάσπαρτη νησιωτική περιφέρεια απαιτεί προσαρμογή του θεσμικού πλαισίου στήριξης της αναπτυξιακής προσπάθειας. Έμφαση πρέπει να δοθεί στην πολιτική για τις Κρατικές Ενισχύσεις, στο θέμα της αντιστάθμισης του επιπλέον κόστους μεταφοράς. Αυτό το μέτρο, που σήμερα εφαρμόζεται μόνο για περιοχές με χαμηλή πυκνότητα πληθυσμού ή για υπερπόντιες περιοχές, πρέπει να επεκταθεί και σε νησιωτικές περιοχές χωρίς να προκαλέσει σημαντικές διαστρεβλώσεις – το ύψος των ενισχύσεων να είναι σε αναλογία με το κόστος.
- Το Νότιο Αιγαίο με το μόνιμο πρόβλημα, τόσο της νησιωτικότητας, όσο και της διπλής νησιωτικότητας απαιτεί ειδική στήριξη προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι της συνοχής. Ελάχιστη συμβολή στην κατεύθυνση αυτή αποτελεί η ένταξη όλων των νησιωτικών περιφερειών στις περιφέρειες σε μετάβαση. Η ένταξη αυτή θα εξασφαλίσει περισσότερους πόρους στις Νησιωτικές Περιφέρειες. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος της Νησιωτικότητας απαιτείται η θεσμική παροχή δυνατότητας για εξειδίκευση των Περιφερειακών Προγραμμάτων των Νησιωτικών Περιφερειών. Η επιδίωξη, εξάλλου, της Περιφέρειας για τη δημιουργία Ειδικού Κοινοτικού Προγράμματος για το Αιγαίο, αντίστοιχου με εκείνο των Παραδουναβίων Περιοχών, πρέπει να ενισχυθεί από την Κεντρική Διοίκηση της χώρας μας, το Ευρωκοινοβούλιο και τελικά την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

2.5 Στρατηγικοί Στόχοι του Αιγαιακού Χώρου

Με βάση τα βασικά Αναπτυξιακά χαρακτηριστικά των νησιών, καθώς επίσης και με βάση τις κατευθύνσεις της Στρατηγικής για την Ευρώπη 2020 ως βασικοί Στρατηγικοί Στόχοι του Αιγαιακού Χώρου μπορούν να τεθούν οι εξής:

2.5.1 Αντιμετώπιση της Περιφερειακότητας και των Προβλημάτων στις Μεταφορές και στην Πρόσβαση στις Αγορές.

Τα στρατηγικά προβλήματα που παρουσιάζονται στον τομέα αυτό είναι:

- Ο Χρόνος και το Κόστος Μεταφοράς
- Τα καιρικά προβλήματα και οι επιπτώσεις τους στις θαλάσσιες μεταφορές
- Η Διπλή Νησιωτικότητα
- Η ανεπάρκεια λιμένων και αεροδρομίων (που επιτείνεται από την εποχική αύξηση του τουριστικού ρεύματος)
- Ο Προσανατολισμός των Επενδύσεων και των Μεγάλων Επιχειρήσεων στον ηπειρωτικό χώρο

Οι βασικοί στρατηγικοί στόχοι για την αντιμετώπιση των παραπάνω προβλημάτων είναι:

- Η Επιδότηση των Μεταφορών του Νησιωτικού χώρου (μεταφορικό ισοδύναμο)
- Η βελτίωση λιμανιών και αεροδρομίων
- Η βελτίωση των συνδέσεων μεταξύ των νησιών

Η δημιουργία κόμβων μεταφορών θα συμβάλει στη μείωση της Διπλής Νησιωτικότητας, αλλά και στην ενίσχυση των νησιωτικών Πόλεων Ανάπτυξης

- Ο εκσυγχρονισμός του Επιβατικού Στόλου
- Η Ενίσχυση των Τηλεπικοινωνιών και η γενικότερη ενίσχυση του Τομέα Τεχνολογιών Πληροφορικής Επικοινωνίας
- Η προσέλκυση δυναμικών επιχειρήσεων μέσω της αξιοποίησης του Αναπτυξιακού Νόμου και της δημιουργίας Επιχειρηματικών Υποδομών στους Νησιωτικούς Πόλους (ΒΕΠΕ, ΒΙΟΠΑ, Τεχνολογικά Πάρκα, Εμπορευματικά Κέντρα – Logistics κτλ)

2.5.2 Αντιμετώπιση των Περιβαλλοντικών Προβλημάτων και του Περιορισμού των Φυσικών Πόρων

Τα βασικά προβλήματα του τομέα αυτού είναι:

- Οι περιορισμένοι φυσικοί πόροι λόγω του μικρού μεγέθους των νησιών και της κατάτμησης του νησιωτικού χώρου του Νότιου Αιγαίου
- Τα προβλήματα διαχείρισης του υδάτινου αποθέματος ιδίως την τουριστική περίοδο
- Η μειωμένη ενεργειακή επάρκεια και το υψηλό κόστος παραγωγής και μεταφοράς

- Η ανεπάρκεια διαχείρισης των απορριμμάτων και η έλλειψη υποδομών
- Η οικιστική επέκταση σε βάρος του φυσικού περιβάλλοντος και της αγροτικής γης
- Η ρύπανση των ακτών

Οι στρατηγικοί στόχοι για τη αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών είναι:

- Η Αξιοποίηση Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας
- Η ορθολογική διαχείριση υδάτων και η (ορθολογική) αξιοποίηση της αφαλάτωσης
- Η διαχείριση απορριμμάτων με την ανάπτυξη πρόσφορων μεθόδων και την δημιουργία των κατάλληλων υποδομών
- Η πολεοδομική οργάνωση και ο αυστηρός προγραμματισμός και έλεγχος χρήσεων γης

2.6 Επιπτώσεις του τουρισμού στο Αιγαίο

Η εικόνα που παρουσιάζει το Αιγαίο είναι σύνθετη: Περιοχή γεωγραφικά στο περιθώριο της ηπειρωτικής Ελλάδας, αλλά και συνολικά της Ευρώπης, με πλούσιο ιστορικό παρελθόν, διατηρεί σε μεγάλο βαθμό στοιχεία παραδοσιακά. Στον έξω κόσμο φέρεται να αντιπροσωπεύει έντονα αυτό τον παραδοσιακό και άρα «ελληνικό» χαρακτήρα. Για τον Έλληνα εκφράζει την εστία, την ιδιαίτερη πατρίδα, ενώ για τον ξένο αποτελεί τη βιτρίνα της Ελλάδας προς το εξωτερικό. Για τους τουρίστες το τοπίο του Αιγαίου συμβολίζει το λίκνο του δυτικού πολιτισμού, την περιοχή με το ζεστό και ηλιόλουστο κλίμα και τους ήρεμους, φιλόξενους κατοίκους.

Στην εικόνα του Αιγαίου έχει επανειλημμένα τονιστεί, ιδιαίτερα κατά τη δεκαετία του 1970, ένα «ρομαντικό» στοιχείο, σύμφωνα με το οποίο τα νησιά εμφανίζονταν ως τόποι ειδυλλιακής αθωότητας και ευδαιμονίας.

Το αιγαιακό τοπίο έχει παρουσιαστεί στους τουρίστες από τη ρομαντική πλευρά του, ως τόπος των θεών της μυθολογίας, ειδυλλιακός παράδεισος με φανταστικό κλίμα, απομακρυσμένος από τις απαιτήσεις του μοντέρνου τρόπου ζωής.

Τα φυσικά και ανθρωπογενή στοιχεία του τοπίου ενισχύουν αυτές τις εικόνες του Αιγαίου, καθώς και τη μοναδικότητα της πολιτισμικής ταυτότητας του χώρου.

Ο τουρισμός αποτελεί μια από τις λίγες ανθρώπινες δραστηριότητες που επιφέρει σημαντικές αλλαγές στην οικονομία και την κοινωνία, αλλά και στο τοπίο και το περιβάλλον, τόσο σε τοπικό όσο και σε περιφερειακό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο.

Τα νησιά του Αιγαίου, λόγω των ιδιαιτεροτήτων τους ως προς τις δομές των τοπικών κοινωνιών και των φυσικών οικοσυστημάτων, καθώς και εξαιτίας της

δυναμικής σχέσης και αλληλεπίδρασής τους, αποτελούν σημαντικό τουριστικό πόλο έλξης και είναι ιδιαίτερα ευαίσθητα στις πιέσεις της τουριστικής ανάπτυξης.

2.6.1. Ανάπτυξη του τουρισμού και περιβάλλον:

Ο βαθμός ανάπτυξης του τουρισμού επηρεάζει σημαντικά την ποιότητα του περιβάλλοντος, τη φυσική και πολιτισμική κληρονομιά, το δομημένο περιβάλλον, την τοπική οικονομία και κοινωνία των νησιών του Αιγαίου. Η κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών στον τόπο παραγωγής και προσφοράς του τουριστικού προϊόντος έχουν πολλαπλές οικονομικές, κοινωνικές, πολιτισμικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Οι επισκέπτες χρησιμοποιούν τους τουριστικούς πόρους, τις παραλίες και τους ιστορικούς και αρχαιολογικούς χώρους για αναψυχή, παράλληλα όμως είναι αποδέκτες των αποβλήτων, του κυκλοφοριακού προβλήματος και της ρύπανσης.

Το αιγαιακό τοπίο κινδυνεύει να μετατραπεί σε σκηνικό θεάτρου, όπου όλα είναι σκηνοθετημένα απλώς για τους τουρίστες, και να εμπλουτιστεί με στοιχεία τέτοια που διευκολύνουν μόνο τον επισκέπτη, χωρίς να δίνουν στον ντόπιο λειτουργικές λύσεις. Στα τοπία αυτά παρατηρείται μια ανάμειξη του δημόσιου με τον ιδιωτικό βίο, όπου ο ελεύθερος χρόνος και το θέαμα έχουν πρωταρχική σημασία σε όλες τις τοπικές μορφές και λειτουργίες του.

Το αποτέλεσμα είναι συχνά η εξάλειψη της γεωγραφικής μοναδικότητας και η ομογενοποίηση των τουριστικών στοιχείων.

- Τα νησιά του Αιγαίου, λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους, όπως ο περιορισμένος χώρος, τα λιγοστά φυσικά αγαθά και οι πρώτες ύλες, καθώς και το μειωμένο ανθρώπινο δυναμικό, είναι ιδιαίτερα ευαίσθητα στις επιπτώσεις του τουρισμού. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση των Κυκλάδων, και ιδιαίτερα της Μυκόνου, της Σαντορίνης, της Ίου και της Πάρου. Σε αυτές τις περιπτώσεις οι τοπικές κοινωνίες του Αιγαίου αντιμετωπίζουν μια κατάσταση όπου οι οικονομικοί, κοινωνικοπολιτισμικοί και περιβαλλοντικοί τους πόροι γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης, χωρίς να λαμβάνονται μέτρα για τη διασφάλιση της αειφορίας τους.

2.6. 2. Οι θετικές επιπτώσεις

Η ανάπτυξη του τουρισμού στις περιφερειακές περιοχές του Αιγαίου έχει αποτέλεσμα την αξιοποίηση πόρων, οικονομικών, φυσικών και ανθρώπινων, που

μέχρι τότε παρέμεναν ανενεργοί ή υποαπασχολούμενοι. Η εξέλιξη της συνολικής απασχόλησης έχει σαφώς επηρεαστεί θετικά με αυξανόμενους ρυθμούς.

Χαρακτηριστική εδώ η περίπτωση των Δωδεκανήσων, όπου οι οικιστικές ανάγκες των κατοίκων εξυπηρετήθηκαν, εκτός από τη νέα δόμηση, με αποκαταστάσεις παλιότερων κτισμάτων. Μάλιστα, πολλές από τις επεμβάσεις, τόσο στα κτήρια όσο και στο τοπίο, βοηθούν τους ντόπιους να βιώσουν το δικό τους χώρο μέσα από την ίδια νοητική διαδρομή με εκείνη του επισκέπτη. Αξιοσημείωτη είναι η συμβολή του τουρισμού στη συγκράτηση της μετανάστευσης, ενώ παράλληλα αρκετά σημαντικός αριθμός νησιωτών που κατοικούν στην πρωτεύουσα επιστρέφουν σε αυτά και ανοίγουν τουριστικές επιχειρήσεις. Σαφώς η επίδραση του τουρισμού στη διατήρηση της ποιότητας του φυσικού και του δομημένου περιβάλλοντος είναι σε αρκετές περιπτώσεις θετική. Παράλληλα, η προσέλευση Ελλήνων και ξένων τουριστών συνέβαλε στην πολιτισμική ανάπτυξη όχι μόνο των μεγάλων αλλά και μικρότερων νησιών. Έτσι παρατηρείται μεγάλη προσφορά σημαντικών εικαστικών εκθέσεων, φεστιβάλ κινηματογράφου, συμποσίων αλλά και εκδόσεων από τοπικούς φορείς για την ιστορία των νησιών. Το τελευταίο εντάσσεται στο πλαίσιο αντίδρασης των κατοίκων στην ομογενοποίηση που προκαλεί πολλές φορές ο τουρισμός. Έχει αρχίσει επίσης να γίνεται αντιληπτό ότι δεν αρκεί μόνο ο θερινός τουρισμός, οπότε γίνεται προσπάθεια να αναπτυχθούν βιώσιμες οικονομικές μονάδες και κατά τη χειμερινή περίοδο, οι οποίες να έχουν τέτοιες προδιαγραφές, ώστε τα προϊόντα τους να διακινούνται εντός και εκτός Ελλάδας, εξασφαλίζοντας έτσι σίγουρη πελατεία.

2.6. 3. Οι αρνητικές κοινωνικές επιπτώσεις

Η μαζική τουριστική ανάπτυξη συνοδεύτηκε και από αρνητικές επιπτώσεις, οι οποίες διέφεραν ως προς το είδος και την έντασή τους ανάλογα με την ταχύτητα με την οποία μια περιοχή πέρασε από το αρχικό στάδιο της «ανακάλυψης» σε αυτό του μαζικού τουρισμού.

Στα νησιά του Αιγαίου, στα οποία επεκτάθηκε ραγδαία ο μαζικός τουρισμός και καθιερώθηκε με τη μορφή «μονοκαλλιέργειας», παρουσιάστηκαν σημαντικές αρνητικές κοινωνικές συνέπειες.

Αντίθετα, στα νησιά όπου η μέτρια τουριστική ανάπτυξη και η σχετική καθυστέρηση στο ξεκίνημά της απέτρεψαν την αναστάτωση της κοινωνικής ζωής, ο ντόπιος πληθυσμός υιοθέτησε μια πιο επιφυλακτική στάση απέναντι στη μαζική τουριστική ανάπτυξη.

Κάποιες από τις αρνητικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης εκφράζονται με την έντονη εποχικότητα και τη μαζικότητα του τουρισμού σε συνδυασμό με την εποχική λειτουργία πολλών επιχειρήσεων σχετιζόμενων με αυτόν, οι οποίες περιορίζουν τις θετικές επιπτώσεις του στην ποιότητα ζωής των μόνιμων κατοίκων. Ανάμεσα στις αρνητικές κοινωνικές επιπτώσεις του τουρισμού

συγκαταλέγονται η διακίνηση ναρκωτικών, η εμπορευματοποίηση των σχέσεων ανάμεσα στους κατοίκους και η δημιουργία μιας νεολαίας «τουριστικοποιημένης».

2.6.3.1 Οι αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και το τοπίο

Ιδιαίτερα σημαντικό πρόβλημα αποτελεί η ρύπανση του περιβάλλοντος από τα απορρίμματα, η μόλυνση του νερού και –σε πολλούς νησιωτικούς οικισμούς– η ηχορύπανση. Παράλληλα, η αισθητική ρύπανση έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις, κυρίως στο δομημένο περιβάλλον (οικισμοί και κτήρια). Χτίζονται σπίτια ή ξενοδοχεία μοντέρνα ή «ψευδοπαραδοσιακά» σε οικισμούς προστατευόμενους και σπάνιας αρχιτεκτονικής ομορφιάς.

Παραδοσιακά κτήρια μετατρέπονται σε τουριστικά καταστήματα (εστιατόρια, μπαρ, ντισκοτέκ, καταστήματα ειδών λαϊκής τέχνης κ.λπ.), τα οποία κοσμούνται συνήθως με ξενόγλωσσες επιγραφές ή τεράστιους τιμοκαταλόγους. Εκτός όμως από τους παραδοσιακούς οικισμούς φθείρονται ανεπανόρθωτα και τα άφθονα και μεγάλης αρχαιολογικής και πολιτιστικής αξίας μνημεία.

Οι απαιτήσεις του μαζικού τουρισμού οδήγησαν στη δημιουργία αυτονομημένων τουριστικών «γκέτο» και σε σημαντική αλλοίωση του φυσικού τοπίου. Το τοπίο δε διατηρεί πλέον το ήθος και την αισθητική του ταυτότητα, καθώς τα νέα κτίσματα δεν εντάσσονται αρμονικά στο χώρο. Οι πρόχειρες λύσεις, ο κακός σχεδιασμός αλλά και η λανθασμένη χωροθέτηση των επεμβάσεων έχουν αποτέλεσμα την αλλοίωση του χρώματος του τοπίου, τη διατάραξη της ισορροπίας των στοιχείων του και της ενότητάς του.

Επιπλέον, οι αλλαγές στη δομή των καλλιεργειών, λόγω των διαφορετικών χρήσεων γης που επιφέρει η αλόγιστη τουριστική ανάπτυξη, οδηγούν στη συρρίκνωση της αγροτικής δραστηριότητας και τη μείωση της αγροτικής παραγωγής των νησιών του Αιγαίου σε σχέση με τους εθνικούς δείκτες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ **ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ**

3.1 ΘΕΣΗ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ

Ο νομός Δωδεκανήσου είναι ένας από τους 51 νομούς της Ελλάδας και ανήκει στην περιφέρεια του Νοτίου Αιγαίου. Είναι νησιωτικός νομός και περιλαμβάνει τα νησιά του συμπλέγματος των Δωδεκανήσων.

Βρίσκεται στο ΝΑ άκρο της Ελλάδας, κοντά στα Δ παράλια της Τουρκίας. Πρωτεύουσα του νομού είναι η πόλη της Ρόδου. Με τον όρο «Δωδεκάνησα» εννοούνται τα 11 μεγαλύτερα νησιά συν τη Μεγίστη ή Καστελλόριζο.

Η περιοχή του νομού αρχίζει στο Βορρά νότια της Σάμου και της Ικαρίας και φθάνει νοτιοδυτικά μέχρι την Κρήτη, ενώ δυτικά εκτείνεται από τις Κυκλάδες και ανατολικά μέχρι τις ακτές της Μ. Ασίας.

Το συγκρότημα αυτό εκτείνεται μεταξύ των παραλλήλων $35^{\circ} 18' \text{B}$ και $37^{\circ} 15' \text{B}$ και των μεσημβρινών $26^{\circ} 12' \text{A}$ και $29^{\circ} 30' \text{A}$. Τα περισσότερα νησιά βρίσκονται απέναντι από τα τουρκικά παράλια.

3.2 ΝΗΣΙΑ ΠΟΥ ΑΠΑΡΤΙΖΟΥΝ ΤΟ ΝΟΜΟ **ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ**

Ο νομός Δωδεκανήσου στην πραγματικότητα αποτελείται από πολλά περισσότερα νησιά, νησίδες και βραχονησίδες απ' ότι υποδηλώνει το όνομά του. Συγκεκριμένα, ο αριθμός τους φτάνει τα 163. Από αυτά κατοικούνται μόνο τα 18 ενώ τα υπόλοιπα είναι ακατοίκητα. Πρόκειται για το νοτιότερο νησιωτικό συγκρότημα της Ελλάδας.

Τα Δωδεκάνησα αποτελούνται από τα παρακάτω νησιά, τα οποία, κατά σειρά μεγέθους, είναι: Ρόδος, Κάρπαθος, Κως, Κάλυμνος, Αστυπάλαια, Κάσος, Τήλος, Σύμη, Λέρος, Νίσυρος, Πάτμος, Χάλκη, Σαριά, Λειψοί, Ψέριμος, Αγαθονήσι, Λέβιθα, Καστελόριζο (ή Μεγίστη).

Διοικητικά, ο νομός χωρίζεται σε τέσσερις επαρχίες: Της Ρόδου (νησιά Ρόδος, Σύμη, Τήλος, Χάλκη), της Κω (νησιά Κως, Νίσυρος), της Καλύμνου (νησιά Κάλυμνος, Λέρος, Πάτμος, Αστυπάλαια και μικρότερα) και της Καρπάθου (νησιά Κάρπαθος, Κάσος και μικρότερα).

3.3 Φυσική εξέταση

Τα Δωδεκάνησα, που παλαιότερα ονομάζονταν και Νότιες Σποράδες, αρχίζουν στο βορρά με την Πάτμο, τους Αρκούς και το Αγαθονήσι και με ΝΑ κατεύθυνση τελειώνουν στη Μεγίστη. Όλα τα νησιά είναι ορεινά, τα περισσότερα με έντονο διαμελισμό. Οι πιο ψηλές κορυφές είναι: Αττάβυρος (1.215 μ.), Ακραμύτης (825 μ.) και Προφήτης Ηλίας (799 μ.), στη Ρόδο, Καλή Λίμνη (1.215 μ.) στην Κάρπαθο, Κρατήρας (698 μ.) και Ωρομέδων (846 μ.) στην Κω, Προφήτης Ηλίας (678 μ.) στην Κάλυμνο και Πριώνα (601 μ.) στην Κάσο.

Στην Κω βρίσκεται η μοναδική μεγάλη πεδινή έκταση. Ποτάμια ή χείμαρροι δεν υπάρχουν, ακόμα και στα μεγαλύτερα νησιά, γιατί το ύψος των βροχοπτώσεων είναι μικρό και πολύ περιορισμένες οι εκτάσεις του εδάφους. Το νερό που χρειάζονται το εξοικονομούν από τις πηγές ή με γεωτρήσεις.

Τα Δωδεκάνησα έχουν κλίμα εύκρατο, μεσογειακό, το οποίο χαρακτηρίζεται από γλυκύτητα. Το καλοκαίρι οι θερμοκρασίες δεν είναι υψηλές, ενώ το χειμώνα πολύ σπάνια κατεβαίνουν λίγο κάτω από το μηδέν. Η μέση ετήσια θερμοκρασία είναι η ανώτερη σ' όλα τα αιγαιοπελαγίτικα νησιά και κυμαίνεται γύρω στους 19 βαθμούς Κελσίου.

3.4 ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Αν όμως τα Δωδεκάνησα δεν παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον από την άποψη του τι είναι σήμερα, παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον από λαογραφική και ιστορική άποψη. Οι Δωδεκανήσιοι είναι λαός που έχει διατηρήσει αναλλοίωτα ανάμεσα στους αιώνες τα ήθη και τα έθιμά τους, τις παραδόσεις και τις δοξασίες τους. Ίσως σ' αυτό να συντέλεσε πολύ και το ότι ήταν μαζεμένοι στα νησιά τους και διατήρησαν την ομοιογένειά τους.

Επειδή ακριβώς οι Δωδεκανήσιοι ήθελαν να είναι αυτάρκεις, άρχισαν να στρέφονται και σε άλλες τέχνες: χειροτεχνία, υφαντική, ξυλουργική, αγγειοπλαστική κ.ά. Η προσπάθεια αυτή και η αισθητική που δημιουργείται με τη φυσική ομορφιά, έκαναν ώστε ν' αναπτυχθεί η λαϊκή τέχνη και η δημόδης ποίηση. Έτσι η λαογραφία των Δωδεκανήσων ξετυλίγεται μέσα απ' τα τραγούδια τους, τις παραδόσεις τους, τα παραμύθια τους και τη λαϊκή τους τέχνη.

3.5 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ

3.5.1 Βασικά δημογραφικά χαρακτηριστικά:

Ο νησιωτικός χαρακτήρας του Αιγαίου βρίσκει το συνολικό πληθυσμό διαιρεμένο σε πολλές ολιγομελείς πληθυσμιακές ενότητες αριθμώντας συνολικά μόλις δεκατρία αστικά κέντρα (πόλεις με πληθυσμό άνω των 10.000 κατοίκων). Ο πληθυσμός του Αιγαίου, σε σημαντικό βαθμό αγροτικός (46,6% αγροτικός, 53,4% αστικός), παρουσιάζει σημαντικές αποκλίσεις ως προς το βαθμό αστικότητας σε κάθε περιφέρεια και νομό.

Συγκεκριμένα, στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου ο πληθυσμός σε ποσοστό 60,4% είναι αστικός, ενώ 39,6% είναι αγροτικός, όταν στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου τα αντίστοιχα ποσοστά ανέρχονται σε 43,2% και 56,8% αντίστοιχα. Όσον αφορά τις επιμέρους περιοχές, ο νομός Δωδεκανήσου παρουσιάζει το μεγαλύτερο ποσοστό αστικού πληθυσμού (75,1%), ενώ ο νομός Σάμου έχει τον περισσότερο αγροτικό πληθυσμό (65,5%). Ο νομός Δωδεκανήσου είναι ο πολυπληθέστερος,

συγκεντρώνοντας το 37,4% των κατοίκων του Αιγαίου, ενώ το μικρότερο πληθυσμό έχει ο νομός Σάμου, συγκεντρώνοντας το 8,6%.

Με βάση το κριτήριο του φύλου, το Αιγαίο κατοικείται κατά 51,7% από άνδρες και σε ποσοστό 48,3% από γυναίκες. Στις επιμέρους περιφέρειες ο ανδρικός πληθυσμός της περιφέρειας Βορείου Αιγαίου αποτελεί το 51,6% και ο γυναικείος το 48,4%, ενώ η περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου κατοικείται από ανδρικό πληθυσμό κατά 51,8% και κατά 48,2% από γυναίκες. Εξετάζοντας τα διαθέσιμα στοιχεία πληθυσμού κατά φύλο στους νομούς του Αιγαίου προκύπτει ότι η Σάμος συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό ανδρών, ήτοι το 52,2% του πληθυσμού του νομού, ενώ ο νομός Χίου τις περισσότερες γυναίκες, ήτοι το 48,9%.

Ο βαθμός γήρανσης του πληθυσμού του Αιγαίου αποτυπώνεται από το δείκτη γήρανσης, ο οποίος παρουσιάζεται χαμηλότερος (157,2) από τον αντίστοιχο του συνολικού πληθυσμού της χώρας (170,1). Ωστόσο, η περιφέρεια Βορείου Αιγαίου διαφοροποιείται αισθητά από την περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, μια και εμφανίζει ιδιαίτερα υψηλό δείκτη γήρανσης (223,7), ενώ ο αντίστοιχος της περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου κυμαίνεται μόλις στο 119,9. Η ανωτέρω διαπίστωση προκύπτει και από την εξέταση του ποσοστού της πλέον ενεργής οικονομικά ηλικιακής κατηγορίας (20-44 ετών) στο συνολικό πληθυσμό του Αιγαίου.

Η ηλικιακή κατηγορία 20-44 ετών συγκεντρώνει το 37,2% του συνολικού πληθυσμού του Αιγαίου, όταν το αντίστοιχο ποσοστό στις περιφέρειες Βορείου και Νοτίου Αιγαίου ανέρχεται σε 34,3% και 39,1% αντίστοιχα. Ανάλογα συμπεράσματα προκύπτουν και από την εξέταση του δείκτη αντικατάστασης, ο οποίος στο συνολικό πληθυσμό του Αιγαίου ανέρχεται σε 108,1. Ο δείκτης στον πληθυσμό της περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου βρίσκεται σε ικανοποιητικά επίπεδα (124,4), εν αντιθέσει με την περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, που βρίσκεται κάτω από τη μονάδα (88,7), αποτυπώνοντας έτσι τις προοπτικές περαιτέρω γήρανσης του πληθυσμού του Βόρειου Αιγαίου.

Ο δείκτης εξάρτησης του συνολικού πληθυσμού του Αιγαίου δείχνει ότι οι συντηρούμενοι, δηλαδή οι κάτοικοι των ηλικιακών κατηγοριών 0-14 ετών και άνω των 65 ετών, βρίσκονται πάνω από το μέσο του παραγωγικού πληθυσμού (δείκτης εξάρτησης: 50,1). Διαφορετικά συμπεράσματα εξάγονται για τις επιμέρους περιφέρειες του Αιγαίου, μια και ο δείκτης εξάρτησης της περιφέρειας Βορείου Αιγαίου ξεπερνά κατά πολύ το μέσο του παραγωγικού πληθυσμού (Δ.Ε.: 56,3), ενώ ο αντίστοιχος της περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου βρίσκεται κάτω από το μέσο του ενεργού πληθυσμού (46,2).

Κατά τη διετία 2002-2003 διαπιστώνεται αύξηση των γεννήσεων από μητέρες που κατοικούν στο Αιγαίο της τάξης του 2,2%, ανώτερη από την αντίστοιχη καταγεγραμμένη αύξηση σε σύνολο χώρας (0,8%). Αξιοσημείωτη είναι η διαφορετική εξέλιξη που παρατηρείται στις γεννήσεις στις δύο περιφέρειες του Αιγαίου. Στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου κατά τη διετία 2002-2003 παρατηρήθηκε αύξηση των γεννήσεων της τάξης του 4,3%, σε αντίθεση με τις γεννήσεις στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, οι οποίες κατά την ίδια περίοδο σημείωσαν μείωση 1,9%.

Προσεγγίζοντας το θεσμό της οικογένειας στο Αιγαίο μέσω εξέτασης της ποσοστιαίας κατανομής σε άγαμο, έγγαμο και διαζευγμένο πληθυσμό δεν προκύπτει ουσιαστική διαφοροποίηση από τα δεδομένα του πληθυσμού που παρατηρούνται σε σύνολο χώρας. Ειδικότερα, το 50,28% του πληθυσμού του Αιγαίου δηλώνει έγγαμο, το 39,71% άγαμο και το 2,27% διαζευγμένο (49,91%, 39,66% και 2,46% αντίστοιχα σε σύνολο χώρας). Αναζητώντας ειδικότερα τη σχέση των ανωτέρω κατηγοριών οικογενειακής κατάστασης στις επιμέρους περιφέρειες διαπιστώνεται ότι στο Βόρειο Αιγαίο συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο ποσοστό εγγάμων 51,09%, ενώ στο Νότιο Αιγαίο οι περισσότεροι διαζευγμένοι (2,48%).

Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει η σχέση ανδρών/γυναικών διαζευγμένων, όπου παρατηρείται ότι το ποσοστό των διαζευγμένων γυναικών του πληθυσμού του Αιγαίου (2,8%) είναι χαμηλότερο από το αντίστοιχο σε σύνολο χώρας (3,15%), σε αντίθεση με τους διαζευγμένους άνδρες, το ποσοστό των οποίων στο συνολικό πληθυσμό είναι σχεδόν το ίδιο (Αιγαίο: 1,76%, χώρα: 1,77%).

Ως προς την εκπαίδευση, οι κάτοικοι του Αιγαίου βρίσκονται σχεδόν στα ίδια επίπεδα με το συνολικό πληθυσμό της χώρας, όπως αποκαλύπτουν στοιχεία της τελευταίας απογραφής πληθυσμού (2001) της Ε.Σ.Υ.Ε. Οι κάτοχοι διδακτορικού και μεταπτυχιακού τίτλου αποτελούν μόλις το 0,1% και 0,3% αντίστοιχα (σε σύνολο χώρας: 0,3% και 0,5% αντίστοιχα), ενώ οι πτυχιούχοι ανωτάτων σχολών και ΤΕΙ συγκεντρώνουν το 5,9% και 2,2% αντίστοιχα (σε σύνολο χώρας: 8,3% και 2,2% αντίστοιχα).

Οι απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης (σύνολο αποφοίτων Γυμνασίου και Λυκείου) αποτελούν το 18,6%, βρίσκονται δηλαδή χαμηλότερα από τα επίπεδα σε σύνολο χώρας, όπου το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται σε 22,34%. Οι αναλφάβητοι κάτοικοι του Αιγαίου αποτελούν το 3,2% του συνόλου, όταν το αντίστοιχο ποσοστό αναλφάβητων σε ολόκληρη τη χώρα ανέρχεται σε 3,6%. Σημειώνεται επίσης ότι αυτοί που εγκατέλειψαν το Δημοτικό αλλά γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση αποτελούν το 6,8% (σε σύνολο χώρας: 6,26%), ενώ οι απόφοιτοι Δημοτικού στο Αιγαίο αποτελούν το 35,4% (το 30,5% σε σύνολο χώρας).

Στις επιμέρους περιφέρειες παρατηρείται κοινή εικόνα αντιπροσώπευσης των ομάδων εκπαιδευτικού επιπέδου, με μοναδική εξαίρεση τη διαφοροποίηση που διαπιστώνεται στους αποφοίτους Δημοτικού, οι οποίοι, ενώ στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου αποτελούν το 37,53%, στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου είναι το 33,97%, όταν το αντίστοιχο ποσοστό σε σύνολο χώρας φτάνει το 30,49%. Διαφορά διαπιστώνεται επίσης στη γεωγραφία των αναλφάβητων κατοίκων του Αιγαίου. Στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου καταλαμβάνουν το 3,51% ενώ στο Βόρειο Αιγαίο αποτελούν το 2,77%.

Οι καταγεγραμμένοι μετανάστες (2001) που κατοικούν στα νησιά του Αιγαίου ανέρχονται σε 37.823 άτομα αποτελώντας το 5% του συνόλου των μεταναστών που κατοικούν σε ολόκληρη τη χώρα. Ως αιτίες μετανάστευσης αναφέρουν την αναζήτηση εργασίας, την επανένωση της οικογένειας, τον επαναπατρισμό ή την παλιννόστηση, την πρόσβαση στην εκπαίδευση, την αναζήτηση ασύλου και την προσφυγιά. Το 78,8% είναι 15-64 ετών, το 17,3% είναι ηλικίας 0-14 ετών και μόλις το 4% ανήκει στην ηλικιακή κατηγορία 65 ετών και άνω.

Σε αστικές περιοχές συγκεντρώνεται το 59,8% του συνόλου των μεταναστών που κατοικεί στα νησιά του Αιγαίου, ενώ το υπόλοιπο 40,2% βρίσκεται σε αγροτικές περιοχές. Οι άνδρες μετανάστες αποτελούν το 51,9% του συνόλου των μεταναστών, ενώ το υπόλοιπο 48,1% οι γυναίκες.

Η πλειονότητα των καταγεγραμμένων μεταναστών βρίσκεται στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, ήτοι το 74,3%, ενώ μόλις το 25,7% κατοικεί στο Βόρειο Αιγαίο. Μεγάλη διαφορά παρουσιάζει το ποσοστό των ανδρών μεταναστών στις δύο περιφέρειες του Αιγαίου. Συγκεκριμένα, στο Βόρειο Αιγαίο το ποσοστό αυτό ανέρχεται σε 55,4% ενώ στο Νότιο κυμαίνεται στο 50,7%. Οι περισσότεροι καταγεγραμμένοι μετανάστες προέρχονται από τη Βουλγαρία.

Επίσης, σημαντικός είναι ο αριθμός των παλιννοστούντων Ελλήνων της διασποράς που έρχονται από τις Ηνωμένες Πολιτείες, την Αυστραλία, τον Καναδά και τη Γερμανία. Άλλωστε στο Αιγαίο παρατηρούνται τα μεγαλύτερα ποσοστά επαναπατριsmού. Ειδικότερα, οι παλιννοστούντες Έλληνες αποτελούν το 15% και 12% του συνόλου των μεταναστών στο Βόρειο και Νότιο Αιγαίο αντίστοιχα.

3.5.2 Δημογραφικές εξελίξεις:

Η δημογραφική εικόνα του Αιγαίου σήμερα είναι άμεσα συνδεδεμένη με τα δημογραφικά φαινόμενα των προηγούμενων 200 χρόνων, κυρίως εξαιτίας των έντονων μετακινήσεων πληθυσμού από και προς τα νησιά.

Μελετώντας την εξέλιξη που συντελέστηκε κατά την περίοδο 1961-2001 στο συνολικό πληθυσμό του Αιγαίου, διαπιστώνεται αύξηση του πληθυσμού της τάξης του 5,5%, η οποία δεν είναι ανάλογη στις δύο περιφέρειες, Βορείου και Νοτίου Αιγαίου. Ενώ διαπιστώνεται αύξηση του πληθυσμού της περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου κατά την περίοδο 1961-2001 της τάξης του 33,9%, μεγάλη είναι η μείωση που σημειώνεται στον πληθυσμό της περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, η οποία ξεπερνά το 19%.

Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του πληθυσμού του Αιγαίου κατά την ίδια περίοδο ήταν αυξητικός κατά 1,7%, όταν ο αντίστοιχος μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου ήταν αυξητικός κατά 8%, ενώ στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου παρατηρείται μείωσή του της τάξης του 4,9%.

Κατά τη δεκαετία 1991-2001 αύξηση παρατηρείται και στις δύο περιφέρειες του Αιγαίου, κατά συνέπεια και στο Αιγαίο (10,3%) συνολικά. Η μεγαλύτερη αύξηση παρατηρείται στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, η οποία ανήλθε σε 17%, σε αντίθεση με την περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, όπου ο πληθυσμός αυξήθηκε μόλις κατά 1,9%.

3.6 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ

Η γεωργία τους δεν είναι πολύ αναπτυγμένη, γιατί το κομμάτι που μπορεί να καλλιεργηθεί είναι ελάχιστο. Γι' αυτό οι κάτοικοί τους στρέφονται περισσότερο, στα θαλασσινά επαγγέλματα και φημισμένοι είναι οι Δωδεκανήσιοι σφουγγαράδες. Έτσι

όπως είναι σκορπισμένα και μικρά τα νησιά, δεν παρουσιάζουν οικονομική ενότητα. Το καθένα έχει τη δική του οικονομία.

Στα μεγαλύτερα η γη καλλιεργείται εντατικά. Φημισμένα είναι τα κηπευτικά τους προϊόντα. Μεγάλο επίσης μέρος των κατοίκων των νησιών ασχολείται με την σπογγαλιεία, που γίνεται τόσο στα παράλια τους, όσο και στα παράλια της Β. Αφρικής. Λειτουργούν ακόμη μικρές βιομηχανίες επεξεργασίας αγροτικών προϊόντων και βυρσοδεψεία. Σοβαρό ρόλο επίσης στην οικονομία του νομού παίζει και ο τουρισμός. Τα νησιά έχουν αξιοποιηθεί κατάλληλα και είναι από τα καλύτερα θέρετρα της Μεσογείου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4:

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ

Η ιστορία της Δωδεκανήσου είναι από πάσης πλευράς ιστορία καθαρά ελληνική. Η θέση της είναι στην ανατολική μεσόγειο και ανάμεσα σε τρεις ηπείρους όπου στις ακτές των νησιών της δημιουργήθηκε και εξελίχθηκε σπουδαίος πολιτισμός. Έπαιξε πρωτεύοντα ρόλο από αρχαιοτάτων χρόνων ενώ αποτέλεσαν το μήλο της έριδος δια πολλούς κατακτητές.

4.1 ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ- ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ:

Η μυθολογία της Δωδεκανήσου αποτελεί συνέχεια και αναπόσπαστο κομμάτι της αρχαίας Ελληνικής μυθολογίας. Οι πρώτοι κάτοικοι της Ρόδου αναφέρονται οι Τελχίνες κατά τη νεολιθική εποχή. Ο παράδοξος αυτός λαός, είχε εξαιρετική επίδοση στις τέχνες και στη θαλασσοπορία. Οι Τελχίνες, συνδέονται στενά με τη μυθολογία της Κρήτης και της Κύπρου, ενώ προϋπήρξαν των θεών του Ολύμπου εφόσον φαίνονται ως κατασκευαστές της άρπης με την οποία ο Κρόνος ακρωτηρίασε τον πατέρα του τον Ουρανό. Αναφέρονται επίσης ως αυτόχθονες κάτοικοι της Ρόδου οι Ηλιάδες, άμεσοι απόγονοι του Ήλιου. Κατά τον 15^ο αι.Π.Χ , μέσω της Κρήτης οι Αχαιοί όπου ίδρυσαν πολλές αποικίες καθώς αργότερα και οι Φοίνικες, οι Αιγύπτιοι και πολλοί άλλοι λαοί όμως τελικά οι Δωριείς αποτέλεσαν τον νέο πληθυσμό. Αρχηγός των αποίκων αυτών ήταν ο Τληπόλεμος όπου αργότερα συμμετείχε στον Τρωικό πόλεμο που τελικά τον σκότωσαν σύμμαχοι των Τρώων (η μονομαχία περιγράφεται στο Ε' κεφάλαιο της Ιλιάδας). Ο Σαρπηδών ήταν κατά την παράδοση βασιλιάς της Λυκίας και ιδρυτής της Ιωνικής Μιλητού η οποία είχε επεκταθεί μέχρι τη Λέρο και Πάτμο. Τα σκάφη των Λυκίων όντας πειρατικά μεταξύ του Ελλήσποντου και των ελληνικών ακτών υποστηριζόμενα από τους Τρώες επέφεραν μεγάλες ζημιές στους Ρόδιους και στους άλλους Έλληνες θαλασσοπόρους οι οποίοι επιχείρησαν εκστρατεία κατά της Τροίας για να απαλλαγούν από τις πειρατικές επιδρομές. Μετά την άλωση της Τροίας, τα Δωδεκάνησα γνώρισαν μεγάλη ακμή. Οι μεγάλες πόλεις της Ρόδου (Λίνδος, Ιαλυσός, Κάμειρος) αλλά και η Κώς και η

Αλικαρνασός, εκτοπίζουν τελείως τους Φοίνικες και δίνουν έως και στις Μικρασιατικές ακτές μια καθαρά ελληνική χροιά.

Από τις αρχές του 17^{ου} αιώνα, οι Δωδεκανήσιοι έχουν φτάσει σε τέτοια ακμή ώστε ιδρύουν ανθηρές αποικίες στην ανατολή και στη Δύση. Ανάλογη προς την οικονομική και πολιτική ανάπτυξη ήταν η πνευματική και καλλιτεχνική πρόοδος των νησιών. Εκπρόσωπος αυτής της εποχής ήταν ο Κλεόβουλος καταλεγόμενος μεταξύ των επτά σοφών και στον οποίο αποδίδεται το ρητό «παν μέτρων άριστον».

4.2 Περσικοί πόλεμοι και Πελοποννησιακός πόλεμος

Κατά τους περσικούς πολέμους, οι Δωδεκανήσιοι βρισκόταν κάτω από τη περσική κυριαρχία. Η Κως, η Νίσυρος και η Κάλυμνος, είχαν προσαρτηθεί στο κράτος της βασίλισσας της Αλικαρνασού και αναγκάστηκαν να βοηθήσουν τους Πέρσες. Οι Ρόδιοι μετείχαν στη ναυμαχία της Σαλαμίνας με σαράντα πλοία όμως μετά την ελληνική νίκη απαλλάχτηκε από τους από τους Πέρσες υπό Αθηναϊκού στόλου όπου ηγήθηκε ο Θεμιστοκλής και αποτέλεσε στη συνέχεια μέλος της αθηναϊκής συμμαχίας. Στη διάρκεια του πελοποννησιακού πολέμου, υπήρξε τόσο η Ρόδος όσο και πολλά νησιά των Δωδεκανήσων σύμμαχοι των Αθηναίων. Η μερίδα των ολιγαρχικών, δυσανεστήμενη από τους δημοκρατικούς θεσμούς των Αθηναίων, ζητά την ευκαιρία να αποσπαστεί από την αθηναϊκή ομοσπονδία. Στην κίνηση αυτή ηγήθηκε ο ολυμπιονίκης γιός του Διαγόρα, Δωριεύς, που καταδικάστηκε σε θάνατο και αναγκάστηκε να φύγει από τη Ρόδο. Τελικά αποσπάστηκε η Ρόδος και η Κως ενώ σχεδόν ταυτόχρονα άρχισε η κίνηση για τη δημιουργία του «συνοικισμού» που αποτέλεσε σημαντικό σταθμό για την ιστορία της Δωδεκανήσου. Ο συνοικισμός αυτός προήλθε από τη συνένωση των τριών παλαιών πόλεων της Ρόδου, της Ιαλυσού, Καμείρου και Λίνδου ενώ πολλοί εκ των κατοίκων των οποίων μετοίκησαν στη νέα πόλη της Ρόδου, στο βορειοανατολικό ακρωτήριο της νήσου όπου βρίσκεται και σήμερα. Στις αρχές του 4^{ου} αιώνα λόγω των διαμαχών μεταξύ των ολιγαρχικών και των ολιγαρχικών, προσπάθησαν οι Δωδεκανήσιοι να μπουν στην αθηναϊκή συμμαχία όπου εκ νέου αποχώρησαν το 358 π.χ. παρακινηθέντες από τον βασιλιά της Καρίας, Μουσωλού ο οποίος επιδίωκε να υπάγει τα νησιά υπό την κυριαρχία του.

4.3 Μακεδονική περίοδος

Στη μακεδονική περίοδο, οι Δωδεκανήσιοι βοήθησαν τον Μεγαλέξανδρο στην άλωση της Τύρου σε αντάλλαγμα απόκτησαν σημαντικά προνόμια. Οι Ρόδιοι συνέχισαν τη συνετή πολιτική έναντι των ισχυρών και κατά την εποχή των διαδόχων του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Οι στενές εμπορικές και πολιτικές σχέσεις που ανέπτυξαν με τους Πτολεμαίους της Αιγύπτου εξόργισαν τον Δημήτριο τον πολιορκητή, γιο του Αντίγονου, ο οποίος πολιορκήσε τη Ρόδο. Η πολιορκία διήρκεσε ένα χρόνο (305-304 π.χ.) και λύθηκε ευνοϊκά για τους Ρόδιους, οι οποίοι σε ανάμνηση αυτού του γεγονότος έστησαν τον περίφημο Κολοσσό. Η ειρηνικά επίλυση της πολιορκίας

εξασφάλισε νέα οικονομική και πολιτική πρόοδο. Η οικονομική ευμάρεια έφερε και ισχύ. Ο στόλος της Ρόδου κυριάρχησε στην ανατολική Μεσόγειο.

4.4 ΡΩΜΑΪΚΗ ΕΠΟΧΗ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Από το τέλος του 3ου αιώνα π.χ. οι Ρωμαίοι έκαναν εμφανή την παρουσία τους στην ανατολική Μεσόγειο ως η νέα δύναμη της εποχής, και οι Ροδίτες προσπάθησαν να έχουν καλές σχέσεις μαζί τους. Οι Ροδίτες κατά τη διάρκεια του Β' Μακεδονικού πολέμου συμμάχησαν με τους Ρωμαίους. Οι Ρωμαίοι, όμως, δεν ήταν καθόλου ευχαριστημένοι με την ισχύ της Ρόδου και έτσι ανακήρυξαν τη Δήλο ελεύθερο λιμάνι, γεγονός που είχε αρνητική επίδραση στο ναυτικό εμπόριο της Ρόδου και ανάγκασε τους Ροδίτες να υπογράψουν συνθήκη συμμαχίας με τη Ρώμη σύμφωνα με την οποία θα είχαν κοινούς φίλους και εχθρούς. Η συνθήκη αποδείχθηκε επιβλαβής για τα συμφέροντα της Ρόδου και η Ρόδος γνώρισε μεγάλες καταστροφές, καθώς βρέθηκε στο στόχαστρο του Κάσιου, ο οποίος για να εκδικηθεί τον Καίσαρα λεηλάτησε τη Ρόδο. Έτσι, μετά τη δολοφονία του Ιουλίου Καίσαρα, οι Ροδίτες αρνήθηκαν να ακολουθήσουν τον Κάσιο στον πόλεμο εναντίον των εχθρών του. Το αποτέλεσμα ήταν ο Κάσιος να επιτεθεί και να κυριεύσει τη Ρόδο το 42 π.χ.

προξενώντας τρομερές καταστροφές στο νησί και παίρνοντας μαζί του περισσότερα από 3.000 έργα τέχνης. Μετά τον θάνατο του Θεοδοσίου, το 395 μΧ. το ρωμαϊκό κράτος χωρίζεται σε δυτικό και ανατολικό και τα Δωδεκάνησα περνάνε στην κυριαρχία της Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Κατά τους χρόνους της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας το καθεστώς των Δωδεκανήσων εξαρτιόταν από τις διαθέσεις του εκάστοτε αυτοκράτορα. Η Ρόδος ήταν από τα πρώτα Ελληνικά νησιά που ασπάστηκαν το Χριστιανισμό. Το 57 ο Απόστολος Παύλος έμεινε στη Ρόδο και συγκεκριμένα στη Λίνδο και δίδαξε στους κατοίκους τη νέα θρησκεία.

Το 395 η Ρόδος γίνεται επαρχία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και η πόλη της Ρόδου ορίζεται πρωτεύουσα του νησιού.

Το 620 το νησί γνωρίζει την Περσική κυριαρχία.

Ακολουθούν επιδρομές από Σαρακηνούς και Σελτζούκους κατά τις οποίες η Ρόδος γνωρίζει μεγάλες καταστροφές.

Το 1204, μετά την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης, η Ρόδος όπως και πολλά άλλα Ελληνικά νησιά παραχωρήθηκε στους Ενετούς.

Το 1261 το νησί περνά στη κυριαρχία των Γενουατών ναυάρχων.

Στη βυζαντινή περίοδο τα Δωδεκάνησα ανήκαν αρχικά στην «Επαρχία των Νήσων» που είχε συσταθεί από τον αυτοκράτορα Διοκλητιανό με πρωτεύουσα την πόλη Ρόδο και αργότερα, όταν εφαρμόστηκε το σύστημα των θεμάτων, τα Δωδεκάνησα μοιράστηκαν σε τρία θέματα: των Κιβυρραιωτών, της Σάμου και του Αιγαίου Πελάγους. Λόγω της θέσεώς τους τα Δωδεκάνησα δέχθηκαν πολλές και καταστροφικές επιδρομές, από τους Πέρσες, τους Σαρακηνούς, τους Βενετούς, τους

Γενουάτες, τους Σταυροφόρους, τους Άραβες [26] και τους Σελτζούκους Τούρκους. Το 1309 τα Δωδεκάνησα περιήλθαν στην εξουσία των ιπποτών του Τάγματος του Αγίου Ιωάννη, επικεφαλής των οποίων ήταν ο μέγας μάγιστρος Φουλκ ντε Βιλαρέ, και έμειναν υπό την κυριαρχία τους μέχρι το 1522, οπότε ο σουλτάνος Σουλεϊμάν ο Μεγαλοπρεπής τους εξανάγκασε να αποχωρήσουν από τα Δωδεκάνησα και την Αλικαρνασσό.

Οι Ιωαννίτες Ιππότες (ή Οσπιτάλιοι ή Ιππότες της Μάλτας ή της Ρόδου) ιδρύθηκαν ως τάγμα στα Ιεροσόλυμα κατά τον 11ο αιώνα για την εξυπηρέτηση προσκυνητών και ασθενών. Το τάγμα ήταν αφιερωμένο στον Άγιο Ιωάννη τον Βαπτιστή, είχε ως κέντρο έναν ξενώνα και ελεγχόταν από τους Αμαλφίτες εμπόρους. Τα μέλη του τάγματος ήταν κυρίως Βενεδικτινοί μοναχοί, οι οποίοι αντικαταστάθηκαν με άλλα μέλη στην πρώτη ανανέωση του τάγματος όπου και πήρε την ονομασία «Οσπιτάλιοι (ξενοδόχοι) του Αγίου Ιωάννου». Γρήγορα όμως το τάγμα απέκτησε και στρατιωτικό σκέλος για την προστασία των χριστιανών προσκυνητών στην Παλαιστίνη [27]. Κατά την εισβολή του Σαλαντίν στην Παλαιστίνη και την πτώση της Ιερουσαλήμ (1187), το τάγμα εγκαταστάθηκε στον Άγιο Ιωάννη της Άκρας, αργότερα στην Κύπρο (1291) και τέλος στη Ρόδο (1309) και γι' αυτό ονομάστηκαν και «Ιππότες της Ρόδου». Εκεί οργανώθηκαν στρατιωτικά και απέκρουσαν πολλές επιθέσεις και πολιορκίες. Παρόλα αυτά το 1522 αναγκάστηκαν να εκκενώσουν την Ρόδο μετά από επίμονη πολιορκία των Οθωμανών και να καταφύγουν στη νήσο Μάλτα, όπου τους παραχωρήθηκε γη. Ο στόλος του τάγματος ήταν αρκετά ισχυρός και ανέπτυξε μεγάλη δραστηριότητα στον έλεγχο των εμπορικών οδών και την εξουδετέρωση της πειρατείας στη Μεσόγειο. Το 1565 οι Ιωαννίτες απέκρουσαν προσπάθεια κατάληψης της Μάλτας από τον Σουλεϊμάν τον Μεγαλοπρεπή, ενώ ο στόλος των Ιωαννιτών έπαιξε σημαντικό ρόλο στην Ναυμαχία της Ναυπάκτου (1571)

4.5 ΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑ:

Η Ιταλία επεδίωκε να γίνει αποικιοκρατική δύναμη και το Σεπτέμβριο του 1911 έκανε απόβαση στη Λιβύη για να εκδιώξει τους Τούρκους. Για να κάμψει την αντίστασή των Τούρκων μεταξύ των οποίων ήταν ο νέος στην ηλικία αξιωματικός ο Κεμάλ ο στόλος των Ιταλών επιτηρούσε τα παράλια της Μικράς Ασίας να μην ανεφοδιάζονται οι Τούρκοι στη Λιβύη. Όμως για καλύτερη επιτήρηση σκέφθηκαν να καταλάβουν τα Δωδεκάνησα. Στις 15 Απριλίου του 1912, 15 πολεμικά ιταλικά περιέζωσαν τη Ρόδο και το πρωινό εκείνο ο Ιταλός στρατηγός Giovanni Ameglio αποβίβασε 15 χιλιάδες Ιταλούς στρατιώτες στο σημερινό Φαληράκι. Οι κάτοικοι της Ρόδου έπλεαν σε πελάγη χαράς. Επιτέλους ύστερα από αιώνες θα απαλλάσσονταν από τον επαχθή τουρκικό ζυγό που βύθισε τη Ρόδο και τα άλλα Δωδεκάνησα στην αμάθεια, στην οικονομική αθλιότητα και στην πολιτιστική υποβάθμιση. Περίπου 800 έως 1000 Ιταλοί ανέβηκαν προς τις Καλυθίες. Τους υποδέχθηκαν ως ελευθερωτές. Η καμπάνα της εκκλησίας του Σταυρού χτυπούσε χαρμόσυνα. Σμύρτα και δάφνες στις εκκλησιές τα σκαλοπάτια κι ύστερα δοξολογία. Είχε φτερουγίσει στη Ρόδο κατά τον Ιταλό στρατηγό η Λευτεριά.

Κάτοικοι των Καλυθίων οδήγησαν τους Ιταλούς προς το χωριό Ψίνθος, όπου είχαν

αποτραβηχτεί οι 1.300 Τούρκοι στρατιώτες, οι οποίοι κάμφθηκαν στα γρήγορα. Μεγάλη ιταλική δύναμη κατευθύνθηκε από το Φαληράκι στην πόλη της Ρόδου και ο βαλής (νομάρχης) Σουπχήβέης πρόλαβε κι έφυγε προς τη Ψίνθο. Ο Ιταλός στρατηγός εξέδωσε διαταγή στην οποία ανέφερε, ότι η κατάληψη των Δωδεκανήσων ήταν προσωρινή. Οι Ιταλοί ζητωκραύγαζαν *vivala Grecia*. Οι αιχμάλωτοι Τούρκοι μεταφέρθηκαν στην Ιταλία. Στις 3 έως 5 Ιουνίου του 1912 οι Δωδεκανήσιοι οργάνωσαν συνέδριο στην Πάτμο και ανακήρυξαν τα Δωδεκάνησα Αυτόνομη Πολιτεία Αιγαίου για να προλειανθεί η οδός προς την ένωση με την Ελλάδα. Η Ιταλία δεν αντέδρασε, αλλά άρχισε τις υπεκφυγές. Τα Δωδεκάνησα ελευθερώθηκαν με ιταλικά όπλα διεκήρυξαν. Ούτε η κυβέρνηση του Βενιζέλου έδειξε ενδιαφέρον. Όμως ο ελληνικός λαός μυριζόταν την πρόθεση των Ιταλών να μην αποχωρήσουν και ο σατιρικός ποιητής στόλισε για καλά με σατιρικούς στίχους το στρατηγό Giovanni Ameglio.

Στις 18 Οκτωβρίου του 1912 στη Λωζάνη Ιταλία και Τουρκία συνθηκολόγησαν. Η Τουρκία αναγνώρισε την κυριαρχία των Ιταλών στη Λιβύη και η Ιταλία έπρεπε να επιστρέψει τα Δωδεκάνησα στην Τουρκία. Στις 16 Μαρτίου του 1917 ο στρατηγός Ameglio έγινε διοικητής Λιβύης και στη θέση του ήρθε ο υποστράτηγος Ιταλός Vittorio Elia, ενώ μητροπολίτης Ρόδου έγινε ο Απόστολος Τρύφωνος που εξέδιδε το περιοδικό «Ορθόδοξος Διδαχή» με θρησκευτικό και πατριωτικό περιεχόμενο και σε 5 χρόνια απαγορεύτηκε. Τότε κυκλοφόρησε και η εφημερίδα «Ροδιακή» που σήμερα στα 2011 ακόμα κυκλοφορεί, αν και είχε επιβληθεί τότε η λογοκρισία από την Ιταλική διοίκηση. Τα χρόνια αυτά αναδείχθηκε μεγάλος ευεργέτης της Ρόδου ο Ιωάννης Καζούλης αλλά και συνάμα θερμός πατριώτης. Πρόσφερε 4 αεροπλάνα στους πολέμους 1912-13, 6 χιλιάδες λίρες για ρουχισμό του στρατού μας και κατετάγη ως έφεδρος αξιωματικός στον ελληνικό στρατό. Η Ιταλία διατυμπάνιζε, ότι κρατά τα Δωδεκάνησα έως ότου παγιωθεί η ηρεμία στη Λιβύη. Με τους νικηφόρους πολέμους 1912-13 η Ελλάδα απέκτησε γόητρο. Στον 1ο Παγκόσμιο Πόλεμο η Ελλάδα βρέθηκε στο πλευρό των νικητών, στο πλευρό της ANTANT. Ο Βενιζέλος δεν γνώριζε, ότι η Αγγλία, η Γαλλία και η Ρωσία υπέγραψαν μυστικό πρωτόκολλο στις 26 Απριλίου του 1915 με το οποίο υπόσχονταν τα Δωδεκάνησα, ότι θα καταχωρούνταν στην Ιταλία, αν συντασσόταν με τις δυτικές δυνάμεις, πρόταση που τη δέχθηκε η Ιταλία προθύμως.

Στο Συνέδριο της Νίκης στο Παρίσι στις 30 Δεκεμβρίου του 1918 ο Βενιζέλος υπέβαλε υπόμνημα με το οποίο ζητούσε τα Δωδεκάνησα και το πέτυχε. Όλα τα Δωδεκάνησα θα περιέρχονταν στην Ελλάδα πλην τη Ρόδου για μια πενταετία, οπότε θα γινόταν δημοψήφισμα. Οι Ρόδιοι που πληροφορήθηκαν την εξαίρεσή τους το Πάσχα του 1919 διενήργησαν συλλαλητήριο. Οι Ιταλοί αντέδρασαν και μάλιστα σκότωσαν το γέροντα ιερέα Οικονόμου Παπαλουκά και την Ανθούλα Ζερβού στο χωριό Παραδείσι δίπλα στο σημερινό αεροδρόμιο Διαγόρας της Ρόδου. Τελικά με το Σύμφωνο Βενιζέλου - Τιττόνι τα Δωδεκάνησα πλην της Ρόδου θα παραδίδονταν στην Ελλάδα γι' αυτό γινόταν υποστολή των ιταλικών σημαιών και αναρτώνταν οι Ελληνικές. Δάκρυα χαράς. Οι Δωδεκανήσιοι εν μέρει δικαιώνονταν.

Με τη Συνθήκη των Σεβρών στις 10 Αυγούστου του 1919 η Τουρκία παραιτείται από κάθε δικαίωμα για τα Δωδεκάνησα και η Ιταλία το ίδιο υπέρ της Ελλάδος. Οι

πανηγυρισμοί στα Δωδεκάνησα ατελείωτοι. Μόνο στη Ρόδο η πικρία διαχέονταν στις καρδιές των Ροδίων, αλλά η ελπίδα βρίσκει καλό κλίμα στις ψυχές των Ελλήνων και δε μαραίνεται. Στη Ρόδο διορίζεται ο ιππότης Felice Maissa ως ο πρώτος πολιτικός Ιταλός διοικητής και ύστερα από ένα χρόνο ο κόμης Allesandrode Bosdari.

Με τη συμφωνία στη Μικρά Ασία η Ιταλία κι ο Κεμάλ κατήγγειλαν τη Συνθήκη των Σεβρών και η Ελλάδα έχασε τη Σμύρνη και την ενδοχώρα της, την Ανατολική Θράκη και τα Δωδεκάνησα με τη νέα Συνθήκη της Λωζάννης της 24ης Ιουλίου του 1923.

Και η Ιταλία προσάρτησε και επίσημα τα Δωδεκάνησα. Το μαρτύριο της σκλαβιάς των Δωδεκανήσιων συνεχίστηκε υπό νέα σκληρή μορφή, γιατί στις 28 Οκτωβρίου του 1922 ο Benito Mussolini με την πορεία του προς τη Ρώμη εγκαθίδρυσε το φασισμό και ανακηρύχτηκε απόλυτος δικτάτορας με τη συγκατάθεση του βασιλιά της Ιταλίας Εμμανουήλ του Γ'. Στις 18 Αυγούστου του 1923 στη Ρόδο διορίζεται ο γερουσιαστής Mario Lago με απόλυτες εξουσίες νομοθετικής και διοικητικής στην κτήση της Ιταλίας, στα Δωδεκάνησα. Τα Δωδεκάνησα ήταν επισήμως κτήση της Ιταλίας. Οι Δωδεκανήσιοι υποχρεωτικά απέκτησαν ιταλική υπηκοότητα και ιταλική ταυτότητα, αλλά δεν επιστρατεύονταν. Όσοι αρνούσαν να πάρουν ιταλική υπηκοότητα και ιταλική ταυτότητα έπρεπε να εγκαταλείψουν τα Δωδεκάνησα.

Παύθηκε ο δήμαρχος της Ρόδου και διορίστηκε ως δήμαρχος, ως Potesta ο Ιταλός Alfredo Billoti. Ο Mario Lago διόρισε σε κάθε κοινότητα, σε κάθε χωριό δήμαρχο της αρεσκείας του και καθιέρωσε τον ιταλικό πανικό κώδικα. Ήταν απόλυτος άρχων ο Mario Lago.

Ο Γενικός Διοικητής προώθησε την επιγαμία. Αρχισαν οι Ιταλοί να παντρεύονται Ελληνίδες και αντίστροφα, αν και ο μητροπολίτης Ρόδου Απόστολος Τρύφωνος αντιδρούσε και δεν επέτρεπε το γάμο. Στα κατοχικά αυτά χρόνια ο μητροπολίτης έγινε ο εθνάρχης των Ελλήνων. Είχε εξουσία να εγκρίνει διαζύγια, να δίνει άδειες γάμου, να εκδικάζει οικογενειακές διαφορές ακόμα και ιδιοκτησίας.

Τότε οι σχέσεις του Αποστόλου με το Mario Lago εντάθηκαν, διότι ο Ιταλός Γενικός Διοικητής κήρυξε την εκκλησία της Δωδεκανήσου Αυτοκέφαλη και απαγόρευσε κάθε σχέση της Δωδεκανησιακής εκκλησίας με το Πατριαρχείο της Κωνσταντινουπόλεως. Κατήργησε τα ελληνικά δικαστήρια και λειτουργούσαν μόνο τα ιταλικά και έβαλε στόχο τον εξιταλισμό των Δωδεκανησίων. Σχετικά με την παιδεία ο Mario Lago εξέδωσε στα 1926 τον Κανονισμό Σχολείων. Όσα χωριά πλήρωναν δασκάλους μπορούσαν να εφαρμόζουν το πρόγραμμα του ελληνικού υπουργείου Παιδείας, αλλά σ' αυτά η ιταλική γλώσσα ήταν υποχρεωτική και εθεωρείτο πρωτεύον μάθημα. Οι τίτλοι τους όμως δεν αναγνωρίζονταν. Ιδρύθηκαν και ιταλικά σχολεία στα οποία όλα τα μαθήματα γίνονταν στα ιταλικά και οι τίτλοι τους ήταν επίσημοι. Σ' αυτά τα βιβλία και η γραφική ύλη παρέχονταν δωρεάν. Επίσης ο γενικός Διοικητής ίδρυσε φροντιστήριο για όσους Έλληνες είχαν τίτλο Δημοτικού Σχολείου, τίτλο Γυμνασίου και οι οποίοι αφού μάθαιναν την ιταλική γλώσσα, θα διορίζονταν ως δάσκαλοι. Όσοι επιθυμούσαν ανώτερες σπουδές στέλνονταν στην Ιταλία. Ο Mario Lago τα' βανε και με το πηλήκιο, το οποίο φορούσαν οι μαθητές του ελληνικού Γυμνασίου που τότε ήταν εξατάξιο, το οποίο πάνω από το γείσωμά του είχε επίχρυση τη γλαύκα, το δε χρώμα του ήταν μπλε και έγινε το σύμβολο του πατριωτισμού των Ελλήνων, γι' αυτό και το απαγόρευσε. Τα ελληνικά σχολεία ως εθνικές γιορτές είχαν την εορτή των

τριών Ιεραρχών και την 25η Μαρτίου.

Ο Ιταλός διοικητής έφερε από την Ιταλία εποίκους Ιταλούς. Άρπαξε εκτάσεις καλλιεργήσιμες και ίδρυσε πρότυπα χωριά με πειραματικές καλλιέργειες, τα οποία είχαν καθολική εκκλησία, δημαρχείο, ιατρείο και κατάστημα τροφίμων και σχολείο. Η ύπαιθρος της Ρόδου που ήταν γεωργική, άρχισε να κάμπτεται. Τα διαβόητα χωριά ήταν: το San Marco στην Κατταβιά, το San Benetto στα Κολύμπια, το Campochiario στην Ελεούσα και το Beveragno στον Καλαμώνα. Από τα 1921 οι Ιταλοί έκαμαν εργοστάσιο ηλεκτρικής ενέργειας στην πόλη της Ρόδου που η ζωή της ξεκίνησε από το 408 π.Χ. Οργάνωσαν ταχυδρομείο, τηλεγραφείο και συγκοινωνίες. Στα 1922 ίδρυσαν την εταιρεία τηλεφωνίας. Τα επόμενα χρόνια έως τα 1930 ιδρύθηκε η καπνοβιομηχανία, η λεγόμενη T.E.M.I., η βιομηχανία ταπήτων, οι οινοποιία, τα κεραμικά, η σαπωνοποιία, η μεταποίηση λαδιού και η αλευροβιομηχανία. Ανέπτυξαν την οικοδομική δραστηριότητα. Ιδρύθηκε η K.A.I.R. στα 1928 ως ποτοποιία που ακόμα και σήμερα στα 2011 υπάρχει, η εταιρεία κεραμικών ΙΚΑΡΟΣ, και η εταιρεία παραγωγής πάγου και αεριούχων ποτών. Επίσης ιδρύθηκε στα 1927 η Τράπεζα Ιταλίας, η Τράπεζα Σικελίας στα 1928 και η Τράπεζα Ρώμης. Όμως το εξαγωγικό και εισαγωγικό εμπόριο διεξήγαγαν οι Ιταλοί και οι Εβραίοι που είχαν ιδρύσει και δικιά τους τράπεζα. Οι Εβραίοι δεν ανθίσταντο στην ιταλοποίηση της Δωδεκανήσου γι' αυτό και τα παιδιά τους σήκωναν ιταλικές σημαίες χωρίς αντιρρήσεις, ενώ τα ελληνόπουλα αρνούνταν να παρελάσουν με ιταλικές σημαίες. Ο πόθος της ένωσης με την Ελλάδα έκαιγε τις καρδιές τους.

Από τα 1912 έως και τα 1923 οι Ιταλοί άρχισαν να ανοίγουν δρόμους, έκαμαν το αεροδρόμιο των Μαριτσών ως πολεμικό και επιβατικό, δημόσια κτίρια, αστυνομικούς σταθμούς, λιμενικές εγκαταστάσεις, ξενοδοχεία και όλα αυτά με χέρια ροδίτικα και με αγγαρείες ή εξευτελιστικό ημερομίσθιο. Στην πόλη της Ρόδου απαλλοτρίωσαν ιδιοκτησίες Ροδίων για να ιδρύσουν δημόσια κτίρια με εικονικά ποσά. Για την κατασκευή των έργων υποχρέωναν τους εύπορους να προσφέρουν ιταλικές λιρέτες και για την αξία τους, τους έδιναν ομόλογα, τα οποία ποτέ δεν εξοφλήθηκαν. Το ρυθμιστικό σχέδιο της επέκτασης της πόλης της Ρόδου ανατέθηκε στον αρχιτέκτονα Ιταλό Florestano di Fausto, ο οποίος κατήγγησε το τούρκικο νεκροταφείο. Από τα Πλατανάκια και προς το Μόντε Σμιθ έγινε ο νέος οικισμός των Ιταλών στον οποίο οικοδομήθηκε σε κήπο και η κατοικία του κυβερνήτη, τα δε τούρκικα νεκροταφεία που ήταν γύρω από το κάστρο των Ιπποτών καταργήθηκαν όλα. Στα 1928 ιδρύθηκε και το λοιμοκαθαρήριο.

Άρχισαν περίπου στα 1928 και έως τα 1930 κατήρτισαν κτηματολόγιο, το οποίο και υφίστανται ακόμα, αλλά έχει αρκετά λάθη. Στους δε ιδιοκτήτες έδιναν μεγάλους εντυπωσιακούς τίτλους στην ιταλική γλώσσα. Από το 1923 έως και στα 1936 ιδρύθηκαν τα δημόσια κτίρια: η Νέα Αγορά, το κτίριο της Banca d' Italia, το Ακταίο, το Δικαστικό Μέγαρο, το Ταχυδρομείο, το κτίριο για τις Δημόσιες Υπηρεσίες, το Δημαρχείο, το Νομαρχιακό Μέγαρο και η καθολική του San Giovanni, η σημερινή ορθόδοξη του Ευαγγελισμού εκκλησία και το Θέατρο Puccini. Το Δημαρχιακό Μέγαρο λεγόταν Μέγαρο Φασιστικής Ομοσπονδίας. Εμπρός στο Δημαρχείο ήταν στημένα τα αγάλματα του Ιουλίου Καίσαρα και του Οκταβιανού, οι οποίοι κυβέρνησαν ως απόλυτοι αυτοκράτορες, γιατί και ο Μουσολίνι κυβερνούσε ως

αυτοκράτορας. Η ιδρυθείσα εκκλησία του San Giovanni ήταν παρόμοια με εκείνη των Ιπποτών που ανατινάχθηκε, όταν κεραυνός έπεσε και ανεφλέγη η μπαρούτι που βρισκόταν κρυμμένη από τα 1522 στα υπόγεια του ναού του San Giovanni μέσα στο κάστρο στο τέρμα της οδού των Ιπποτών. Εμπρός από την νέα εκκλησία του San Giovanni στο Μανδράκι στήθηκε η διαβόητη βρύση καλλιτεχνικό αντίγραφο της βρύσης (της Fontana) που υπήρχε στην πόλη της Ιταλίας Viterbo και εκεί ήταν η granda (η μεγάλη). Η Viterbo φημιζόταν για τις βρύσες της, επειδή η μία συναγωνιζόταν την άλλη σε καλλιτεχνικότητα.

Οι Ιταλοί βέβαιοι, ότι ποτέ δεν θα έφευγαν από τη Ρόδο και τα Δωδεκάνησα επιδόθηκαν στην κατασκευήν και άλλων οικοδομών. Ίδρυσαν Σχολείο αρρένων και θηλέων, ορφανοτροφείο θηλέων, την μετέπειτα Παιδαγωγική Ακαδημία και το κτίριο της φασιστικής Νεολαίας. Ίδρυσαν ακόμα δύο στρατώνες, την Caserma Principe και την Caserma Regina, στους οποίους σήμερα στεγάζονται το Βενετοκλειο Γυμνάσιο και Λύκειο. Κατασκεύασαν το κτίριο της αεροπορίας στο οποίο λειτουργεί η Τουριστική Σχολή σήμερα και το Βασιλικό Νοσοκομείο, διότι ενώ στην Ιταλία κυβερνούσε ο φασίστας Μουσολίνι, είχε ταυτόχρονα κρατήσει και το θεσμό της βασιλείας με βασιλιά τον Εμμανουήλ τον Γ'.

Επίσης η φασιστική διοίκηση στη Ρόδο ίδρυσε: το στάδιο Μουσολίνι, το σημερινό Στάδιο Διαγόρα, που ήταν στην αρχαία εποχή ο ολυμπιονίκης από τότε έως σήμερα όλων των αιώνων και τη Μονή Φιλερήμου. Στα 1932 στη Ρόδο υπήρχαν 9 ξενοδοχεία από τα οποία ξεχώριζαν το Έλαφος και η Ελαφίνα στον Προφήτη Ηλία και το ξενοδοχείο των Ρόδων που ήταν το μεγαλύτερο και ωραιότερο στη Μεσόγειο και στα Βαλκάνια, το la Grande Albergodelle Rose».

Στα 1935 κατασκευάστηκε το ξενοδοχείο Θέρμαι, διότι εκεί ανάβλυζε ζεστό ιαματικό νερό. Τη χρονιά του 1935 οικοδομήθηκε το Ενυδρείο που λειτουργεί έως και σήμερα. Επειδή οι Ιταλοί πίστεψαν, ότι η Ρόδος και τα Δωδεκάνησα και κληρονομικά τους ανήκαν, αφού οι καθολικοί Ιππότες άφησαν την πολιτιστική τους ταυτότητα στη Ρόδο και στα υπόλοιπα Δωδεκάνησα, γι' αυτό προσπαθούσαν να αναδείξουν τη Ρόδο πνευματικά και πολιτιστικά. Ίδρυσαν Αρχαιολογικό Μουσείο στο χώρο του νοσοκομείου των Ιπποτών, Βιβλιοθήκη αρχαιολογικού και ιστορικού περιεχομένου, εξέδιδαν το περιοδικό «Clara Rhodos» (Λαμπρή Ρόδος), συνέστησαν τη Βιβλιοθήκη των Λουλουδιών (Bibliotecade I Fiore), τη Βιβλιοθήκη Gioventu στο ναυαρχείο των Ιπποτών εντός του Κάστρου, τη Βιβλιοθήκη της καθολικής Αρχιεπισκοπής και του Βενετοκλείου Γυμνασίου.

Η Ρόδος για τους Ιταλούς ήταν το καμάρι τους, η περηφάνεια τους, ήταν η δόξα τους. Ακόμα και λέσχες ίδρυσαν όπως η λέσχη Ιταλία, των Κυνηγών και η Περιηγητική. Μόνο που οι Δωδεκανήσιοι και οι Ρόδιοι από τα βάσανα της τουρκοκρατίας και τη φτώχεια έπεσαν στα φασιστικά δεσμά. Το όνειρό τους να δουν το εθνικό τους σύμβολο να ριπίζεται από τ' αγέρι του Ανατολικού Αιγαίου ξεθώριαζε. Σιγά – σιγά έσβηνε, ενώ οι Ιταλοί καυχόταν για τη Ρόδο και έγραφαν: Η Ρόδος είναι μια Πομπηία που επέζησε. Είναι πολύτιμο αντικείμενο. Η Ρόδος δεν είναι μόνο ιταλική, είναι ιδανική κληρονομιά, είναι αλλά κοινή κληρονομιά τέχνης και ιστορίας.

Οι Ιταλοί επέβαλαν βαρύτερη φορολογία στους Έλληνες, τους οποίους δεν τους ονόμαζαν Έλληνες αλλά απλώς ορθόδοξους. Το ημερομίσθιο των Ελλήνων εργατών

ήταν μία λιρέτα, ενώ των Ιταλών 10 λιρέτες. Οι ώρες εργασίες των Ορθόδοξων ήταν εξαντλητικές. Για τις ιταλικές εταιρείες η φορολογία ήταν ελαφρότατη, ιδιαίτερα οι Έλληνες στην οικονομική κρίση του 1929 – 1936 υπέφεραν πολύ, αλλά παρά τα καταπιεστικά μέτρα το πατριωτικό φρόνημα των Ελλήνων δεν εκάμθη. Πολλοί όμως μετανάστευσαν στην Αμερική, στην Αυστραλία, στη Βραζιλία και ιδιαίτερα στην Αίγυπτο όπου ο Ελληνισμός άκμαζε οικονομικά και κυρίως ο οίκος Καζούλη γι' αυτό και ευεργέτησαν τη Ρόδο ιδρύοντας την Αστική Σχολή, το Αμαράντειο και το Βενετόκλειο Σχολείο για να ξεφύγουν οι Ρόδιοι από το σκοτάδι της αμάθειας. Τη μετανάστευση των ορθοδόξων οι Ιταλοί τη βοηθούσαν ποικιλοτρόπως.

Οι Ιταλοί παντού ακόμα και στα 44 χωριά της Ρόδου ίδρυσαν τα κέντρα «DOPO LAVORO», μετά την εργασία. Σ' αυτά ακουγόταν η προπαγάνδα υπέρ του φασισμού και του Μουσολίνι. Η Ιταλία ήταν αυτοκρατορία και ο Duce ο αυτοκράτορας, ενώ η Ελλάδα ήταν μια πάμπτωχη χώρα. Το μόνο που επέτρεπαν οι Ιταλοί ήταν το Ελληνικό Προξενείο, αλλά περιόριζαν τη δράση του. Απ' αυτό οι Έλληνες δρόσιζαν την ελπίδα τους που άρχισε να μαραίνεται. Κυκλοφορούσαν δύο ελληνικές εφημερίδες η Ροδιακή και η Νέα Ρόδος αλλά από αυστηρότατη λογοκρισία. Ευρύτατη κυκλοφορία είχε η ιταλική εφημερίδα «Messagero di Rodi».

Στα 1933 ο Νικόλαος Πλαστήρας κατέφυγε στη Ρόδο μετά την αποτυχημένη απόπειρα του να καταλάβει πραξικοπηματικά την εξουσία, αλλά οι Ιταλοί δεν του επέτρεψαν την παραμονή. Το ίδιο συνέβη και με τον Ελευθέριο Βενιζέλο, όταν στα 1935 που προσπάθησε να καταλάβει πραξικοπηματικά την εξουσία και απέτυχε. Ο Mario Lago παραιτήθηκε στα 1936 και στη Ρόδο κατέβηκε ο ένας εκ της τετραρχίας του φασισμού, ο σκληρός και άτεγκτος De Vecchi, ο οποίος καθύβρισε τους αρμόδιους Ιταλούς που ύστερα από τόσα χρόνια οι Ρόδιοι και οι Δωδεκανήσιοι μιλούσαν ελληνικά ακόμα και δημοσίως γι' αυτό έλαβε σκληρότατα μέτρα.

Ø Κατήργησε το μπλε πηλίκιο με τη γλαύκα στους μαθητές του Βενετοκλείου Γυμνασίου και τους υποχρέωσε να παρελαύνουν στις ιταλικές γιορτές με ιταλικές σημαίες, αλλά ο Αλέξανδρος Διάκος μαθητής της προτελευταίας τάξης του εξατάξιου Γυμνασίου αρνήθηκε να κρατήσει την Ιταλική σημαία και ο πατέρας του νύχτα το φυγάδευσε για να μην τον φυλακίσουν. Στην Αθήνα τελείωσε το Γυμνάσιο, μπήκε στη Σχολή Ευελπίδων και ήταν ο πρώτος αξιωματικός που για να καταλάβει στην Πίνδο το ύψωμα Τσούκα όταν οι Ιταλοί την 28η Οκτωβρίου του 1940 εισέβαλαν στην Ελλάδα φώναξε: «Εμπρός... παιδιά... για μια ελεύθερη Ελλάδα και ελεύθερα Δωδεκάνησα». Ένα κρυμμένο ιταλικό πολυβόλο του 'κοψε το νήμα της ζωής του. Σήμερα το άγαλμά του δεσπόζει στο Μανδράκι της Ρόδου σε στάση επίθεσης και στη βάση του είναι τα ιερά οστά του.

Ø Απαγόρευσε επί ποινή φυλάκισης την ελληνική γλώσσα

Ø Ο χαιρετισμός σε δημόσιους χώρους έπρεπε να γίνεται ρωμαϊστί, με ανύψωση της δεξιάς παλάμης.

Ø Όταν γινόταν η έπαρση και η υποστολή της ιταλικής σημαίας, έπρεπε να γίνεται αυτόματη ακινητοποίηση με το βρόντο του πυροβόλου από το Μόντε Σμιθ και ρωμαϊκός χαιρετισμός. Οι πάντες πεζοί, μικροί και μεγάλοι, εποχούμενοι και μη ακόμα και τετράποδα με τους συνοδούς τους, κάρα και άμαξες. Υπεύθυνοι ήταν οι ιδιοκτήτες των ζωντανών.

Ø Στα λεωφορεία έβαλε Ιταλούς που δεν ήξεραν ελληνικά. Τα λεωφορεία ήταν δημόσιος χώρος.

Ø Για να ασκήσεις το επάγγελμα του γιατρού, του εμπόρου ακόμα και του πλανόδιου πωλητή έπρεπε ή ο ίδιος ή ένα από τα παιδιά σου να πάρουν την ιταλική υπηκοότητα ή να γραφτεί στο φασιστικό κόμμα. Όποιος αρνείτο, αφαιρείτο η άδεια ασκήσεως επαγγέλματος και εφυλακίζετο.

Ø Για κάθε τι έπρεπε οι ορθόδοξοι να παίρνουν permesso, άδεια. Οι Ιταλοί αστυνομικοί, οι carabinieri ήλεγχαν τα πάντα.

Ø Αντικατέστησε τους κοινοτάρχες και έβαλε άλλους που έπρεπε να είναι ντυμένοι με φασιστική στολή: πράσινο παντελόνι, μαύρο πουκάμισο (camicianero), δίκωχο με το σήμα το φασιστικό, σακάκι πράσινο με εξάρτηση όπως οι αξιωματικοί.

Ø Σε κάθε επέτειο οι κάτοικοι της πόλης της Ρόδου έπρεπε να αναρτούν ιταλική σημαία με τα χρώματα πράσινο, άσπρο και κόκκινο.

Ø Κάθε δημόσιο κτίριο και κάθε σχολείο όχι μόνο ιταλικό και ελληνικό ακόμα και στα χωριά στην πρόσοπή του έπρεπε να έχει την ανάγλυφη φυσιογνωμία του Μουσολίνι δεξιά και αριστερά το φάχιο το ρωμαϊκό σύμβολο ισχύος, ράβδους δεμένες με ένα πέλεκη στην άκρη που εσήμενε εν τη ενώσει η ισχύς, το δε τσεκούρι, ότι τσακίζει κάθε αντίσταση, κάθε ανταρσία.

Ø Απαγόρευσε τη χειροτονία νέων ιερέων, αλλά ύστερα από ικεσίες επέτρεψε στις εκκλησίες να γίνεται κατηχητικό στα Ελληνόπουλα και στις Ελληνοπούλες.

Ø Έκλεισε όλα τα ελληνικά σχολεία που λειτουργούσαν με το πρόγραμμα του Ελληνικού Υπουργείου Παιδείας και με νόμο όλα τα σχολεία μετετράπησαν σε ιταλικά με δασκάλους Ιταλούς ή Έλληνες που διδάχθηκαν την ιταλική γλώσσα και είχαν σχετική πιστοποίηση για την κατάρτιση τους στην ιταλική γλώσσα. Τα δημοτικά σχολεία σύμφωνα με το ιταλικό Υπουργείο Παιδείας ήταν πενταετή. Στα ιταλικά σχολεία ασκείτο η φασιστική προπαγάνδα. Η Ιταλία ήταν αυτοκρατορία, ενώ η Ελλάδα, la Grecia ήταν χώρα φτώχης. Όσα Ελληνόπουλα τελείωναν την Πέμπτη Δημοτικού και είχαν έφεση για γράμματα προσπαθούσαν να τα προωθήσουν προς το ιταλικό Γυμνάσιο της πόλης της Ρόδου που είχε και οικοτροφείο και όλα δωρεάν ακόμα η φοίτησή τους σε πανεπιστήμιο της Ιταλίας.

Κάθε πρωί σε κάθε σχολείο γινόταν έπαρση της ιταλικής σημαίας και τα παιδιά υποχρεωτικά τραγουδούσαν τον ύμνο για το Μουσολίνι του οποίου ο βίος του και η πορεία του προς τη Ρώμη διδασκόταν υποχρεωτικά και οι Ιταλοί δάσκαλοι υποχρέωναν τα παιδιά να διηγούνται τη ζωή και τη δόξα του ως μάθημα. Βιβλία και γραφική ύλη όλα δωρεάν. Επίσης ασκείτο προπαγάνδα τα παιδιά του δημοτικού σχολείου να γράφουν balilla, δηλαδή στην κατώτερη βαθμίδα του φασισμού. Όσα ήταν γραμμένα ή για λόγους ανάγκης των γονέων τους ή από φτώχεια ή από συμπάθεια το φασιστικό καθεστώς που υποσχόταν πλούτη και καλοπέραση είχαν πολλές απολαβές. Τους χορηγούσαν δωρεάν στολή. Κάθε Κυριακή καινούριο λεωφορείο τα παίρναν, τα πήγαιναν περιήγηση, εκδρομή και πλούσιο φαγοπότι. Όλα δωρεάν. Στα 1939 εγκαινιάστηκε ο νέος καθολικός ναός κοντά στη καπνοβιομηχανία παρουσία του De Vecchi. Ήταν και είναι αφιερωμένος στον San Franchisco, στον Άγιο καθολικό που μάγευε τα πουλιά γι' αυτό και σήμερα στο άγαλμά του στο δεξί του χέρι και συγκεκριμένα στην παλάμη του κάθεται ένα πέτρινο πουλί.

Κατά την περίοδο της ιταλοκρατίας στα Δωδεκάνησα και ειδικά κατά την φασιστική περίοδο η Ιταλία έλαβε αυστηρά μέτρα κατά της ελληνικής παιδείας. Τον Ιούλιο του 1937 και στη συνέχεια το 1939 (διάταγμα 163/30.6.1939) ο De Vecchi, Υπουργός Παιδείας και Τετράρχης του Φασισμού (Quadrumviro), επέβαλε αυστηρές διατάξεις. Καταργήθηκαν όλα τα ελληνικά έντυπα και η ελληνική γλώσσα έγινε μάθημα προαιρετικό που διδασκόταν χωρίς βιβλία ως την τρίτη τάξη του πενταετούς δημοτικού σχολείου. Διδάσκοντες και διδασκόμενοι υποχρεώνονταν να μιλούν μόνο ιταλικά, με την απειλή αυστηρών κυρώσεων. Πολλοί δάσκαλοι της μέσης και της δημοτικής εκπαίδευσης απολύθηκαν και έφυγαν από τη Ρόδο ενώ ήλθαν Ιταλοί δάσκαλοι από την Ιταλία. Πολλά παιδιά προτίμησαν να μην πηγαίνουν καθόλου στο σχολείο παρά να μάθουν ιταλικά. Τότε ο Μητροπολίτης Ρόδου Απόστολος, εκμεταλλευόμενος ένα «παράθυρο» του διατάγματος που επέτρεπε την θρησκευτική κατήχηση, οργάνωσε κρυφά σχολεία που λειτουργούσαν υπό τον μανδύα των κατηχητικών^[6].

Στις εκκλησίες, όπως και σε σπίτια όπου γίνονταν κρυφά μαθήματα, δίδασκαν ιερείς και θεολόγοι. Όταν έγιναν καταγγελίες στις Ιταλικές αρχές ότι οι μαθητές στα κατηχητικά διδάσκονταν ουσιαστικά την ελληνική γλώσσα, ο Απόστολος απάντησε στον κυβερνήτη ότι: *«αυτό είναι φυσικό, αφού η ελληνική είναι η επίσημη γλώσσα της ορθόδοξης λατρείας, και οι ιερείς δεν γνωρίζουν άλλη γλώσσα»*.^[7] Στα σχολεία αυτά χρησιμοποιούνταν σαν αναγνωστικά διάφορα εκκλησιαστικά και θρησκευτικά βιβλία που μοιράζονταν στους μαθητές.

4.6 ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ:

Το 1522, μετά από έξι μήνες πολιορκίας η Ρόδος πέφτει στα χέρια των Τούρκων και στην κυριαρχία του Σουλτάνου Σουλεϊμάν του Μεγαλοπρεπούς. Για τέσσερις περίπου αιώνες οι Οθωμανοί κατείχαν τη Ρόδο.

Οι Ροδίτες δεν συμμετείχαν στην Επανάσταση του 1821 και όπως όλα τα Δωδεκάνησα δεν συμπεριλήφθησαν στο νεοσύστατο Ελληνικό κράτος, αλλά παρέμειναν υπό την Οθωμανική κατοχή. Τα Δωδεκάνησα από την στιγμή που κατακτήθηκαν από τους Οθωμανούς ακολούθησαν την μοίρα όλου του υπόλοιπου υπόδουλου Ελληνισμού. Μέχρι το 1908 για τους Οθωμανούς δεν υπήρχε διαχωρισμός για τα Δωδεκάνησα από τα υπόλοιπα αιγαιοπελαγίτικα νησιά στα οποία η πλειοψηφία του πληθυσμού ήταν Έλληνες.

4.7 Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος

Με την έναρξη του Ελληνο-Ιταλικού Πολέμου, πολλοί Δωδεκανήσιοι έσπευσαν αμέσως ως εθελοντές, συγκροτώντας το Σύνταγμα Δωδεκανησίων. Από τους πρώτους που κατετάγησαν τότε ήταν και ο Λεριός καθηγητής μαθηματικών Απόστολος Ευαγγέλου. Μετά την κατάρρευση του μετώπου διέφυγε μαζί με πολλούς άλλους στη Μ. Ανατολή. Από εκεί βρέθηκε στην Κρήτη, όπου ανέπτυξε έντονη κατασκοπευτική δράση εναντίον των Γερμανών οι οποίοι τον συνέλαβαν και τον εκτέλεσαν, μετά από φριχτά βασανιστήρια. Η προτομή του, στο

προαύλιο του Μπελλένειου Γυμνασίου Λέρου, υπενθυμίζει στους σύγχρονους Λεριούς και κυρίως στα παιδιά και τους νέους, το πατριωτισμό την αποφασιστικότητα και μαχητικότητά του και συνακόλουθα όλων των συμπολεμιστών του.

4.8 Μεταπολεμική Ιστορία

Αφού οι Γερμανοί εκκένωσαν το νησί, πέρασε υπό βρετανική διοίκηση μέχρι τις 7 Μαρτίου του 1948, όπου μαζί με τα υπόλοιπα Δωδεκάνησα ενώθηκε με την Ελλάδα. 600 χρόνια μετά τη λήξη της Βυζαντινής κυριαρχίας, για πρώτη φορά τα Δωδεκάνησα ενσωματώθηκαν στο ελληνικό κράτος. Κατά τη διάρκεια των Μεταπολεμικών χρόνων, οι ελληνικές κυβερνήσεις χρησιμοποίησαν πολλά από τα κτήρια του νησιού για διάφορους λόγους.

Κατά τη Χούντα των Συνταγματαρχών, το νησί χρησιμοποιήθηκε ως τόπος εγχώριας εξορίας πολιτικών κρατουμένων, χρησιμοποιώντας τις παλιές Ιταλικές στρατιωτικές αποθήκες στην περιοχή "Παρθένη" και τους παλιούς ιταλικούς στρατώνες στην περιοχή "Άγιος Γεώργιος-Λέππιδα" ως στρατόπεδα συγκέντρωσης. Σύμφωνα με το διοικητικό σύστημα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ο ελλαδικός χώρος ήταν αρχικά χωρισμένος σε δύο μεγάλες διοικητικές περιφέρειες τα «Εγιαλέτ» της Ανατολής και της Ρούμελης. Αργότερα δημιουργήθηκαν περισσότερα «εγιαλέτια» τα οποία χωρίστηκαν σε «σαντζάκ» και «καζάδες». Στη συνέχεια τα «σαντζάκια» ενώθηκαν σε «πασαλίκια» και «βιλαέτια» και αργότερα υποδιαιρέθηκαν και πάλι στα «σαντζάκ» και στους «καζάδες». Το βιλαέτι το διοικούσε ο «βαλής», ενώ το «σαντζάκ» το διοικούσε ο «μουτεσαρίφης» ή «σαντζάκμπεης». Τον καζά διοικούσε ο καϊμακάμης με την βοήθεια ενός διοικητικού, συνήθως τετραμελούς, συμβουλίου απαρτιζόμενο συνήθως από ντόπιους κατοίκους του νησιού. Επικεφαλής της αστυνομίας, της εφορίας και της οικονομικής διαχείρισης ήταν Τούρκοι, ενώ υπήρχε και ένας ανώτατος δικαστής, ιεροδίκης, για τις αστικές, εμπορικές και ποινικές υποθέσεις των Μουσουλμάνων, ο «καδής». Οι δικαστές αυτοί ήταν αρμόδιοι και για τις ποινικές υποθέσεις μεταξύ Χριστιανών και Μουσουλμάνων [29], [30].

Η έδρα του βαλή ήδη πριν την επανάσταση του 1821, είχε μεταφερθεί στη Χίο και η Ρόδος έγινε σαντζάκι υπό τη δικαιοδοσία του «Καπουδάν Πασά», του μεγάλου ναυάρχου που ήταν και υπουργός των Ναυτικών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Σ' αυτήν υπάγονταν τα νησιά Σύμη, Τήλος, Χάλκη, Νίσυρος και Κως.

Με βάση τον ισλαμικό νόμο, όλες οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις πέρασαν στην κυριότητα του σουλτάνου, ο οποίος τις μοίραζε έναντι υπηρεσιών στους τιτλούχους άρχοντες της Αυτοκρατορίας (πολεμιστές, πασάδες, κ.λπ.). Οι Έλληνες εξαγόραζαν την ζωή τους με την καταβολή του κεφαλικού φόρου, το επονομαζόμενο «χαράτσι», ο οποίος ήταν φόρος εγγείου ιδιοκτησίας. Το μεγαλύτερο μέρος των εύφορων περιοχών της Ρόδου πέρασε στους Τούρκους, ενώ ένα άλλο τμήμα της γης δόθηκε σε θρησκευτικά ιδρύματα τα «βακούφια». Ελάχιστα ήταν τα κτήματα που πωλούσαν οι Τούρκοι σε ντόπιους Ρόδιους όταν έφευγαν από το νησί.

Ο σουλτάνος με μια σειρά από φερμάνια καθόριζε το σύστημα είσπραξης των φόρων ούτως ώστε να αποφεύγονται ατασθαλίες των τοπικών κρατικών αξιωματούχων οι

οποίοι επέβαλαν περισσότερους φόρους στους ντόπιους. Στον θρησκευτικό τομέα η Ορθοδοξία δια μέσου του Πατριάρχη της Κωνσταντινουπόλεως γίνεται εγγύηση της ομαλής ένταξης των Ορθοδόξων στο θρησκευτικό κοινωνικό σύστημα της Αυτοκρατορίας, το σύστημα των μιλλέτ. Ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως δεν έχει μόνο θρησκευτικές εξουσίες, αλλά και διοικητικές-δικαστικές πάνω στους Ορθόδοξους χριστιανούς. Ο εκάστοτε μητροπολίτης στα Δωδεκάνησα γίνεται «ένας μικρός Πατριάρχης» για την μητροπολιτική του περιφέρεια καθώς ασκεί θρησκευτική και διοικητική εξουσία.

Οι μητροπολίτες Δωδεκανήσου είναι κύριοι των εκκλησιών και των μοναστηριών της επικράτειάς τους, τηρούν τα ληξιαρχικά βιβλία και εκδίδουν άδειες γάμων και βαπτίσεων, εποπτεύουν και διευθύνουν τα ελληνικά σχολεία, προβαίνουν στη σύνταξη συμβολαιογραφικών πράξεων και προικοσύμφωνων, αναλαμβάνουν τους τομείς διοίκησης, εκπαίδευσης και δικαιοσύνης, την οποία απονέμουν με τα πνευματικά και μικτά δικαστήρια, στα οποία ο μητροπολίτης είναι πρόεδρος και μετέχουν στο Νομαρχιακό Συμβούλιο. Στην τελευταία περίοδο της οθωμανικής διοίκησης (1800-1911) των νησιών παρόλο που η διοίκηση παρουσιάζεται βελτιωμένη, εν τούτοις δεν θα λείψουν οι ακρότητες, οι σφετερισμοί, οι δημεύσεις περιουσιών και οι εξορίες εκ μέρους των κρατικών αξιωματούχων. Στα φερμάνια του σουλτάνου Μαχμούτ Β΄ (1808-1839) και των διαδόχων του, θα εξαιρεθεί η Ρόδος και η Κως από τα προνόμια της αυτοδιοίκησης και των φορολογικών διευκολύνσεων, τα οποία παρέχονται στα άλλα νησιά. Παρόλα αυτά οι κάτοικοι αποκτούν σταδιακά κάποια πολιτικά δικαιώματα, όπως τη δυνατότητα απόκτησης κυριότητας σε ακίνητα, με αποτέλεσμα να επιδίδονται σε αγοραπωλησίες με τους Τούρκους [34].

Με την επανάσταση των Νεότουρκων και την ψήφιση του Τουρκικού Συντάγματος το 1908 οι Έλληνες της Αυτοκρατορίας θεώρησαν αρχικά ότι αυτή θα ήταν η αρχή της δικαιοσύνης και της ισοπολιτείας μεταξύ των εθνών της Αυτοκρατορίας. Οι ελπίδες τους όμως γρήγορα διαψεύστηκαν καθώς οι Νεότουρκοι άμεσα κινήθηκαν για την άρση των οποιωνδήποτε προνομίων είχαν παραχωρηθεί στις μειονότητες στα πλαίσια του οθωμανικού συστήματος των μιλλέτ. Σε αυτήν την περίοδο θα επικρατήσει και ο όρος Δωδεκάνησα καθώς οι Νεότουρκοι ήθελαν να άρουν τα προνόμια που απολάμβαναν αυτά τα νησιά.

. Η τουρκική κατοχή των Δωδεκανήσων διατηρήθηκε μέχρι το 1912, όταν οι Ιταλοί με τη βοήθεια των κατοίκων κατέλαβαν τη Ρόδο. Στην αρχή η συμπεριφορά τους απέναντι στους κατοίκους ήταν πολύ καλή. Όμως με την άνοδο του φασισμού οι Ιταλοί απέκτησαν επεκτατική πολιτική και αρνήθηκαν στους Δωδεκανήσιους την αυτοδιάθεση. Μετά την ήττα των δυνάμεων του Άξονα τα Δωδεκάνησα περιήλθαν κάτω από τη στρατιωτική διοίκηση του στρατού της Μεγάλης Βρετανίας, ενώ στις 7 Μαρτίου του 1948 ενώθηκαν με την Ελλάδα σηκώνοντας την ελληνική σημαία στο Διοικητήριο της Ρόδου.

4.9 Απελευθερωτικός αγώνας

Ακόμη και το όνομα Δωδεκάνησα, που προέρχεται από τα μεσαιωνικά χρόνια, σφυρηλατήθηκε μέσα στο μεγαλειώδη αγώνα, το Δωδεκανησιακό Αγώνα, ο οποίος συνένωσε τους νησιώτες σε κάθε γωνιά της Γης. Οι νότιες Σποράδες, όπως ήταν η παλιά ονομασία των Δωδεκανήσων, ήταν πάντα διαφορετικά μεταξύ τους νησιά. Ποτέ δεν είχαν την ομοιογένεια των νησιών γύρω από τη Δήλο. Ίσως γιατί αυτά δεν είχαν ούτε πραγματικό ούτε νοητό κέντρο. Υπήρχε η Ρόδος με τον Κλεόβουλο τον Λίνδιο, αλλά και η Κως με τον Ιπποκράτη, η Πάτμος με το μοναστήρι της Αποκάλυψης και η Σύμη με τον Πανορμίτη η Χάλκη και το Καστελόριζο με τους

νεοκλασικούς οικισμούς και η Αστυπάλεια με τα λαϊκά σπίτια γύρω από το μεσαιωνικό κάστρο. η Κάσος και η Κάρπαθος με τη λύρα τους, η Κάλυμνος με την τσαμπούνα και η Λέρος με το βιολί. Είχαν όμως μια κοινή ιδεολογία: Οι νησιώτες πίστευαν ότι τα νησιά τους ήταν θραύσματα μαρμάρινων αγαλμάτων της αρχαίας Ελλάδας σκορπισμένα στην άκρη του Αιγαίου. Το είπαν ξεκάθαρα οι καθηγητές Σκεύος Ζερβός και Μιχαήλ Βολανάκης από το πλευρό του Ελευθέριου Βενιζέλου στη Συνδιάσκεψη της Ειρήνης, το 1919, ενώπιον όλων των εθνών:

«Ημείς, Δωδεκανήσιοι, είμεθα Έλληνες και υπήρξαμεν Έλληνες από της πρώτης εμφανίσεως της ελληνικής φυλής εις τον κόσμον. Είμεθα Έλληνες από την εποχήν του Ομήρου, είμεθα Έλληνες όταν οι Μήδοι και οι Πέρσαι ήλθον να πολεμήσουν εις την Ευρώπη, είμεθα Έλληνες κατά τους χρόνους του Περικλέους. Ημείς οι Δωδεκανήσιοι είμεθα Έλληνες υπό τονρωμαϊκόν ζυγόν, υπό τους βυζαντινούς αυτοκράτορας, υπό τον ζυγόν των Τούρκων. Ως Έλληνες επανεστατήσαμεν και εκερδίσαμεν την ελευθερίαν μας κατά την αναγέννησιν της Ελλάδος. Είμεθα Έλληνες κατά τους βαλκανικούς πολέμους και Έλληνες κατά τον ευρωπαϊκόν πόλεμον, όταν με επιμονήν εξητήσαμεν συνεχώς να πολεμήσωμεν παρά το πλευρόν των Συμμάχων. Αηλώνομεν ενώπιον Θεού και ανθρώπων ότι θα χαθώμεν μάλλον μέχρι του τελευταίου παρά να αναπνεύομεν ή να επιτρέψωμεν εις τα παιδιά μας και εις αδελφούς μας να αναπνέουν εις την Δωδεκάνησον αέρα όπου κυματίζει σημαία, που δεν είναι η σημαία η ελληνική».

Αμέσως μετά την κατάκτηση των νησιών από την Ιταλία, συνήλθε στην Πάτμο στις 17 Ιουνίου 1912 το συνέδριο των αντιπροσώπων από όλα τα νησιά, οι οποίοι, αφού ευχαρίστησαν την Ιταλία που τους απελευθέρωσε «από τον ανυπόφορον ζυγόν» των Τούρκων, διακήρυξαν τη «διακαή εθνικήν επιθυμίαν των κατοίκων των νήσων τούτων όπως ενωθούν μετά της Μητρός των Ελλάδος. Έτσι, άρχισε ένας επικός αγώνας στον οποίο συμμετείχαν πλούσιοι εφοπλιστές και φτωχοί μετανάστες, επιστήμονες και σφουγγαράδες. Εκτός από τα ίδια τα Δωδεκάνησα και την Αθήνα, κέντρα του Δωδεκανησιακού Αγώνα υπήρχαν σε πολλές πόλεις της Αιγύπτου, το Παρίσι, το Λονδίνο, τη Νέα Υόρκη. Στο Μπουένος Αιρες υπήρχε η επιτροπή αγώνα των απανταχού της Νοτίου Αμερικής Δωδεκανησίων, η οποία εξέδιδε και το δημοσιογραφικό δελτίο « Ελ Δωδεκανήσου ».

Στο υπόγειο ενός εστιατορίου στη Νέα Υόρκη το 1934 συγκροτήθηκε από κουρείς, σερβιτόρους, φοιτητές από τη Νίσυρο, την Κω και την Κάρπαθο η Δωδεκανησιακή Νεολαία Αμερικής, η οποία έδωσε ώθηση στον αγώνα στο μετέπειτα κέντρο των αποφάσεων. Έτσι, όταν οι ΗΠΑ μπήκαν στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, οι πολίτες ιαπωνικής, γερμανικής και ιταλικής καταγωγής θεωρήθηκαν «πολίτες εχθρικής χώρας» και τους επιβλήθηκαν περιορισμοί έως και εγκλεισμοί σε στρατόπεδα συγκέντρωσης. Σε αυτή την κατηγορία υπέπεσαν και οι Δωδεκανήσιοι, καθώς είχαν ιταλικά διαβατήρια. Ο λόγιος από την Κάσο Νικόλαος Μαυρής -μετέπειτα πρώτος πολιτικός διοικητής της ελεύθερης Δωδεκανήσου— συνέταξε υπόμνημα προς το υπουργείο Εσωτερικών των ΗΠΑ για λογαριασμό του Εθνικού Δωδεκανησιακού Συμβουλίου, στο οποίο τεκμηριώνει ότι οι μετανάστες από τα νησιά δεν κατάγονταν από εχθρική χώρα, αλλά σύμμαχο, δεν ήταν ιταλοί αλλά Έλληνες. Το υπουργείο Εσωτερικών δέχτηκε τα επιχειρήματα του Νικολάου Μαυρή και εξαίρεσε τους Δωδεκανήσιους από τους περιοριστικούς όρους, αναγνωρίζοντας έτσι εμμέσως πλην σαφώς και την ελληνικότητα των νησιών. Αυτό είναι ένα τα δύο λιγότερο γνωστά γεγονότα που Ράρυναν ιδιαίτερα στην απόφαση των συμμάχων να ενσωματωθούν τα Δωδεκάνησα στην Ελλάδα. Το άλλο ήταν η επανάσταση της Καρπάθου.

Στις 5 Οκτωβρίου 1944 οι Καρπάθιοι απόπλισαν τους Ιταλούς στρατιώτες που είχαν μείνει στο νησί και ύψωσαν την ελληνική σημαία στο βράχο των Μενετών. Μία

βάρκα έφυγε από το Φοινίκι, πέρασε από την Κάσο όπου έλαβε και τις υπογραφές των Κασιωτών κάτω από το ψήφισμα που εκόμιζε, και κατέπλευσε στην Αίγυπτο. Οι νησιώτες της άκρας των Δωδεκανήσων καλούσαν τις συμμαχικές δυνάμεις να έρθουν για να παραλάβουν τα ελεύθερα πλέον νησιά τους και τους Ιταλούς αιχμαλώτους, τους οποίους παρά τα τόσα χρόνια σκλαβιάς αντιμετώπισαν με κάθε σεβασμό. Πράγματι λίγες ημέρες μετά, στις 17 Οκτωβρίου 1944, τα αγγλικά αντιτορπιλικά Τερψιχόρη και Κλίβελαντ κατέπλευσαν στα Πηγάδια και στο Φρυ, ελευθερώνοντας έτσι την Κάρπαθο και την Κάσο, αρκετούς μήνες πριν απελευθερωθούν τα άλλα νησιά και τελικά αποδοθούν με τη Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων στην Ελλάδα το 1947.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Ανάπτυξη στο Αιγαίο

5.1.Καταγραφή των διακρίσεων που υφίστανται μεταξύ των νησιών και ανάλυση των παραγόντων που τα καθιστούν ιδιαίτερους τουριστικούς προορισμούς

Η ταχύτατη εξάπλωση του τουρισμού σε πολλές χώρες του κόσμου, ανέδειξε μια σειρά προβλήματα που συνδέονται με τις πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές παραμέτρους της τουριστικής ανάπτυξης. Για να είναι δυνατή η επεξεργασία της σωστής τουριστικής πολιτικής, δηλαδή αυτής που αποφέρει το μέγιστο των ωφελειών, χρηματικών και μη, σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο είναι αναγκαίο πρώτο να έχει επαρκώς διευκρινιστεί ο ρόλος τον οποίο ο τουρισμός καλείται να διαδραματίσει στα πλαίσια του κοινωνικοοικονομικού συστήματος του χώρου αναφοράς και δεύτερο να είναι γνωστές οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των στοιχείων που συνιστούν το “τουριστικό προϊόν” με τις υπόλοιπες συνιστώσες του ευρύτερου συστήματος (πχ. άλλες οικονομικές δραστηριότητες, ανθρώπινο δυναμικό, περιβάλλον, πολιτισμός, υποδομές κλπ). Ειδικότερα μάλιστα όταν γίνεται αναφορά στις νησιωτικές περιφέρειες, των οποίων τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά έχουν βαρύνουσα σημασία και τις διαφοροποιούν από τις ηπειρωτικές, θα πρέπει να ληφθούν υπ’ όψιν έτσι ώστε να αποφευχθούν αποτυχίες και μελλοντικά αδιέξοδα.

Η ανάπτυξη του τουρισμού στις νησιωτικές περιοχές είχε σαν αποτέλεσμα την αξιοποίηση πόρων, οικονομικών, φυσικών και ανθρώπινων, που μέχρι τότε παρέμεναν ανενεργοί ή υποαπασχολούμενοι. Όμως η τουριστική ανάπτυξη εμφανίστηκε και ακόμη εμφανίζεται με ένταση, μόνο σε περιορισμένο αριθμό νησιών. Πρόσφατη ανάλυση της δυναμικότητας που παρουσιάζουν τα νησιά με βάση ορισμένους οικονομικούς και δημογραφικούς δείκτες, οδήγησε στην ταξινόμησή τους σε τρεις κατηγορίες:

- ✓ Σε μικρό αριθμό νησιών (συνήθως μεγάλα) που είναι ενσωματωμένα στο οικονομικό σύστημα (κυρίως εξαιτίας του τουρισμού) και δείχνουν έναν έντονο

δυναμισμό σε κάποια οικονομική δραστηριότητα, με αποτέλεσμα την θετική πληθυσμιακή εξέλιξη και υψηλό ποσοστό γεννητικότητας.

✓ Στα νησιά που μόλις πρόσφατα κατόρθωσαν να σταματήσουν τη φθίνουσα πορεία τους, χωρίς όμως να ανακτήσουν το χαμένο για δεκαετίες έδαφος, με εύθραυστες δομές και αβέβαιο μέλλον.

✓ Στα νησιά που εξακολουθούν να συρρικνώνονται έστω και με χαμηλότερους από πριν ρυθμούς. Τα νησιά αυτά, που δεν βρήκαν ούτε στον τουρισμό μια αξιόπιστη εναλλακτική διέξοδο, εξακολουθούν να περιθωριοποιούνται.

Λαμβάνοντας υπ' όψιν το βαθμό τουριστικής ανάπτυξης των ελληνικών νησιών, κάποιοι άλλοι τα ταξινόμησαν σε τρεις ομάδες:

✓ Τα νησιά (συνήθως μεγάλα) όπου ο πληθυσμός ανταποκρίθηκε θετικά στην πρόκληση της εξέλιξης του τουρισμού και δημιούργησε την απαραίτητη υποδομή για να προσελκύσει το μαζικό τουρισμό.

✓ Τα μικρότερα και φτωχότερα νησιά όπου η απουσία των touroperators και της έλλειψης υποδομής, έχει καθυστερήσει την επέκταση της τουριστικής δραστηριότητας.

✓ Τα νησιά όπου η οικονομική δομή αναμιγνύεται (πχ τουρισμός και γεωργία) και όπου μερικές κοινότητες έχουν τον ογκώδη οργανωμένο τουρισμό και άλλες την μέτρια ανάπτυξη.

Τα μεγάλα κυρίως νησιά, είναι εκείνα που παρουσιάζουν οικονομική άνθηση. Δεν υπάρχει κανένας παγκοσμίως αποδεκτός καθορισμός του τι θεωρείται μεγάλο και τι μικρό. Εντούτοις, είναι σίγουρο ότι οι τουριστικοί πόροι συνδέονται στενά με την έκταση, τον πληθυσμό και την οικονομική διαφοροποίηση, με τα μεγαλύτερα νησιά να έχουν τις περισσότερες και μεγαλύτερες χρηματοδοτήσεις.

Αυτό που κάνει τα νησιά να διαφέρουν μεταξύ τους, είναι κάποια χαρακτηριστικά όπως τα ακόλουθα:

Τα περισσότερα είναι μικρά σε μέγεθος, έχουν μειωμένο πληθυσμό, πάσχουν από την απομόνωση ανάλογα με το βαθμό δυσκολίας πρόσβασης, είναι αγροτικά στο χαρακτήρα και δεν διαθέτουν ικανούς πόρους ώστε να είναι αυτοϋποστηριζόμενα. Το κόστος μεταφοράς αυξάνει την τιμή των εισαγομένων προϊόντων και μειώνει την τιμή των εξαγομένων. Δεν υπάρχει ποικιλομορφία στους τουριστικούς πόρους με αποτέλεσμα οι περισσότεροι νησιωτικοί προορισμοί να εξαρτώνται συντριπτικά από τα 3 S's (sea, sand, sun).

Αντίθετα, τα μεγάλα νησιά, μπορούν να αναπτύξουν ένα διαφοροποιημένο τουριστικό προϊόν και έχουν τη δυνατότητα να προωθήσουν ένα αυτόνομο τουριστικό προφίλ στην παγκόσμια τουριστική αγορά.

Επίσης εκείνο που κάνει τα νησιά να διακρίνονται μεταξύ τους, είναι ο εντονότατος χωροταξικός εντοπισμός των μνημείων σε κάποια απ' αυτά (πχ μεταξύ των Δωδεκανήσων, τα περισσότερα μνημεία υπάρχουν στη Ρόδο και στην Κω). Έτσι, μπορεί εύκολα να αναρωτηθεί κάποιος : « Η ζήτηση φταίει που κατευθύνεται σε ορισμένα μέρη ή την έχει βοηθήσει και η προσφορά;».

Τέλος, σε περιπτώσεις όπου είναι επιθυμητή η συντήρηση των τοπικών πόρων ενός νησιού, η έλλειψη ανάπτυξης ή η περιορισμένη ανάπτυξη, μπορεί να είναι καλύτερη από την εκτενή ανάπτυξη του τουρισμού. Μπορεί λοιπόν να είναι και κυβερνητική στρατηγική να συγκεντρώνει τις αρνητικές επιδράσεις σε κάποια νησιά, ήδη επιβαρημένα, ώστε να μην υπάρξουν σε περισσότερα νησιά δυσμενή αποτελέσματα από την τουριστική δραστηριότητα.

Οι νησιωτικοί προορισμοί θεωρούνται, από τους επισκέπτες, ότι προσφέρουν ένα ελκυστικό περιβάλλον, διαφορετικό στο ρυθμό και τις συνηθισμένες πιέσεις της αστικής διαβίωσης. Το συναίσθημα του διαχωρισμού από την ηπειρωτική χώρα, είναι μια σημαντική φυσική και ψυχολογική ιδιότητα των επιτυχημένων διακοπών. Ένα νησί είναι η πιο ελκυστική μορφή εδάφους. Ένα νησί είναι αποσυνδεδεμένη, ανεξάρτητη οντότητα, με τα όριά του να είναι προφανή, όταν όλα τα άλλα τμήματα εδάφους είναι λίγο πολύ αυθαίρετα κράτη.

Υπάρχει κάτι ιδιαίτερο στα νησιά και σ' αυτό που ζουν οι επισκέπτες, που δεν μπορεί να συσχετισθεί με την ηπειρωτική χώρα. Πιθανόν να είναι ο περιορισμένος χώρος σ' ένα νησί όπου, μερικές φορές, μπορεί να περπατηθεί η κάθε γωνιά του. Μπορεί να είναι η σχετικά μεγάλη ακτή τους σε σχέση με τη μάζα εδάφους που τα καθιστούν ιδιαίτερους προορισμούς από τη γειτονική τους ηπειρωτική χώρα και αυξάνουν τη ζήτησή τους στα μυαλά των επισκεπτών.

5.2. Περιγραφή του προτύπου τουριστικής ανάπτυξης που ακολούθησε η πλειοψηφία των ελληνικών νησιών.

Οι κοινωνικές και οικονομικές εξελίξεις των τελευταίων δεκαετιών, άλλαξαν καθοριστικά τις δομές αρκετών νησιωτικών κοινοτήτων. Τα κύρια χαρακτηριστικά που παρουσίασαν κάποια από αυτά, ήταν η σημαντική τουριστική ανάπτυξη, ενώ για άλλα ήταν η έξοδος των κατοίκων προς τα αστικά κέντρα για λόγους εκπαίδευσης και απασχόλησης και η εμμονή των κατοίκων που παρέμειναν σε αυτά, στις παραδοσιακές δραστηριότητες.

Η διαμόρφωση διαφορετικών τουριστικών προϊόντων στην παγκόσμια αγορά τη μεταπολεμική περίοδο, οδήγησε και στην αντίστοιχη διαμόρφωση των διαφορετικών τύπων της τουριστικής ανάπτυξης. Από τους τύπους αυτούς δύο κυριαρχούν τα τελευταία χρόνια: α) ο οργανωμένος μαζικός τουρισμός που προϋποθέτει και ανάλογες υποδομές και υπηρεσίες και συνήθως οδηγεί σε αρνητικές επιπτώσεις του τύπου υποδοχής και β) ο τουρισμός των ειδικών μορφών, ο οποίος κατά κύριο λόγο σχετίζεται με την αειφορική ανάπτυξη.

Ο τουρισμός των νησιών είναι πιο τρωτός στις ιδιοτροπίες της αγοράς, από τους προορισμούς της ηπειρωτικής χώρας. Είναι απόλυτα εξαρτημένος από αυτούς που εκτελούν τη μεταφορά του και έτσι τα νησιά βρίσκονται στη δυσάρεστη θέση να πρέπει να στηριχθούν στις υπηρεσίες των αεροπορικών και ναυτιλιακών εταιρειών, οι οποίες λαμβάνουν τις αποφάσεις τους σύμφωνα με τα συμφέροντά τους, χωρίς να εξετάζουν τις πραγματικές ανάγκες και ανησυχίες των νησιών. Κατά συνέπεια, πολλά νησιά, έχοντας μικρή οικονομική επιλογή, αναγκάστηκαν να δεχτούν τη συμβατική επέκταση του τουρισμού (η οποία χαρακτηρίζεται από μαζικές αφίξεις, έλεγχο από εξωτερικούς παράγοντες και μεγάλες εγκαταστάσεις) ως γεγονός αναπόφευκτο.

Το πρότυπο λοιπόν της τουριστικής ανάπτυξης που ακολούθησαν τα περισσότερα ελληνικά νησιά, ήταν αυτό του οργανωμένου μαζικού τουρισμού, ο οποίος παραμένει ακόμα και σήμερα ένα από τα σημαντικότερα πρότυπα ανάπτυξης του παγκόσμιου τουρισμού με εμφανείς όμως τάσεις διαφοροποίησης του τρόπου οργάνωσης και λειτουργίας του. Οι δυσμενείς επιπτώσεις του ενδεικτικά είναι:

- Ο μαζικός τουρισμός στήριξε και στηρίζει την ανάπτυξη και επέκτασή του κατά κύριο λόγο σε ζήτηση διαμορφούμενη εκτός των νησιών, η οποία είναι άμεσα εξαρτημένη από την πολιτική των touroperators. Το μεγαλύτερο ποσοστό της ζήτησης εξαρτάται άμεσα ή έμμεσα από ένα σχετικά μικρό αριθμό μεγάλων touroperators – κυρίως ευρωπαϊκής προέλευσης – των οποίων η πολιτική ευνοεί την επέκταση του προτύπου του μαζικού τουρισμού. Πολλές από τις νησιωτικές περιοχές χαρακτηρίζονται από έντονη εποχικότητα και μικρή, χρονικά, περίοδο ζήτησης, με προφανείς δυσμενείς επιπτώσεις για την τοπική ανάπτυξη. Υψηλό ποσοστό της ζήτησης προέρχεται από αλλοδαπούς τουρίστες, συχνά προερχόμενους από μικρό αριθμό χωρών, γεγονός που καθιστά επισφαλή την οικονομική ανάπτυξη της περιοχής υποδοχής, η οποία εξαρτάται από την πορεία των οικονομιών των χωρών αποστολής τουριστών.
- Σε πολλές περιπτώσεις παρατηρήθηκε εξάντληση των τουριστικών πόρων όπως πχ το φυσικό και δομημένο περιβάλλον από την εκτεταμένη χρήση του ή από τη δημιουργία μεγάλων όγκων υποδομών για την εξυπηρέτηση των τουριστών. Η συστηματική χρήση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων που συνιστούν αυτό το περιβάλλον, από τους πολυάριθμους τουρίστες, οδήγησε σε ανατροπή των εύθραυστων ισορροπιών που το χαρακτήριζαν, με αποτέλεσμα η εξέλιξη αυτή να αποδειχθεί αρνητική για την οικονομική ανάπτυξη της περιοχής, αφού η παροχή υπηρεσιών υποβαθμίστηκε με αποτέλεσμα οι τουρίστες, οι οποίοι αποτέλεσαν το αρχικό κίνητρο για αυτή την πορεία (της ανάπτυξης), να στρέψουν αλλού την προσοχή τους. Έτσι οι περιοχές αυτές άρχισαν να ελκύουν όλο και χαμηλότερης ποιότητας και τιμής μαζικό τουρισμό, δεχόμενες έτσι όλες τις επιπτώσεις της υποβάθμισης. Χαρακτηριστική είναι η διαπίστωση κατά την διάρκεια συνεδρίου που πραγματοποιήθηκε στην Κέρκυρα (1996) για τις περιοχές «Μπενίτσες» και «Κάβος», στις οποίες, λόγω της πίεσης των tour operators, συγκεντρώθηκε σημαντικός αριθμός τουριστικών κλινών χαμηλής ποιότητας, ενώ δεν υπήρχαν στοιχειώδεις δημόσιες

υποδομές, με αποτέλεσμα την καταστροφή του περιβάλλοντος και την υποβάθμιση των περιοχών αυτών(3)

Πολλές περιοχές των ελληνικών νησιών, όπως τα Μάλια στην Κρήτη και το Φαληράκι στη Ρόδο, έχασαν την αυθεντικότητα και την αρχιτεκτονική τους λόγω του εύκολου και γρήγορου κέρδους από την ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού.

- Οι κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές συνθήκες ανάπτυξης του μαζικού τουρισμού, είναι πολλές και σύνθετες, με αποτέλεσμα την ταχύτατη αλλαγή των κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών της τοπικής κοινωνίας. Οι ντόπιοι κάτοικοι των νησιών, ιδιαίτερα οι νέοι, άλλαξαν, σε μικρό χρονικό διάστημα, επάγγελμα, κοινωνικά πρότυπα και τρόπο ζωής, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν εντάσεις τόσο στο εσωτερικό της τοπικής κοινωνίας, όσο και στις σχέσεις της με τους τουρίστες.

Όμως πολλά μικρά νησιά (Κυκλάδες), χωρίς να μπορούν να συναγωνισθούν σε πληθυσμό και έκταση τα μεγαλύτερα (Ρόδος, Κρήτη, Σάμος), έχουν αποκτήσει διεθνή αίγλη για τις τουριστικές επιδόσεις τους, διατηρώντας ταυτόχρονα σε σημαντικό βαθμό την ανθρώπινη κλίμακα και την αυθεντικότητα των πόρων τους, αφού λόγω μεγέθους δεν ευνοείται η ολοκληρωτική υποταγή τους στο κύκλωμα του μαζικού τουρισμού.

Για την αποφυγή λοιπόν δυσμενών εξελίξεων, κρίνεται αναγκαίος ο συστηματικός σχεδιασμός για την τουριστική ανάπτυξη των ελληνικών νησιών, ώστε να καταστούν πόλος έλξης για ντόπιους και ξένους.

5.3. Καταγραφή και ανάλυση των βημάτων σχεδιασμού της τουριστικής ανάπτυξης νησιωτικών περιοχών.

Ο τουρισμός αναπτύχθηκε, αλλά και ακόμα σε μερικές περιοχές αναπτύσσεται, συχνά με τρόπο απρογραμμάτιστο. Ήδη όμως από τις δεκαετίες του 1960 και 1970 ο συστηματικός σχεδιασμός του θεωρήθηκε αναγκαίος για δύο κυρίως λόγους.

- ✓ Η άναρχη και απρογραμμάτιστη ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας, δεν άργησε να προκαλέσει φανερές αρνητικές επιπτώσεις τόσο στους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους όσο και στις οικονομίες και κοινωνίες των περιοχών υποδοχής.
- ✓ Η συνεχιζόμενη ανάδυση νέων τουριστικών προορισμών, δημιούργησε συνθήκες έντονου ανταγωνισμού μεταξύ τους, που, σε συνδυασμό με αλλαγές στα καταναλωτικά πρότυπα τουρισμού, απαιτούν πρόγνωση και συστηματική αντιμετώπιση για την εξασφάλιση της βιωσιμότητάς τους. (4)

Ένας συστηματικός σχεδιασμός για την ανάπτυξη ενός νησιού και γενικότερα μιας περιοχής, στηρίζεται σε κάποια στοιχεία τα οποία αποτελούν τη βάση σχεδιασμού. Αυτά είναι:

- Καταγραφή, ταξινόμηση και αξιολόγηση των τουριστικών πόρων της περιοχής.
- Τουριστικές υποδομές και υπηρεσίες της περιοχής (ξενοδοχεία, πρακτορεία κλπ)
- Γενικότερες υποδομές και υπηρεσίες της περιοχής (τηλεπικοινωνίες, μεταφορές, υγεία, ύδρευση, αποχέτευση).
- Υποδομές και υπηρεσίες σε εθνικό επίπεδο.
- Καταγραφή του εξειδικευμένου σχεδίου μάρκετινγκ της περιοχής (αν υπάρχει)
- Γενικό θεσμικό πλαίσιο τουριστικής ανάπτυξης (επενδύσεις, εκπαίδευση κλπ) .
- Έρευνες αγοράς και μελέτες που καταγράφουν τη ζήτηση και τις τάσεις που διαφαίνονται για το μέλλον.
- Καταγραφή της σύνθεσης των ανθρώπινων πόρων και των ειδικών χαρακτηριστικών που συνδέονται με την τουριστική ανάπτυξη.

Αναλυτικά, η διαδικασία σχεδιασμού της τουριστικής ανάπτυξης εξελίσσεται σε διάφορες φάσεις.

Στην πρώτη φάση γίνεται λεπτομερής έρευνα και καταγραφή όλων των παραμέτρων που συνθέτουν το επίπεδο της τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής (πλεονεκτήματα, μειονεκτήματα, βασικές ανάγκες).

Στη δεύτερη φάση προσδιορίζονται αρχικά οι κύριοι σκοποί του σχεδίου που σχετίζονται με διαφορετικά πεδία της κοινωνίας και της οικονομίας (βελτίωση ποιότητας ζωής, προστασία του περιβάλλοντος, οικονομικά οφέλη).

Στην τρίτη φάση επιλέγεται το βασικό πλαίσιο του σχεδίου τουριστικής ανάπτυξης. Η επιλογή γίνεται με βάση τα χαρακτηριστικά της περιοχής, τη δυνατότητα του σχεδίου να συμβάλλει στη γενικότερη ανάπτυξη της περιοχής, το σεβασμό των τοπικών ιδιαιτεροτήτων, τη δυνατότητα του επιλεγέντος σχεδίου να συμβάλλει στους σκοπούς που έχουν τεθεί.

Στην τέταρτη φάση διαμορφώνονται οι συνισταμένες της πολιτικής του τουρισμού στο σχέδιο ανάπτυξης. Αυτές είναι οι στρατηγικές που περιγράφουν τους τρόπους επίτευξης των βασικών σκοπών και στόχων του σχεδίου (πχ προσέλκυση επενδυτών), τα προγράμματα που αφορούν στις διαφορετικές παραμέτρους της τουριστικής ανάπτυξης (πχ προστασία του περιβάλλοντος, εκπαίδευση στον τουρισμό) και ειδικές μελέτες που σχετίζονται με ζητήματα τα οποία συμβάλλουν στη μακροπρόθεσμη σταθερότητα της ανάπτυξης (πχ αειφορία, φέρουσα ικανότητα, εναλλακτικές μορφές τουρισμού).

Στην πέμπτη φάση καταγράφονται οι μέθοδοι και οι πολιτικές της εφαρμογής του σχεδίου ανάπτυξης, όπως πχ η δημιουργία ενός ειδικού φορέα που θα παρακολουθεί

τη σωστή εφαρμογή και θα μεριμνά για τη χρηματοδότηση του σχεδίου ή η συγκρότηση ενός προγράμματος που θα έχει ως στόχο την εφαρμογή και διαχείριση του σχεδίου ανάπτυξης.

5.4. Ανάλυση των παραγόντων που στοιχειοθετούν μια βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη των νησιών.

Στην προσπάθεια καταγραφής, εκ μέρους των αναλυτών, των προβλημάτων και των προοπτικών του μαζικού τουρισμού σε κάποιες περιοχές, δημιουργήθηκε η έννοια της αειφορικότητας, η οποία αναφέρεται στην αναπαραγωγή των προϋποθέσεων οι οποίες είναι απαραίτητες για τη βιωσιμότητα και διατήρηση μιας συγκεκριμένης δραστηριότητας και τίθεται ως όριο στον ρυθμό ανάπτυξης ο οποίος, αν αφηθεί στις φυσικές δυνάμεις της αγοράς χωρίς συντονισμό ή κανόνες διεξαγωγής κοινά αποδεκτούς, θα οδηγήσει στην αυτοανάρτηση των στοιχείων εκείνων που καθιστούν τη δραστηριότητα κερδοφόρα.

Για να υπάρξει βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη, πρέπει να διατηρηθεί η τουριστική αξία της περιοχής και να επιτευχθούν οι τρεις παρακάτω στόχοι:

1. Η διατήρηση της ευημερίας και της πολιτιστικής ταυτότητας των κατοίκων
2. Η ελκυστικότητα της περιοχής για τους τουρίστες
3. Η διατήρηση της οικολογίας της περιοχής ⁽⁶⁾

Η αειφορικότητα αναλύεται σε:

. *Κοινωνική και πολιτισμική αειφορικότητα* για τη διατήρηση της ταυτότητας της κοινότητας. Αυτό συνεπάγεται την ενεργό συμμετοχή των κατοίκων στη λήψη των αποφάσεων που αφορούν στην τουριστική ανάπτυξη.

. *Οικονομική αειφορικότητα* για να εξασφαλιστεί η αποδοτικότητα και η σωστή διαχείριση των πόρων ώστε να συντηρήσουν και τις επόμενες γενεές.

. *Οικολογική αειφορικότητα* για την προστασία του οικολογικού συστήματος και των ποικιλιών της πανίδας και χλωρίδας. Η τουριστική ανάπτυξη δεν πρέπει να ξεπερνά τις αντοχές του οικοσυστήματος.

Κοινή διαπίστωση των μελετητών είναι ότι ο μαζικός τουρισμός προβάλλει ως ο τύπος της τουριστικής ανάπτυξης που οδηγεί σε αύξηση των εισοδημάτων, αλλά όχι και στην συγκροτημένη τουριστική ανάπτυξη.

Έτσι δημιουργήθηκαν νέες, εναλλακτικές μορφές τουρισμού οι οποίες ήταν αποτέλεσμα παράλληλων αλλά όχι συνδυασμένων δράσεων διαφορετικών παραγόντων που επηρεάζουν την παγκόσμια τουριστική ανάπτυξη όπως πχ. Η αλλαγή των κινήτρων των τουριστών, η ανάπτυξη κινημάτων προστασίας του περιβάλλοντος, η κριτική που ασκήθηκε στις δυσμενείς κοινωνικοοικονομικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού κλπ. Το κυριότερο αποτέλεσμα

της δράσης αυτών των παραγόντων, είναι η εμπέδωση, διεθνώς, των ειδικών νέων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, ως ενός νέου προτύπου τουριστικής ανάπτυξης με κυρίαρχα τα στοιχεία και χαρακτηριστικά της αειφορικότητας. Για να μπορέσει όμως η ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού να συμβάλει στην τουριστική αειφορική ανάπτυξη των νησιών, θα πρέπει να προϋπάρξει συμφωνία τουλάχιστον στα παρακάτω:

1. Συμφωνία και κοινή αντίληψη στον όρο τουριστική ανάπτυξη.

Είναι καθοριστικό βήμα σε οποιαδήποτε συζήτηση, γιατί με αυτόν καθορίζεται ολόκληρο το πλέγμα των μελλοντικών δραστηριοτήτων για μια ενδεχόμενη τουριστική ανάπτυξη στα νησιά. Ειδικότερα, πρέπει να υπάρξει συμφωνία για τις δυνατότητες και τις μορφές της τουριστικής ανάπτυξης, την οριοθέτηση, αν αυτό είναι δυνατό, των αναγκαίων ζωνών τουριστικών δραστηριοτήτων, καθώς επίσης και του ρόλου που η τουριστική ανάπτυξη αναμένεται να παίζει στην περιοχή.

2. Συμφωνία για την ανάγκη ειδικής προσοχής για την ανάπτυξη και τη διαχείριση του τουρισμού ειδικότερα, που πρακτικά σημαίνει αποδοχή των παρακάτω:

- Δεν είναι διαθέσιμες και πρόσφορες όλες οι νησιωτικές περιοχές για την τουριστική ανάπτυξη, όπως επίσης δεν είναι όλες οι νησιωτικές κοινότητες διαθέσιμες και δεν μπορούν ή δεν θέλουν να αναπτυχθούν τουριστικά.
- Δεν είναι όλες οι μορφές τουριστικής δραστηριότητας αποδεκτές σε κάθε περιοχή και ότι υπάρχουν όρια στην ανάπτυξη κάθε περιοχής.
- Πρέπει να αναπτυχθούν ειδικές τεχνικές διαχείρισης των επισκεπτών, ώστε να αποφευχθούν ή και να επιδιορθωθούν ζημιές που προκλήθηκαν από αυτούς.

3. Συμφωνία για τους στόχους της τουριστικής ανάπτυξης όπως:

- . Η διατήρηση, η δημιουργία και η διαφοροποίηση των θέσεων εργασίας.
- . Η διατήρηση παραδοσιακών οικισμών και κτιρίων.
- . Η υποστήριξη της τοπικής κοινωνίας, της γεωργίας, των τοπικών συγκοινωνιακών δικτύων, η ανάπτυξη καλύτερων συνθηκών ζωής για το ντόπιο πληθυσμό και η καλυτέρευση της ποιότητας ζωής για επισκέπτες από αστικές περιοχές.

4. Ειδική συμφωνία ανάμεσα στους τοπικούς παράγοντες για την τουριστική ανάπτυξη.

Αυτή η συμφωνία μπορεί να είναι ανάμεσα σε επιχειρηματίες, ανάμεσα σε επιχειρηματίες και την κοινότητα, αλλά ακόμα ανάμεσα στους επιχειρηματίες, την τοπική κοινότητα και την τοπική αυτοδιοίκηση.

5.5 Η τουριστική ανάπτυξη στα νησιά της Δωδεκανήσου

Η ένταση και η μορφή της τουριστικής ανάπτυξης στα νησιά του Αιγαίου είναι διαφορετική. Υπάρχουν περιοχές πολύ έντονης και διαφορετικής μορφής ανάπτυξης, όπως τα Δωδεκάνησα .

Το είδος της τουριστικής ανάπτυξης ποικίλλει, δημιουργώντας διάφορων τύπων τουριστικά τοπία καθορίζοντας εξ αρχής τον τόπο προορισμού των τουριστών. Χαρακτηριστική είναι η εξάπλωση του μαζικού τουρισμού (Ρόδος, Κως). Σε πολλά από τα νησιά αυτά ο τουρισμός δε δημιούργησε τις προοπτικές για μια σταθερή και μακράς διάρκειας βάση ανάπτυξης, αλλά οδήγησε στην εμφάνιση πολυτελών ξενοδοχείων ξένης ιδιοκτησίας και φτηνών καταλυμάτων ιδιοκτησίας των ντόπιων κατοίκων.

Σε μικρής κλίμακας νησιά, όπου λόγω της γεωμορφολογίας τους αλλά και της κοινωνικοοικονομικής τους ανάπτυξης δεν εμφανίζονται μεγάλες τουριστικές μονάδες, έχουμε την ίδρυση μικρών εγκαταστάσεων και την εξάπλωση των «τουριστών του σακιδίου».

Στα νησιά όπου η οικονομία δε στηρίζεται αποκλειστικά στον τουρισμό, παρατηρείται κυρίως αύξηση του εγχώριου τουρισμού και της παραθεριστικής κατοικίας. Η διαφοροποίηση που παρατηρείται στη συγκέντρωση του τουρισμού μεταξύ των νησιών της Δωδεκανήσου οφείλεται κυρίως στις εξής τρεις αιτίες:

α. Στην άφιξη ανάπτυξη έργων υποδομής

Η ύπαρξη τουριστικών πόρων και κατάλληλων κλιματολογικών συνθηκών σε μια περιοχή δεν επαρκεί για την ανάπτυξη του τουρισμού της. Η εξασφάλιση παραγόντων, όπως το ελάχιστο επίπεδο γενικών και ειδικών υποδομών, αλλά και υπηρεσιών (πόσιμο νερό, ηλεκτρικό, μεταφορικό δίκτυο, τηλεπικοινωνίες, τουριστικά καταλύματα διάφορων ειδών και κατηγοριών, λιμάνια για υποδοχή σκαφών αναψυχής, υπηρεσίες αναψυχής, επισκέψιμοι αρχαιολογικοί χώροι κ.λπ.), αποτελούν σημαντικές προϋποθέσεις.

β. Στην τουριστική πολιτική που ασκήθηκε

Η συγκέντρωση του τουριστικού ρεύματος σε περιορισμένο αριθμό περιοχών δεν οφείλεται μόνο στις ανισότητες ανάπτυξης που παρατηρούνται μεταξύ της ελληνικής περιφέρειας. Η τουριστική πολιτική πολλές φορές ενίσχυσε ή διατήρησε την άφιξη τουριστική ανάπτυξη της χώρας, στοχεύοντας στη γρήγορη αύξηση του αριθμού των ξένων τουριστών με το μικρότερο δυνατό κόστος. Παρά την εκφρασμένη βούληση στα νομοθετικά κείμενα και στα προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης, η ελληνική πολιτεία με τις παρεμβάσεις της ενίσχυσε ακόμη περισσότερο τους υπάρχοντες πόλους της τουριστικής ανάπτυξης.

γ. Στο ρόλο των τουριστικών πρακτόρων

Η βιομηχανοποίηση του τουρισμού συνδέεται στενά με τον αυξανόμενο ρόλο των τουριστικών πρακτόρων, οι οποίοι επηρεάζουν τόσο τον όγκο της τουριστικής ροής όσο και την επιλογή προορισμού. Ο ρόλος τους είναι πλέον καθοριστικός, καθώς παρατηρείται αύξηση του αριθμού των προορισμών που προσφέρουν το ίδιο τουριστικό προϊόν και υπερβάλλουσα προσφορά κλινών.

5.6 Επενδυτικός Νόμος και Νησιωτική Ανάπτυξη

Ο νέος Επενδυτικός Νόμος είναι ο Ν. 3908/11 που διαμορφώθηκε στο πλαίσιο της πολιτικής Κρατικών Ενισχύσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δηλαδή στο πλαίσιο μιας ενιαίας πολιτικής που διέπει το σύνολο των εδαφών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο επενδυτικός νόμος προβλέπει τις ακόλουθες Κατηγορίες Επενδύσεων:

1. Γενική Επιχειρηματικότητα. Αφορά: κάθε επιχειρηματία. Προβλέπει: Φοροαπαλλαγές κλιμακούμενες έως και 10 χρόνια, μέχρι το 100% του ανώτατου επιτρεπόμενου ύψους ενίσχυσης.

2. Περιφερειακή Συνοχή. Αφορά: επενδυτές με σχέδια που καλύπτουν τοπικές ανάγκες ή αξιοποιούν τοπικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα. Προβλέπει: όλα τα είδη των ενισχύσεων. Το ποσοστό επιχορήγησης και επιδότησης leasing μπορεί να φτάσει μέχρι και το 70% του ανώτατου επιτρεπόμενου ύψους ενίσχυσης. Για τις νέες επιχειρήσεις, το παραπάνω ποσοστό προσαυξάνεται κατά 10%.

3. Τεχνολογική Ανάπτυξη. Αφορά: επιχειρήσεις που σχεδιάζουν να επενδύσουν στην καινοτομία και να εκσυγχρονίσουν τεχνολογικά την επιχείρησή τους. Προβλέπει: όλα τα είδη των ενισχύσεων. Το ποσοστό επιχορήγησης και επιδότησης leasing μπορεί να φτάσει μέχρι και το 80% του ανώτατου επιτρεπόμενου ύψους ενίσχυσης.

4. Νεανική Επιχειρηματικότητα. Αφορά: επιχειρήσεις νέων, 20 μέχρι 40 ετών. Προβλέπει: ενίσχυση για το σύνολο σχεδόν των δαπανών (και των λειτουργικών) για 5 χρόνια από την έναρξη λειτουργίας. Η συνολική ενίσχυση μπορεί να φτάσει μέχρι 1.000.000 ευρώ.

5. Μεγάλα Επενδυτικά Σχέδια. Αφορά: επενδυτές με σχέδια ύψους τουλάχιστον 50.000.000 ευρώ. Προβλέπει: όλα τα είδη των ενισχύσεων μεμονωμένα ή συνδυαστικά. Το ύψος της ενίσχυσης μειώνεται όσο αυξάνει το ύψος της επένδυσης. Η επιχορήγηση-επιδότηση δεν μπορεί να ξεπερνά το 60% της συνολικής ενίσχυσης.

6. Ολοκληρωμένα Πολυετή Επενδυτικά Σχέδια. Αφορά: επιχειρηματίες με σχέδια υλοποίησης ολοκληρωμένων πολυετών (2-5 έτη) σχεδίων επιχειρήσεων, για τις

οποίες έχει παρέλθει τουλάχιστον πενταετία από τη σύστασή τους, άνω των 2.000.000 ευρώ. Στόχος είναι ο τεχνολογικός, διοικητικός, οργανωτικός, και επιχειρησιακός εκσυγχρονισμός. Προβλέπει: φοροαπαλλαγές μέχρι το 100% του ανώτατου επιτρεπόμενου ύψους ενίσχυσης.

7. Σχέδια Συνέργειας και Δικτύωσης (Clustering). Αφορά: επιχειρηματικά σχήματα συνέργειας και δικτύωσης 10 τουλάχιστον επιχειρήσεων σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη και πέντε στην υπόλοιπη Ελλάδα, υπό μορφή κοινοπραξίας. Προβλέπει τη δυνατότητα παροχής κάθε είδους ενίσχυσης.

Τα Είδη των Ενισχύσεων που προβλέπονται από τον Επενδυτικό Νόμο είναι τα εξής:

α. Φορολογική απαλλαγή. Απαλλαγή από 8 έως 10 χρόνια από την καταβολή φόρου εισοδήματος επί των πραγματοποιούμενων προ φόρων κερδών, τα οποία προκύπτουν με βάση τη φορολογική νομοθεσία, από το σύνολο των δραστηριοτήτων της επιχείρησης. Το ποσό της φορολογικής απαλλαγής συνιστά ισόποσο αφορολόγητο αποθεματικό.

β. Επιχορήγηση. Δωρεάν παροχή χρηματικού ποσού από το Δημόσιο για την κάλυψη τμήματος των ενισχυόμενων δαπανών του επενδυτικού σχεδίου.

γ. Επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing). Κάλυψη από το Δημόσιο τμήματος των καταβαλλόμενων δόσεων χρηματοδοτικής μίσθωσης που συνάπτεται για την απόκτηση νέου μηχανολογικού και λοιπού εξοπλισμού

δ. Ευνοϊκά δάνεια μέσω του ΕΤΕΑΝ. Χρηματοδότηση του ποσού που προβλέπεται να καλυφθεί με τραπεζικό δανεισμό με δάνεια χαμηλού κόστους, από τις τράπεζες που συνεργάζονται με το ΕΤΕΑΝ.

Όλες οι ενισχύσεις συνυπολογίζονται για τον καθορισμό του συνολικού ποσοστού ενίσχυσης που χορηγείται στο επενδυτικό σχέδιο. Το όφελος από την παραπάνω χρηματοδότηση συνυπολογίζεται στο συνολικό ποσοστό ενίσχυσης, το οποίο δεν μπορεί να υπερβαίνει τα όρια του Χάρτη Περιφερειακών Ενισχύσεων. Ο Χάρτης Ενισχύσεων για το Νότιο Αιγαίο έχει ως εξής:

Πίνακας 12.1

Χάρτης Ενισχύσεων για το Νότιο Αιγαίο

Νομός	Ζώνη	Ποσοστά Ενίσχυσης		
		Μεγάλες Επιχειρήσεις	Μεσαίες Επιχειρήσεις	Μικρές και Πολύ Μικρές Επιχειρήσεις
Κυκλάδων	Γ'	15%	25%	35%
Δωδεκανήσου	Γ'	15%	25%	35%

Όπως και στις υπόλοιπες συνιστώσες της εθνικής αναπτυξιακής στρατηγικής στον ισχύοντα Επενδυτικό Νόμο δεν λαμβάνεται υπόψη η Νησιωτικότητα.

Στον Ελληνικό Νησιωτικό Χώρο, λόγω της κατάτμησης των μεγάλων αποστάσεων και της Χρόνιας απουσίας αναπτυξιακής στήριξης, διαπιστώνεται:

- Απουσία Εξωτερικών Οικονομιών.
- Περιορισμένη Οικονομική και Πληθυσμιακή Βάση.
- Αυξημένο Κόστος και Χρόνος Μεταφοράς και Προβλήματα στις Υποδομές Μεταφορών.
- Απουσία Οργανωμένων Περιοχών Υποδοχής Επιχειρηματικών Δραστηριοτήτων (ΒΕΠΕ, Τεχνολογικά Πάρκα).
- Προσανατολισμός των Επενδύσεων των μεγάλων επιχειρήσεων στον ηπειρωτικό χώρο.

Σε σύγκριση με κεντρικούς ηπειρωτικούς νομούς τα «κίνητρα» των νησιωτικών νομών είναι αντικίνητρα. Συγκεκριμένα το Νότιο Αιγαίο έχει στον Επενδυτικό Νόμο σημαντική δυσμενέστερη αντιμετώπιση από το σύνολο σχεδόν των Νομών, ακόμη και από Νομούς όπως Λάρισα, Μαγνησίας, Θεσσαλονίκης, Ηρακλείου, Αχαΐας κ.τ.λ. και την ίδια αντιμετώπιση με τους Νομούς Εύβοιας, Φθιώτιδας. Τελικά μόνο οι νομοί Αττικής και Βοιωτίας έχουν χαμηλότερα κίνητρα από το Νότιο Αιγαίο.

Η ιδιομορφία αυτή προκύπτει από τον δείκτη του κ.κ.Α.Ε.Π. των νομών ως προς το μέσο κ.κ.Α.Ε.Π. της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην περίπτωση του Νοτίου Αιγαίου το αυξημένο κ.κ.Α.Ε.Π. οφείλεται στην Τουριστική μονοκαλλιέργεια η οποία δεν τις ίδιες πολλαπλασιαστικές επιδράσεις με άλλους δυναμικούς κλάδους και επιπλέον αποδείχθηκε ήδη εύθραυστη στην περίοδο της κρίσης. Η πρόβλεψη για επιπλέον ενίσχυση των μικρών νησιών του Αιγαίου, δεν αποτελεί λύση, πρώτον γιατί αφορά

μικρό μέρος των κατηγοριών ενίσχυσης, δεύτερον γιατί τα μικρά νησιά δεν αποτελούν επιλογή Τόπου Εγκατάστασης και τρίτον γιατί δεν στηρίζει νησιά με στοιχειωδώς επαρκή οικονομική βάση και προοπτικές ανάπτυξης.

Λύσεις στο πρόβλημα αυτό μπορούν εναλλακτικώς να αποτελέσουν:

- Η διαμόρφωση ειδικής Ζώνης Κινήτρων για τα Νησιά.
- Η εξομοίωση του συνόλου του διάσπαρτου νησιωτικού χώρου με τις Εξόχως Απόκεντρες Περιοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις οποίες χορηγούνται εξαιρετικά υψηλά ποσοστά ενίσχυσης (επέκταση του αυξημένου ποσοστού ενίσχυσης στο σύνολο των νησιών του Αιγαίου και επέκταση της ενίσχυσης για μεταφορές, που δίδεται για την αντιστάθμιση του επιπλέον κόστους μεταφοράς που καταβάλουν οι επιχειρήσεις που εδρεύουν στις εξόχως απόκεντρες περιοχές).

Η αναπροσαρμογή του Επενδυτικού Νόμου για την άρση των Αντικινήτρων Επενδύσεων πρέπει να αποτελέσει βασικό στοιχείο της Νησιωτικής Πολιτικής.

5.7 Πολιτικές για τον Νησιωτικό Χώρο

Οι ελληνικές πολιτικές για το Νησιωτικό Χώρο μπορούν να ενταχθούν σε τρεις ενότητες:

- Πολιτικές στο πλαίσιο της Πολιτικής Συνοχής, που αφορούν:
 - Το ΕΣΠΑ και συγκεκριμένα τα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα και ΠΕΠ των Νησιωτικών Περιοχών.
 - Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης «Αλέξανδρος Μπαλτατζής».
 - Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αλιείας.
 - Το Πρόγραμμα Διασυνοριακής Συνεργασίας.
 - Δράσεις χρηματοδοτούμενες από το Ταμείο Συνοχής.
 - Τα Μέσα Ειδικής Στήριξης: Jeremie, Jasmine, Jaspers.
- Ειδικές Πολιτικές Υπουργείων.

Τα Υπουργεία που έχουν διαμορφώσει ειδικές πολιτικές για τα νησιά (Ερευνα Εφαρμοζόμενης Πολιτικής, Ι.Π.Α., Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών 2009), είναι τα ακόλουθα

- Το Υπουργείο Θαλάσσιων Υποθέσεων, Νήσων και Αλιείας
- Το Υπουργείο Οικονομικών

- Το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων
- Το Υπουργείο Εσωτερικών
- Το Υπουργείο Μεταφορών και Επικοινωνιών
- Το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας
- Το Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας
- Το Υπουργείο Παιδείας, Δια βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων
- Το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής.
- Χωροταξική Πολιτική Ειδικές Πολιτικές Υπουργείων

Στο πλαίσιο της Χωροταξικής Πολιτικής διαμορφώθηκαν:

- Το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (2008). Στο πλαίσιο του Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού προτείνεται το «Πολυπολικό Αναπτυξιακό Σύμπλεγμα Βορείου και Νοτίου Αιγαίου». Το ενιαίο αυτό σύμπλεγμα συγκροτείται από επιμέρους υποενότητες (του Β. Αιγαίου, των Κυκλάδων, των Δωδεκανήσων) οι οποίες αρθρώνονται γύρω από τις κύριες αναπτυξιακές ενότητες: α) Λέσβου – Χίου, η οποία περιλαμβάνει τους δευτερεύοντες εθνικούς πόλους Μυτιλήνης και Χίου, β) Σάμου – Ικαρίας, γ) Σύρου – Πάρου – Νάξου, η οποία περιλαμβάνει τον δευτερεύοντα εθνικό πόλο της Ερμούπολης και δ) Ρόδου – Κω - Καλύμνου, η οποία περιλαμβάνει τον δευτερεύοντα εθνικό πόλο της Ρόδου. Για το νησιωτικό αυτό σύμπλεγμα, πέραν των όσων αναφέρθηκαν προηγουμένως, επιδιώκονται επιπλέον τα εξής:

- Η ανάπτυξη δομών και σχέσεων διασυνοριακής συνεργασίας.
- Η ενίσχυση της συνεργασίας και της διασύνδεσης του νησιωτικού συμπλέγματος με την Αθήνα, την Κρήτη, και τη Θεσσαλονίκη και, κατά περίπτωση, με άλλα αστικά κέντρα της ηπειρωτικής χώρας (π.χ. Καβάλα, Αλεξανδρούπολη).
- Η ανάπτυξη συνεργασιών στους τομείς του τουρισμού, της αγροτικής παραγωγής, της μεταποίησης και της διακίνησης προϊόντων, της εκπαίδευσης, της έρευνας και τεχνολογίας, με έμφαση σε αντικείμενα αιχμής για τον νησιωτικό χώρο, καθώς και της προστασίας της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

- Η ανάπτυξη του αθλητισμού και της υγείας.
- Η ανάπτυξη δράσεων για την αντιμετώπιση των ιδιαίτερων προβλημάτων του νησιωτικού χώρου και ιδίως της διοικητικής, συγκοινωνιακής και ενεργειακής εξυπηρέτησης, της διαχείρισης των υδατικών πόρων και των απορριμμάτων-αποβλήτων, του ελέγχου της δόμησης κ.α.
- Το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο (2009) για τον Τουρισμό, με ειδικές αναφορές για τα Νησιά και τις Παράκτιες Περιοχές και την διάκριση επιμέρους Ομάδων Νησιών για τις οποίες δίνονται αντίστοιχες κατευθύνσεις.
- Παλαιότερες Ειδικές Ρυθμίσεις Σχεδιασμού στην Νησιωτική Ελλάδα.
Στις παλαιότερες Ειδικές Ρυθμίσεις Σχεδιασμού περιλαμβάνονται:
 - Ρυθμίσεις για την Προστασία του Τοπίου.
 - Οδηγίες και ενέργειες για την διαχείριση των ακτών
 - Ρυθμίσεις για Παραδοσιακούς Οικισμούς
 - Περιβαλλοντικός Σχεδιασμός και Εκτίμηση Επιπτώσεων
 - Περιοχές Ελέγχου Τουριστικής Ανάπτυξης και κορεσμένες περιοχές
 - Ειδικές Χωροταξικές Μελέτες Ζώνης Οικιστικού Ελέγχου

Παρά την ύπαρξη πολλών πολιτικών προγραμμάτων και δράσεων, οι οποίες σχεδιάζονται κατ' αναλογία με τις υπόλοιπες ηπειρωτικές περιοχές, η χώρα δεν έχει κατορθώσει να διαμορφώσει μια ολοκληρωμένη νησιωτική πολιτική.

5.8 Επιπτώσεις τουρισμού

Ο βαθμός ανάπτυξης του τουρισμού επηρεάζει σημαντικά την ποιότητα του περιβάλλοντος, τη φυσική και πολιτισμική κληρονομιά, το δομημένο περιβάλλον, την τοπική οικονομία και κοινωνία των νησιών του Αιγαίου. Η κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών στον τόπο παραγωγής και προσφοράς του τουριστικού προϊόντος έχουν πολλαπλές οικονομικές, κοινωνικές, πολιτισμικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Οι επισκέπτες χρησιμοποιούν τους τουριστικούς πόρους, τις παραλίες και τους ιστορικούς και αρχαιολογικούς χώρους για αναψυχή, παράλληλα όμως είναι αποδέκτες των αποβλήτων, του κυκλοφοριακού προβλήματος και της ρύπανσης. Το αιγαιακό τοπίο κινδυνεύει να μετατραπεί σε σκηνικό θεάτρου, όπου όλα είναι σκηνοθετημένα απλώς για τους τουρίστες, και να εμπλουτιστεί με στοιχεία τέτοια που διευκολύνουν μόνο τον επισκέπτη, χωρίς να δίνουν στον ντόπιο λειτουργικές

λύσεις. Στα τοπία αυτά παρατηρείται μια ανάμειξη του δημόσιου με τον ιδιωτικό βίο, όπου ο ελεύθερος χρόνος και το θέαμα έχουν πρωταρχική σημασία σε όλες τις τοπικές μορφές και λειτουργίες του. Το αποτέλεσμα είναι συχνά η εξάλειψη της γεωγραφικής μοναδικότητας και η ομογενοποίηση των τουριστικών στοιχείων.

Τα νησιά του Αιγαίου, λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους, όπως ο περιορισμένος χώρος, τα λιγοστά φυσικά αγαθά και οι πρώτες ύλες, καθώς και το μειωμένο ανθρώπινο δυναμικό, είναι ιδιαίτερα ευαίσθητα στις επιπτώσεις του τουρισμού. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση των Κυκλάδων, και ιδιαίτερα της Μυκόνου, της Σαντορίνης, της Ίου και της Πάρου. Σε αυτές τις περιπτώσεις οι τοπικές κοινωνίες του Αιγαίου αντιμετωπίζουν μια κατάσταση όπου οι οικονομικοί, κοινωνικοπολιτιστικοί και περιβαλ-λοντικοί τους πόροι γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης, χωρίς να λαμβάνονται μέτρα για τη διασφάλιση της αειφορίας τους.

5.8.1 Οι θετικές επιπτώσεις

Η ανάπτυξη του τουρισμού στις περιφερειακές περιοχές του Αιγαίου έχει αποτέλεσμα την αξιοποίηση πόρων, οικονομικών, φυσικών και ανθρώπινων, που μέχρι τότε παρέμεναν ανενεργοί ή υποαπασχολούμενοι. Η εξέλιξη της συνολικής απασχόλησης έχει σαφώς επηρεαστεί θετι-κά με αυξανόμενους ρυθμούς.

Στον κλάδο των κατασκευών παρατηρείται εντυ-πωσιακή αύξηση, αποτελώντας το σημαντικότερο συντελεστή της απασχόλησης του δευτερογενούς τομέα.

Χαρακτηριστική είναι εδώ η περίπτωση των Δωδεκανήσων, όπου οι οικιστικές ανάγκες των κατοίκων εξυπηρετήθηκαν, εκτός από τη νέα δόμηση, με αποκαταστάσεις παλιότερων κτισμάτων. Μάλιστα, πολλές από τις επεμβάσεις, τόσο στα κτήρια όσο και στο τοπίο, βοηθούν τους ντόπιους να βιώσουν το δικό τους χώρο μέσα από την ίδια νοητική διαδρομή με εκείνη του επισκέπτη. Αξιοσημείωτη είναι η συμβολή του τουρισμού στη συγκράτηση της μετανάστευσης, ενώ παράλληλα αρκετά σημαντικός αριθμός νησιωτών που κατοικούν στην πρωτεύουσα επιστρέφουν σε αυτά και ανοίγουν τουριστικές επιχειρήσεις. Σαφώς η επίδραση του τουρισμού στη διατήρηση της ποιότητας του φυσικού και του δομημένου περιβάλλοντος είναι σε αρκετές περιπτώσεις θετική. Παράλληλα, η προσέλευση Ελλήνων και ξένων τουριστών συνέβαλε στην πολιτισμική ανάπτυξη όχι μόνο των μεγάλων αλλά και μικρότερων νησιών. Έτσι παρατηρείται μεγάλη προσφορά σημαντικών εικαστικών εκθέσεων, φεστιβάλ κινηματογράφου, συμποσίων αλλά και εκδόσεων από τοπικούς φορείς για την ιστορία των νησιών. Το τελευταίο εντάσσεται στο πλαίσιο αντίδρασης των κατοίκων στην ομογενοποίηση που προκαλεί πολλές φορές ο τουρισμός. Έχει αρχίσει επίσης να γίνεται αντιληπτό ότι δεν αρκεί μόνο ο θερινός τουρισμός, οπότε γίνεται προσπάθεια να αναπτυχθούν βιώσιμες οικονομικές μονάδες και κατά τη χειμερινή περίοδο, οι οποίες να έχουν τέτοιες προδιαγραφές, ώστε τα προϊόντα τους να διακινούνται εντός και εκτός Ελλάδας, εξασφαλίζοντας έτσι σίγουρη πελάτες

5.8.2 Οι αρνητικές επιπτώσεις

A) Κοινωνικές

Η μαζική τουριστική ανάπτυξη συνοδεύτηκε και από αρνητικές επιπτώσεις, οι οποίες διέφεραν ως προς το είδος και την έντασή τους ανάλογα με την ταχύτητα με την οποία μια περιοχή πέρασε από το αρχικό στάδιο της «ανακάλυψης» σε αυτό του μαζικού τουρισμού. Στα νησιά του Αιγαίου, στα οποία επεκτάθηκε ραγδαία ο μαζικός τουρισμός και καθιερώθηκε με τη μορφή «μονοκαλλιέργειας», παρουσιάστηκαν σημαντικές αρνητικές κοι-νωνικές συνέπειες. Αντίθετα, στα νησιά όπου η μέτρια τουριστική ανάπτυξη και η σχετική καθυστέρηση στο ξεκίνημά της απέτρεψαν την αναστάτωση της κοι-νωνικής ζωής, ο ντόπιος πληθυσμός υιοθέτησε μια πιο επιφυλακτική στάση απέναντι στη μαζική τουριστική ανάπτυξη. Κάποιες από τις αρνητικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης εκφράζονται με την έντονη εποχικότητα και τη μαζικότητα του τουρισμού σε συνδυασμό με την εποχική λειτουργία πολλών επιχειρήσεων σχετιζόμενων με αυτόν, οι οποίες περιορίζουν τις θετικές επιπτώσεις του στην ποιότητα ζωής των μόνιμων κατοίκων. Ανάμεσα στις αρνητικές κοινωνικές επιπτώσεις του τουρισμού συγκαταλέγονται η διακίνηση ναρκωτικών, η εμπορευματοποίηση των σχέσεων ανάμε-σα στους κατοίκους και η δημιουργία μιας νεολαίας «τουριστικοποιημένης».

B) Οι αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και το τοπίο

Ιδιαίτερα σημαντικό πρόβλημα αποτελεί η ρύπανση του περιβάλλοντος από τα απορρίμματα, η μόλυνση του νερού και –σε πολλούς νησιωτικούς οικισμούς– η ηχορύπανση. Παράλληλα, η αισθητική ρύπανση έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις, κυρίως στο δομημένο περιβάλλον (οικισμοί και κτήρια). Χτίζονται σπίτια ή ξενοδοχεία μοντέρνα ή «ψευδοπαραδοσιακά» σε οικισμούς προστατευόμενους και σπάνιας αρχιτεκτονικής ομορφιάς. Παραδοσιακά κτήρια μετατρέπονται σε τουριστικά καταστήματα (εστιατόρια, μπαρ, ντισκοτέκ, καταστήματα ειδών λαϊκής τέχνης κ.λπ.), τα οποία κοσμούνται συνήθως με ξενόγλωσσες επιγραφές ή τεράστιους τιμοκαταλόγους. Εκτός όμως από τους παραδοσιακούς οικισμούς φθείρονται ανεπανόρθωτα και τα άφθονα και μεγάλης αρχαιολογικής και πολιτιστικής αξίας μνημεία. Οι απαιτήσεις του μαζικού τουρισμού οδήγησαν στη δημιουργία αυτονομημένων τουριστικών «γκέτο» και σε σημαντική αλλοίωση του φυσικού τοπίου. Το τοπίο δε διατηρεί πλέον το ήθος και την αισθητική του ταυτότητα, καθώς τα νέα κτίσματα δεν εντάσσονται αρμονικά στο χώρο. Οι πρόχειρες λύσεις, ο κακός σχεδιασμός αλλά και η λανθασμένη χωροθέτηση των επεμβάσεων έχουν αποτέλεσμα την αλλοίωση του χρώματος του τοπίου, τη διατάραξη της ισορροπίας των στοιχείων του και της ενότητάς του. Επιπλέον, οι αλλαγές στη δομή των καλλιέργειών, λόγω των διαφορετικών χρήσεων γης που επιφέρει η αλόγιστη τουριστική ανάπτυξη, οδηγούν στη συρρίκνωση της αγροτικής δραστηριότητας και τη μείωση της αγροτικής παραγωγής των νησιών του Αιγαίου σε σχέση με τους εθνικούς δείκτες.

5.9 ΣΥΝΟΨΗ

Η ανάπτυξη του τουρισμού στις νησιωτικές περιοχές, είχε σαν αποτέλεσμα την αξιοποίηση των πόρων, οικονομικών, φυσικών και ανθρώπινων, που μέχρι τότε παρέμεναν ανενεργοί. Όμως τα νησιά αναπτύχθηκαν με τρεις διαφορετικές ταχύτητες, με πρώτα τα μεγαλύτερα τα οποία διαθέτουν περισσότερους αυτόνομους πόρους και έχουν εύκολη πρόσβαση και ουραγούς τα μικρότερα τα οποία, ευρισκόμενα στο περιθώριο, διαρκώς συρρικνώνονται.

Τα περισσότερα από τα ελληνικά νησιά στήριξαν την τουριστική ανάπτυξή τους στο πρότυπο του οργανωμένου μαζικού τουρισμού, επιδιώκοντας το γρήγορο και εύκολο κέρδος. Αυτό όμως είχε σαν αποτέλεσμα μια σειρά δυσμενών επιπτώσεων όπως: α) Σημαντική μείωση της απασχόλησης στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα, εξάρτηση από λίγους tour operators, με αποτέλεσμα να καθίσταται επισφαλής η οικονομική ανάπτυξή τους και β) εξάντληση των τουριστικών πόρων (φυσικό και δομημένο περιβάλλον) με αποτέλεσμα την υποβάθμιση του ίδιου του τουριστικού προϊόντος και την στροφή των τουριστών προς άλλους προορισμούς. Είναι λοιπόν φανερό ότι, ο οργανωμένος μαζικός τουρισμός προβάλλει ως ο τύπος τουριστικής ανάπτυξης που οδηγεί σε αύξηση των εισοδημάτων, αλλά όχι και στη συγκροτημένη τοπική ανάπτυξη.

Όμως οι περισσότερες νησιωτικές περιοχές δεν έχουν άλλες εναλλακτικές λύσεις για την ανάπτυξή τους παρά μόνο τον τουρισμό ο οποίος βασίζεται στους πολιτιστικούς και φυσικούς τους πόρους. Έτσι διαφαίνεται, σαν μοναδική λύση, η εφαρμογή μιας βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης η οποία θα μπορέσει να διατηρήσει την αξία της περιοχής, επιτυγχάνοντας τη διατήρηση της ευημερίας και της πολιτιστικής ταυτότητας των κατοίκων, τη διατήρηση της οικολογίας και τη διατήρηση της ελκυστικότητας για τους τουρίστες. Σαν βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη προβάλλει η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού με κυρίαρχα τα στοιχεία και χαρακτηριστικά της αειφορικότητας. Είναι αναγκαία η εφαρμογή αρχών ισορροπίας και αειφορίας, έτσι ώστε να αποφευχθούν μελλοντικές χαοτικές καταστάσεις

Κεφάλαιο 6

Γνωριμία με τα Δωδεκάνησα

Η εικόνα που παρουσιάζει το Αιγαίο είναι σύνθετη: Περιοχή γεωγραφικά στο περιθώριο της ηπειρωτικής Ελλάδας, αλλά και συνολικά της Ευρώπης, με πλούσιο ιστορικό παρελθόν, διατηρεί σε μεγάλο βαθμό στοιχεία παραδοσιακά. Στον έξω κόσμο φέρεται να αντιπροσωπεύει έντονα αυτό τον παραδοσιακό και άρα «ελληνικό» χαρακτήρα. Για τον Έλληνα εκφράζει την εστία, την ιδιαίτερη πατρίδα, ενώ για τον ξένο αποτελεί τη βιτρίνα της Ελλάδας προς το εξωτερικό. Για τους τουρίστες το τοπίο του Αιγαίου συμβολίζει το λίκνο του δυτικού πολιτισμού, την περιοχή με το ζεστό και ηλιόλουστο κλίμα και τους ήρεμους, φιλόξενους κατοίκους.

Στην εικόνα του Αιγαίου έχει επανειλημμένα τονιστεί, ιδιαίτερα κατά τη δεκαετία του 1970, ένα «ρομαντικό» στοιχείο, σύμφωνα με το οποίο τα νησιά εμφανίζονταν ως τόποι ειδυλλιακής αθωότητας και ευδαιμονίας. Το αιγαιακό τοπίο έχει παρουσιαστεί στους τουρίστες από τη ρομαντική πλευρά του, ως τόπος των θεών της μυθολογίας, ειδυλλιακός παράδεισος με φανταστικό κλίμα, απομακρυσμένος από τις απαιτήσεις του μοντέρνου τρόπου ζωής. Τα φυσικά και ανθρωπογενή στοιχεία του τοπίου ενισχύουν αυτές τις εικόνες του Αιγαίου, καθώς και τη μοναδικότητα της πολιτισμικής ταυτότητας του χώρου.

Ο τουρισμός αποτελεί μια από τις λίγες ανθρώπινες δραστηριότητες που επιφέρει σημαντικές αλλαγές στην οικονομία και την κοινωνία, αλλά και στο τοπίο και το περιβάλλον, τόσο σε τοπικό όσο και σε περιφερειακό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο. Τα νησιά του Αιγαίου, λόγω των ιδιαιτεροτήτων τους ως προς τις δομές των τοπικών κοινωνιών και των φυσικών οικοσυστημάτων, καθώς και εξαιτίας της δυναμικής σχέσης και αλληλεπίδρασής τους, αποτελούν σημαντικό τουριστικό πόλο έλξης και είναι ιδιαίτερα ευαίσθητα στις πιέσεις της τουριστικής ανάπτυξης.

Τα Δωδεκάνησα προσφέρουν μια ξεχωριστή όψη ελληνικού καλοκαιριού. Από τις ατμοσφαιρικές Χώρες της Πάτμου και της Αστυπάλαιας μέχρι τις ανερχόμενες νεοκλασικές πολιτείες της Σύμης, της Χάλκης και του Καστελόριζου κι από τις αχανείς παραλίες και τους αρχαιολογικούς χώρους της Ρόδου και της Κω μέχρι τα παρθένα τοπία της Καρπάθου και της Νισύρου, ο καθένας βρίσκει τον τύπο διακοπών που του ταιριάζει. Οι φαν της πολυτέλειας και της νυχτερινής ζωής και οι οικογένειες επιλέγουν συνήθως τα μεγαλύτερα και πιο αναπτυγμένα τουριστικά νησιά, όπως η Ρόδος.

Τα ζευγάρια, οι σοφιστικές και οι νεανικές παρέες που αναζητούν το διαφορετικό διαλέγουν ατμοσφαιρικά νησιά όπως η Πάτμος, η Σύμη ή η Νίσυρος. Οι αρχαιολάτρες θα βρουν ενδιαφέροντα μνημεία-μάρτυρες της πλούσιας ιστορίας των νησιών: αρχαίες ακροπόλεις, μεσαιωνικές πόλεις και μεσοπολεμικά μνημεία-κληροδοτήματα της ιταλικής κατοχής

. Η ξενοδοχειακή υποδομή ακολουθεί το στυλ του κάθε νησιού: πολυτελή resorts, spa και family hotels στη Ρόδο και την Κω, ατμοσφαιρικοί ξενώνες σε παλιά σπίτια στο Καστελόριζο, τη Σύμη ή την Αστυπάλαια. Με τις μεταξύ τους συνδέσεις να βελτιώνονται συνεχώς, κάνοντας το island - hopping πιο εύκολο, πολλοί επιλέγουν να μοιράσουν τις διακοπές τους σε δύο ή τρία διαφορετικά νησιά, συνδυάζοντας ένα από τα μεγάλα με κάποια μικρότερα-δορυφόρους (π.χ., Ρόδος-Χάλκη, Σύμη ή Καστελόριζο και Κως-Νίσυρος ή Τήλος).

Είναι γεγονός ότι οι προοπτικές τουριστικής ανάπτυξης από νησί σε νησί διαφοροποιούνται. Γι' αυτό, στο εκτεταμένο ρεπορτάζ του «Hotel and Restaurant» γίνεται ξεχωριστή μνεία για τα μεγαλύτερα νησιά της Περιφέρειας που ουσιαστικά χαράσσουν και το τουριστικό μέλλον της περιοχής.

6.1 ΡΟΔΟΣ

Η Ρόδος συνδυάζει όλες τις μορφές τουρισμού που έχουν ενταχθεί στον στρατηγικό σχεδιασμό του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης: τουρισμό πολυτελείας, συνεδριακό τουρισμό, κρουαζιέρες, ναυτικό τουρισμό, τουρισμό υγείας και ευεξίας.

Οι Παραδοσιακοί οικισμοί στη Ρόδο που συγκεντρώνουν μεγάλη τουριστική κίνηση είναι: Άγιος Ισίδωρος, Αρνίθα, Αρχάγγελος, Ασκληπιείο. Αφάντου, Βάτι, Γεννάδι, Ελεούσα, Κατταβιά, Κιόσκαρι, Κοσκινού, Λίνδος, Μεσαναγρός, Μονόλιθος, πόλη της Ρόδου, Προφιλία, Σιάνα, Ψίνθος

Τα φυσικά μνημεία είναι ο Ακραμύτης, το ακρωτήριο Αρμενιστής, ο Ατάβυρος, η θαλάσσια ζώνη (Καραβόλα – Όρμος Γλυφάδα), ο Προφήτης Ηλίας, οι Επτά Πηγές και οι Πεταλούδες έχουν ενταχθεί στο κοινοτικό δίκτυο προστατευόμενων περιοχών "NATURA 2000".

Η κεντρική Ρόδος καθώς και οι περιοχές της Λίνδου, Μεσαναγρού και Καταβιάς - Πρασονησίου

- Οι εκδηλώσεις που γίνονται κάθε χρόνο είναι:
Ήχος και Φως στο Παλάτι του Μεγάλου Μαγίστρου κάθε καλοκαίρι,
Πολιτιστική Εβδομάδα Ρόδου, Πολιτιστικές εκδηλώσεις στον Αρχάγγελο,
τις Καλυθιές και την Κοσκινού στις 27
Σεπτεμβρίου (Παγκόσμια Ημέρα Τουρισμού),
Ανθεστήρια κάθε άνοιξη στο Μανδράκι, Γιορτή Καρπουζιού στην Απολακκιά
(πρώτο Σάββατο μετά τη γιορτή της Αγίας Μαρίας), Γιορτή Τουρισμού στο Γ
εννάδι κάθε Σεπτέμβριο

- Τα Φεστιβάλ είναι: Μεσαιωνικό Φεστιβάλ Ρόδου, Διεθνές φεστιβάλ οικολογικού κινηματογράφου Ecofilms (Ιούνιο), Ημέρες Μουσικής στη Ρόδο, Διεθνής Θερινή Μουσική Ακαδημία
- Πανηγύρια: Δευτέρα του Πάσχα στον Άγιο Γεώργιο στον «Θα» στο Γεννάδι, Αγίας Τριάδας στο μοναστήρι «Καλόπετρα»στην Ψίνθο και στη Μονή Ασωμάτων στην Απολακκιά, Ζωοδόχου Πηγής στον Ασκληπειό και στη μονή Φιλερήμου στην Ιαλυσσό, Κυριακή του Θωμά στη Μεσαναγρό, Αγίας Ειρήνης στη Λαχανιά (5 Μαΐου), Πεντηκοστής στον Άγιο Γεώργιο στον Κάλαμο, Αγίου Πνεύματος στην Ψίνθο, Προφήτη Αμμών στο Φαληράκι (14 Ιουνίου),

Αγίας Μαρίας στην Κοσκινού και στην Απολακκιά (17 Ιουλίου), Προφήτη Ηλία στην Κοσκινού, στην Ιαλυσσό (20 Ιουλίου), Αγίου Φιλήμονα στην Αρνίθα (21 Ιουλίου), Αγίας Παρασκευής στην Ιαλυσσό, στην Κατταβιά και στις Καλυθιές (26 Ιουλίου), Αγίου Παντελεήμονα στη Σάννα και στην Κατταβιά (27 Ιουλίου),

Πανηγύρι στο μοναστήρι του Αγίου Σούλα (30 Ιουλίου), Μεταμόρφωση του Σωτήρα στις Φάνες στο Κιοτάρι, στην Ιαλυσσό και στον Ασκληπειό (6 Αυγούστου), Πανηγύρι της Παναγίας στον Ασκληπειό, στην Κρεμαστή, στο Βάτι, στην Ιαλυσσό και στην Κατταβιά, (15 Αυγούστου), Αγίου Μερκουρίου στην Ίστριο (16 Αυγούστου), Αγίου Σάββα του «Ηγιασμένου»στο Γεννάδι το πρώτο Σάββατο μετά το Δεκαπενταύγουστο, Αγίου Φανουρίου στην Ιαλυσσό (27 Αυγούστου),

Αγίου Ιωάννη Προδρόμου στις Καλυθιές και στην Ιαλυσσό (29 Αυγούστου), Αρχαγγέλου Μιχαήλ του «Παραλιμιότη» στο Βάτι το πρώτο Σάββατο του Σεπτεμβρίου, Ταξίαρχη στην Κοσκινού (6 Σεπτεμβρίου), Πανηγύρι της Παναγίας Τσαμπίκας (τριήμερο), στην Ψίνθο και στη Μονή Σκιαδενης (8 Σεπτεμβρίου), Ύψωση Τιμίου Σταυρού στις Καλυθιές (τριήμερο) και στον Απόλλωνα (14 Σεπτεμβρίου), Αγίου Σεργίου στην Ιαλυσσό (7 Οκτωβρίου),

Αγίας Σεβαστιανής στην Ιαλυσσό (24 Οκτωβρίου), Αγίων Αναργύρων στην Ιαλυσσό (1 Νοεμβρίου), Αρχαγγέλου Μιχαήλ στη Μεσαναγρό και στην Ιαλυσσό (8 Νοεμβρίου), Εισόδια της Θεοτόκου στην Ιαλυσσό (21 Νοεμβρίου), Αγίας Βαρβάρας στην Ιαλυσσό (4 Δεκεμβρίου), Αγίου Νικολάου στην Ιαλυσσό (6 Δεκεμβρίου)

- Αθλητικές διοργανώσεις: Διεθνής Ποδηλατικός Αγώνας Ρόδου, Λαϊκοί αγώνες δρόμου, Λαϊκοί αγώνες ποδηλάτου, Πανελλήνιο Πρωτάθλημα Ταχύτητας Αυτοκινήτων και Ροδίων οδηγών - Αγώνας Ταχύτητας Μοτοσυκλετών

- Τοπικά προϊόντα: Προϊόντα που παράγει η Ρόδος είναι δημητριακά, φρούτα, ελιές, καπνός ενώ ξακουστά είναι τα κρασιά της Ρόδου από τις οινοπαραγωγικές εταιρείες με μεγάλη εμπειρία Emery και CAIR όπου η τελευταία έχει το 93% της συνολικής οινοπαραγωγής. Τα ποιο διαδεδομένα είναι ο λευκός ξηρός «Grand Maitre»», ο ερυθρός ξηρός « Chevalier de Rhodes» και ο αφρώδης οίνος CAIR. Τα χωριά Σιάνα και Έμπωνας που πωλούν εξαιρετικής ποιότητας σπιτικό ούζο.

6.2 Κάρπαθος

Στην Κάρπαθο, το ορεινό νησί, δεύτερο σε μέγεθος της Δωδεκανήσου και νοτιότερο του συμπλέγματος, ανάμεσα στη Ρόδο και στην Κρήτη, Οι τοπικές παραδόσεις, η μουσική, οι χοροί και οι αυτοσχέδιες μαντινάδες διατηρούνται ζωντανές όσο σε λίγες περιοχές της χώρας μας. Σε μικρότερο βαθμό, επιβιώνουν και κάποιες μορφές λαϊκής τέχνης, όπως η κεντητική, η υφαντουργία και η ξυλογλυπτική. Η Καρπαθική μουσική είναι στενά συνυφασμένη με τη ζωή των κατοίκων, καθώς συνοδεύει πανηγύρια, γάμους και ιδιωτικά γλέντια. Όλα αυτά ήταν και παραμένουν το μεγάλο συγκριτικό πλεονέκτημα του νησιού που επισκέπτονται κατά κανόνα οι λεγόμενοι «ψαγμένοι» επισκέπτες. Οι εναλλαγές των τοπίων της από βουνά, άλλα καταπράσινα και άλλα βραχώδη, σε πεδιάδες, κοιλάδες, ατελείωτες αμμουδιές, κολπίσκους και λιμανάκια, εντυπωσιάζουν. Το ίδιο και οι γραφικοί οικισμοί με την παραδοσιακή αρχιτεκτονική, που δημιουργούν ένα αρμονικό σύνολο με την υπέροχη φύση που τους περιβάλλει. Τα περισσότερα χωριά, εξαιτίας των πειρατικών επιδρομών που ταλάνισαν επί αιώνες το νησί, αναπτύχθηκαν στο εσωτερικό, μακριά από τη θάλασσα. Από τα μεγαλύτερα και πλουσιότερα είναι το Απέρι, παλιά πρωτεύουσα του νησιού και έδρα μέχρι σήμερα της μητρόπολης Καρπάθου-Κάσου.

- Φεστιβάλ/Γιορτές: Κορυφαία γιορτή ο Καρπαθιώτικος γάμος - οι προετοιμασίες κρατάνε μία εβδομάδα και την ημέρα του γάμου οι τοπικοί οργανοπαίχτες παίζουν από το πρωί για να τελειώσουν το γλέντι μετά από 2-3 ημέρες. Το πανηγύρι της Παναγίας στις 15 Αυγούστου συγκεντρώνει μεγάλο αριθμό τουριστών όπως και το πανηγύρι της Κυράς Παναγίας & Μυρτιδιώτισσας στις 23 Αυγούστου.
- Παραδοσιακά Προϊόντα: Τα κυριότερα γεωργικά προϊόντα είναι σταφύλια, εκλεκτής ποιότητας κρασί, λάδι, τυρί, μέλι, κυδώνια και εσπεριδοειδή. Τοπικά προϊόντα είναι οι χειροποίητες "μακαρούνες", τα κολοκυθουπούλια, οι κοπέλες (τρίγωνες χορτόπιτες), το γεμιστό αρνί με πληγούρι σε ξυλόφουρνο, οι μυζιθρόπιτες, ο μπακλαβάς και τα ζιμπίλια γεμιστά με σταφίδες. Τα παραδοσιακά "κουλλούρια" φουρνιστά με κλαδιά από το δάσος χρησιμοποιούνται ως ψωμί και ως προσφορά υπέρ της μνήμης των νεκρών,

όπως και το "Πεντάρτι", ζυμωτός άρτος για κάθε θρησκευτική πανήγυρη. Ανάμεσα στα είδη λαϊκής συμπεριλαμβάνονται πιάτα, στιβάνια, υφαντά και μπακίρια. Στην Όλυμπο, όπου άνθιζε η χειροτεχνία μέχρι τα μέσα του 20ου αι., υπάρχουν ακόμα παραδοσιακά υποδηματοποιεία που φτιάχνουν στιβάνια αλλά και παντόφλες με παραδοσιακά μοτίβα καθώς και εργαστήρια παραδοσιακής υφαντικής με κατεργασία μαλλιού. Στην Κάρπαθο υπάρχουν ακόμα ονομαστοί κατασκευαστές της καρπάθικης λύρας, του λαούτου και της τσαμπούνας.

6.3 Κως

Νησί με σημαντικό ρόλο στην τουριστική ανάπτυξη της Δωδεκανήσου αφού αντιπροσωπεύει περίπου το 35% του ξενοδοχειακού δυναμικού των Δωδεκανήσων, με μονάδες και τουριστικές υπηρεσίες υψηλής ποιότητας. Η Κως διαθέτει ένα σχετικά ανεκμετάλλευτο συγκριτικό πλεονέκτημα: το συμβολισμό της ως πατρίδα του Ιπποκράτη. Αξιοποιώντας λοιπόν το διεθνές brand name ως «πατρίδας του Ιπποκράτη», «κοιτίδας της σύγχρονης ιατρικής και φαρμακευτικής», Η Κως προορίζεται να καθιερωθεί περισσότερο στη συνεδριακή αγορά με ιδιαίτερη βαρύτητα στα συνέδρια και στις εταιρικές συναντήσεις ιατρικού/φαρμακευτικού ενδιαφέροντος. Παράλληλα, σε αυτό το πλαίσιο μπορεί να αναπτύσσει μεγαλύτερη δραστηριότητα για την προσέλκυση επισκεπτών ακαδημαϊκού και εκπαιδευτικού ενδιαφέροντος. Η Κως με τις σύγχρονες ξενοδοχειακές υποδομές που ήδη διαθέτει, μπορεί να διεκδικήσει ένα μεγάλο κομμάτι από την πίτα αυτού του τουριστικού τομέα, συνδυάζοντας τις υπηρεσίες της με άρτιες υπηρεσίες spa και διαφόρων θεραπειών. Η εξειδίκευση του τουριστικού προϊόντος φαίνεται για την Κω, που αντιμετωπίζει σε μεγάλο βαθμό τα ίδια φαινόμενα τουριστικής κόπωσης που ισχύουν και για τη Ρόδο, η μοναδική λύση για επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και για πιο ποιοτικούς επισκέπτες.

- **Τοπικά εδέσματα**

Η Κως φημίζεται για τον τοπικό μπακλαβά και το γλυκό ντοματάκι της. Το υψηλής ποιότητας, ιδιαίτερα γευστικό μέλι που παράγεται από τους μελισσοκόμους της Αντιμάχειας, είναι φημισμένο όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και έξω από τα όρια της χώρας μας. Το τυρί της πόσας είναι τοπική συνταγή, κατσικίσιο τυρί φυλαγμένο σε κόκκινο κρασί. Ο συνδυασμός των γεύσεων είναι απλώς εξαιρετικός! Κάντε μια στάση στα χωριά για να δροσιστείτε με παραδοσιακή κανελλάδα.

6.4 Κάλυμνος

Η Κάλυμνος αποτελεί πόλο έλξης για τους φίλους της κατάδυσης, διαθέτοντας, εκτός από τη ζωντανή σπογγαλιευτική παράδοση, ένα μαγευτικό υποθαλάσσιο πλούτο. Σπήλαια, ναυάγια, ρέστες και γκρέμια σε ασφαλή, ζεστά νερά με την εκπληκτική διαύγεια των 35 μέτρων, προσφέρουν ανεξερεύνητα τοπία για τον αυτόνομο και τον ελεύθερο δύτε. Η μοναδική στην Ελλάδα Κρατική Σχολή Επαγγελματικής Κατάδυσης Καλύμνου εκπαιδεύει δεκάδες σπουδαστές κάθε χρόνο. Ακόμη, υπάρχουν μονοπάτια που οδηγούν σε αρχαία μνημεία και κάστρα ή στα εκατοντάδες περίτεχνα εικονογραφημένα εκκλησάκια και μοναστήρια. Τέλος, απαραίτητες είναι οι ιστιοπλοϊκές αποδράσεις στα νησάκια Τέλενδο, Νερά, Πλάτη και Ψέριμο

Ο βυθός στο νησί εμφανίζει μια ποικιλία την οποία δεν συναντάς πουθενά στα μεγάλα υποθαλάσσια πάρκα στον κόσμο. Σπηλιές, βραχώδεις περιοχές, άμμος, αληθινά ναυάγια κι ένα σωρό άλλα ενδιαφέροντα κάνουν το βυθό της περιοχής μοναδικό. Ταυτοχρόνως στο βυθό της Καλύμνου η διαύγεια είναι εκπληκτική και ασυγκρίτως καλύτερη από άλλες περιοχές, ενώ η σχεδόν παντελής έλλειψη θαλάσσιων ρευμάτων διασφαλίζει ομαλές και χωρίς προβλήματα υποθαλάσσιες. Στην Κάλυμνο την ίδια ώρα θα έπρεπε να δούμε τις προοπτικές του αλιευτικού τουρισμού, χωρίς να παραγνωρίσουμε τις μεγάλες δυνατότητες του αναρριχητικού τουρισμού, ο οποίος μπορεί να αναπτυχθεί στο νησί, μιας και οι εδαφολογικές συνθήκες (άριστα βράχια και εδάφη) είναι από τις καλύτερες του κόσμου..

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

16 Φεβρουαρίου, Σάββατο 19.00 : Gallery «Ναυτίλος»: Ομιλία πρώην Πρόεδρου Αναγνωστηρίου «ΑΙ ΜΟΥΣΑΙ» Γιάννη Πατέλλη : «Οι μεγάλοι Καλύμνιοι καλλιτέχνες και η εικαστική παράδοση του νησιού μας»

7-10 Μαρτίου, Ακταίον, Ρόδος : «Έκθεση Καλύμνιων Καλλιτεχνών», Συνδιοργάνωση Δήμου - Συλλόγου Καλλιτεχνών Καλύμνου. Παράλληλα με την Έκθεση, ομιλίες κάθε βράδυ στις 19.00

7 Μαρτίου : «Η συμμετοχή της Καλύμνου στους αγώνες για την ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου», ομιλία Ποθητού Μαγκούλια.

8 Μαρτίου : Επανάληψη ομιλίας Γιάννη Πατέλλη για Καλύμνιους Καλλιτέχνες.

9 Μαρτίου : Ειδική εκδήλωση για το «Καλύμνικο Πάσχα», Πόπη Μαύρου, Πρόεδρος Λυκείου Ελληνίδων.

17 Μαρτίου, Χωριό, Ανοικτό Θέατρο Χώρας : Συγκέντρωση και αποκριάτικος περίπατος στην Σκάφη, για συμμετοχή στις εκδηλώσεις για το «Συγχώριο».

18 Μαρτίου, Καθαρά Δευτέρα, μεσημέρι, Ελιές Πανόρμου : Παραδοσιακός αποκριάτικος χορός – Καλύμνιο γλέντι.

Πολιτιστικοί περίπατοι : 3 Κυριακές πρωί, θα ορισθούν ημερομηνίες.

Περίπατος με ξενάγηση :Κάστρο Χώρας

Γύρος Χώρας – Χριστός Ιερουσαλήμ Βαθύς : Μετόχι, Έμπολας, αρχαιολογικοί χώροι.

26-27 Απριλίου, Παρασκευή, Σάββατο Λαζάρου, Πλατεία Επαρχείου, «Πασχαλιάτικο Φεστιβάλ Φορέων και Συλλόγων της Καλύμνου.

Συνδιοργάνωση Δήμου, Φορέων και Συλλόγων της Καλύμνου.

5 Μαΐου, Κυριακή βράδυ, Κεντρική Πλατεία : Παραδοσιακό πασχαλιάτικο γλέντι – Συνδιοργάνωση Δήμου, Λυκείου Ελληνίδων.

8 Μαΐου, Τετάρτη βράδυ, όροφος Αναγνωστηρίου «ΑΙ ΜΟΥΣΑΙ» : Φιλολογική βραδιά για την συγγραφέα Ειρήνη Ζαΐρη.

19 Μαΐου, Κυριακή μεσημέρι, Ρίνα Βαθύ : Γιορτή λουλουδιών.

2 ή 9 Ιουνίου, Κυριακή μεσημέρι, Πλατεία Επαρχείου : Εκδήλωση για την παραδοσιακή Καλύμνια κουζίνα. Η εκδήλωση θα πραγματοποιηθεί, εφόσον υπάρξει τελική συμφωνία για κάλυψη της από την εκπομπή «Κυριακή στο Χωριό», της Κρατικής Τηλεόρασης.

7-8 Σεπτεμβρίου : Σάββατο, Κυριακή, Ιχθυόσκαλα,» Έκθεση Καλύμνιων Παραγωγών».

16 Νοεμβρίου : Εκδήλωση για τα 40 χρόνια του Πολυτεχνείου.

Δεκέμβριος, Αίθουσα Κολυμβητηρίου, Έκθεση φωτογραφίας ιστορίας Καλύμνικου Αθλητισμού.

20-22 Δεκεμβρίου : Παρασκευή – Κυριακή, Κλειστό Δημοτικό Γυμναστήριο: «2ο Χριστουγεννιάτικο Φεστιβάλ φορέων και συλλόγων της Καλύμνου».

6.5 Αστυπάλαια

Η Αστυπάλαια είναι η «γέφυρα» που ενώνει τις Κυκλάδες και τα Δωδεκάνησα, συνδυάζοντας στοιχεία και από τα δύο νησιωτικά συμπλέγματα. Γεμάτη ψηλούς βράχους και λόφους, με πανέμορφες ακρογιαλιές και γραφικά χωριά, προσκαλεί τον επισκέπτη σε ένα μαγικό ταξίδι στο γαλάζιο του Αιγαίου και το λευκό των σπιτιών της . Πολλές είναι οι παραλίες που σχηματίζουν οι δαντελωτοί όρμοι της, γύρω από το νησί και οι οποίες προσφέρονται για απομόνωση. Στα νότια του Μέσα Νησιού η Μαλτέζικα (πήρε το όνομά της από τους Μαλτέζους πειρατές που είχαν ως ορμητήριό τους το νησί) ή Ανάληψη, θέρετρο με τη μεγαλύτερη τουριστική κίνηση. Στη βορειοανατολική πλευρά βρίσκεται η λιμνοθάλασσα Χαμένη Λίμνη, στις όχθες της οποίας είναι χτισμένο το Βαθύ. Το νησί προσφέρεται κατ' εξοχήν για ημερήσιες αποδράσεις στα νησάκια Χονδρό, Λιγνό, Αγία Κυριακή, Κουτσομούτι και Κουνούποι. Λίγο πιο μακριά είναι τα νησάκια Αδέλφια, Σύρνα και Τριανήσια ενώ στα δυτικά είναι τα νησάκια Κτένια, Ποντικούσσα, Οφιδούσσα, Κατσαγρέλι και στα βόρεια οι Φώκιες.

• Παραδοσιακά Προϊόντα

Η παραδοσιακή κουζίνα και τα προϊόντα του νησιού είναι η πουγκιά (τυρόπιτα με κοπανιστή και μέλι), γλυκά του κουταλιού, δίπλες και ξεροτήγανα, ραντιστά (φακές με ψιλοτριμμένο ζυμαρί και ξύδι), ξυαλίνα (τύπος γιαουρτιού), λαμπριανός (κατσίκι γεμιστό με ρύζι, συκωταριά ψιλοκομμένη και μπαχαρικά), κιτρονοκούλουρα, λαμπρόπιττες και τέλος το εκλεκτό μέλι του νησιού με εκπληκτική γεύση και άρωμα από θυμάρι.

• Εκδηλώσεις

Πολιτιστικές εκδηλώσεις με τοπικές ομάδες και συγκροτήματα, διοργανώνονται καθ' όλη την διάρκεια του χρόνου. Περιλαμβάνουν θεατρικές παραστάσεις, εκθέσεις βιβλίου, μουσικές βραδιές, χορευτικά με παραδοσιακές φορεσιές. Τα πανηγύρια και οι γιορτές στην Αστυπάλαια είναι πολλά. Στις 2/2, το πανηγύρι της Παναγιάς της Φλεβαριώτισσας, το οποίο αποτελεί το χειμερινό ραντεβού των Αστυπάλαιωτών. Το μεγαλύτερο πανηγύρι του νησιού γίνεται το Δεκαπενταύγουστο στην Παναγιά της Πορταϊτίσας (τρίημερο 14-16/8). Στις 8/9 γίνεται το πανηγύρι της Παναγιάς του Θωμά στο Βαθύ, όπου προσφέρεται φαγητό και κρασί. Ακολουθεί γλέντι με νησιώτικους χορούς. Τα πανηγύρια της Παναγιάς της Πουλαριανής στις 8/9 και του Αγίου Δημητρίου στις 26/10. Στο πανηγύρι του Αγίου Παντελεήμονα στις 27/7 και του Σωτήρα Χριστού στις 6/8 προσφέρονται παραδοσιακά γλυκά και γίνεται μεγάλο γλέντι. Πέρα της αναβίωσης όλων των τοπικών πανηγυριών, χαρακτηριστικός της διατήρησης των τοπικών εθίμων είναι και ο παραδοσιακός "αστυπαλίτικος" γάμος

6.6 Κάσος

Η Κάσος έχει πέντε χωριά, που συνδέονται μεταξύ τους με ασφαλτοστρωμένους δρόμους. Καμία απόσταση μεταξύ των χωριών δεν είναι μεγαλύτερη από 4 χλμ. Το Φρυ είναι σήμερα το λιμάνι και εμπορικό και διοικητικό κέντρο της Κάσου. Κατά μία εκδοχή, έχει πάρει το όνομά του από το σχήμα φρυδιού που έχει. Ο οικισμός ιδρύθηκε το 1840, κυρίως από κατοίκους της Αγίας Μαρίνας. Κατά τα πρώτα χρόνια από την ίδρυσή του κατά μήκος της παραλίας του Φρυδιού, λειτουργούσαν ταρσανάδες, στους οποίους κατασκευάζονταν τα ξακουστά ξύλινα κασιώτικα ιστιοφόρα.

Η Κάσος φημίζεται για τα πανηγύρια που λαμβάνουν χώρα στο νησί καθ' όλη τη διάρκεια του καλοκαιριού. Το μεγαλύτερο πανηγύρι που διοργανώνεται είναι αυτό της «Πέρα Παναγιάς», το Δεκαπενταύγουστο. Ανάμεσα στους ήχους της παραδοσιακής λύρας και τις αυτοσχέδιες ποιητικές συνομιλίες, που χαρακτηρίζουν τις παραδοσιακές αυτές βραδιές, προσφέρονται σε όλους τα παραδοσιακά κασιώτικα φαγητά. Άλλο ένα σημαντικό πανηγύρι είναι αυτό της Αγίας Μαρίνας στις 17 Ιουλίου και του Αγίου Σπυρίδωνα στις 12 Δεκεμβρίου. Τα κασιώτικα πανηγύρια έχουν έντονο τοπικό χρώμα και σε πολλά από αυτά αναβιώνουν εκδηλώσεις για την επέτειο του Ολοκαυτώματος της Κάσου (7 Ιουνίου 1824).

• Προϊόντα

Η κύρια επαγγελματική ενασχόληση των κατοίκων του νησιού είναι η κτηνοτροφία, η γεωργία και το ψάρεμα. Το νησί έχει μεγάλη παραγωγή αιγοπροβάτων, τυροκομικών προϊόντων, ελαιόλαδου και φρέσκων ψαριών. Γνωστότερα όλων, το κασιώτικο τυρί (το λεγόμενο "αρμυροτύρι"), η "σιτάκα", η "ελαϊκή", η "αλευρά", η "δρίλα", το κασιώτικο βούτυρο, τα "αποψήματα".

Το νησί διαθέτει σύγχρονη τυροκομική μονάδα για την παρασκευή όλων των παραδοσιακών τυροκομικών προϊόντων.

6.7 Τήλος

Η Τήλος είναι νησί με τραχείς, ορεινούς, αλλά κατάφυτους όγκους, με λόφους και κοιλάδες όπου φυτρώνουν τετρακόσια είδη λουλουδιών και βοτάνων, ενώ ζουν πολλά είδη σπάνιων πουλιών (σπιζαετοί, γεράκια,... διαθέτει δε πολλά αρχαιολογικά μνημεία. Έγινε γνωστή όταν το 1970 ο καθηγητής παλαιοντολογίας Νικόλαος Συμεωνίδης ανακάλυψε στο σπήλαιο Χαρκαδιό, στην περιοχή της Μυσσαριάς, νεκροταφείο ελεφάντων νάνων οι οποίοι βρέθηκαν απομονωμένοι στο νησί μετά την καταβύθιση της Αιγηίδος, της οποίας οι κορυφές συνθέτουν το σημερινό αρχιπέλαγος του Αιγαίου. Στη νήσο εδρεύει μικρό παλαιοντολογικό μουσείο όπου εκτίθενται κάποια από αυτά τα ευρήματα.

Επίσης η Τήλος διαθέτει άφθονο νερό και καλλιεργούνται εσπεριδοειδή, λαχανικά, αμύγδαλα, σιτηρά. Επίσης εκτρέφονται κατσίκια και βοοειδή. Ανεπτυγμένη είναι και η μελισσοκομία με το γνωστό τηλιακό θυμαρίσιο μέλι, όπως και η αλιεία καθ' όλο το έτος.

Γνωστό είναι το πανηγύρι του πολιούχου Αγ. Παντελεήμονος στις 27 Ιουλίου όπου συναθροίζονται πολλοί Τήλιοι από την Αμερική και Αυστραλία στο πανέμορφο μοναστήρι που ευρίσκεται στην ΒΔ πλευρά της νήσου, σε μια εύφορη κοιλάδα με πλατάνια και άφθονο νερό. Σήμερα η τουριστική υποδομή συγκεντρώνεται στις περιοχές Λιβάδια, Μεγάλο Χωριό (πρωτεύουσα), Έριστο (η ωραιότερη παραλία), Αγ. Αντώνιο.

6.8 Λέρος

Το νησί, που επί πολλές δεκαετίες είχε συνδεθεί με το Ψυχιατρείο και την περίθαλψη ανίατων διανοητικών νοσημάτων δίνοντας έτσι δουλειά σε ένα σημαντικό τμήμα των κατοίκων, δείχνει να έχει απεξαρτηθεί από αυτήν τη δέσμευση αρχίζοντας τη δική του τουριστική σταδιοδρομία.

Η καταπράσινη πεδινή Λέρος, με τους απέραντους κάμπους που φθάνουν ως την ακροθαλασσιά και τα χαμηλά βουνά, κατάφυτα από πεύκα, βελανιδιές και πλούσιες ποικιλίες λουλουδιών, έχει αρχίσει να δημιουργεί τους δικούς της επισκέπτες, Έλληνες και ξένους. Οι επισκέπτες, εντυπωσιάζονται από την ιδιόρρυθμη αρχιτεκτονική των κτιρίων της Λέρου, από τα βαθιά και απάνεμα λιμανάκια, από τους όρμους και κόλπους που σχηματίζουν μικρές παραλίες και από τους γραφικούς οικισμούς με τα παραδοσιακά κτίρια και τα σημαντικά ιστορικά μνημεία.

Η Λέρος, με τα μικρά νησάκια των Λειψών και των Αρκιών ακριβώς απέναντι, προσφέρεται επίσης για γιώτινγκ και πολλά είναι τα σκάφη αναψυχής που κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού σταθμεύουν στο λιμάνι της. Ένας ακόμα πόλος ενδιαφέροντος, τα πολλά πανηγύρια και γιορτές που διοργανώνονται καθ' όλη τη διάρκεια του έτους στο νησί.

Ένα από τα μεγαλύτερα πανηγύρια του καλοκαιριού είναι η γιορτή του Αλωνάρη. Διοργανώνεται στα τέλη Ιουλίου στην παραλία της Γούρνας και συγκεκριμένα κοντά στο παραδοσιακό αλώνι που βρίσκεται στην περιοχή. Τη βραδιά αυτή, γίνεται αναπαράσταση του αλωνίσματος. Το πανηγύρι της Παναγίας του Κάστρου στις 14 Αυγούστου είναι το σημαντικότερο και το μεγαλύτερο που διοργανώνεται στο νησί.

Στο νησί τα τελευταία πέντε χρόνια αναπτύσσεται με αρκετά γρήγορους ρυθμούς η παραθεριστική κατοικία, καθώς οι τιμές των παραθαλάσσιων οικοπέδων παρέμεναν λόγω της περιορισμένης τουριστικής ανάπτυξης του νησιού προσιτές για πολλά χρόνια.

Ανάμεσα στα σημαντικότερα αξιοθέατα της Λέρου ο πύργος του Μπενέλη που βρίσκεται κοντά στον παραθαλάσσιο οικισμό Αλίνα. Πρόκειται για ένα επιβλητικό οικοδόμημα, που κτίστηκε το 1925 από τον Παρίση Μπενέλη. Σήμερα, στεγάζει το Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο της Λέρου. Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει και το νέο Μουσείο-Τούνελ στην περιοχή Μερικιά, με σημαντικά εκθέματα από την περίοδο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

6.9 Νίσυρος

Η Νίσυρος έχει τέσσερις οικισμούς: το Μανδράκι, πρωτεύουσα και λιμάνι, τους παραθαλάσσιους Πάλους και τα ορεινά χωριά Εμπορειός και Νικιά.. Μερικά χιλιόμετρα μακριά από την πρωτεύουσα, οι Πάλοι αποτελούν το ψαροχώρι του νησιού, ενώ ο Εμπορειός στα κεντρικά είναι ένα πολύ γραφικό χωριό, όμως σχεδόν εγκαταλελειμμένο. Ο σεισμός του 1993 προκάλεσε σημαντικές καταστροφές στον οικισμό και υπήρξε η βασική αιτία της μαζικής μετανάστευσης που ακολούθησε.

Νοτιότερα, στο ψηλότερο σημείο του νησιού, βρίσκονται τα Νικιά, διατηρητέος αγροτικός οικισμός πάνω από το ηφαίστειο, με χαρακτηριστικά μονοκλινείς στέγες. Την εικόνα του νησιού συμπληρώνουν τα πολυάριθμα ξωκλήσια και μοναστήρια.

Από τα νεότερα μεγάλα ενεργά ηφαίστεια της Ελλάδας, το ηφαίστειο της Νισύρου αποτελεί το πιο χαρακτηριστικό αξιοθέατο του νησιού. Τα παλαιότερα πετρώματα του ηφαιστείου έχουν ηλικία περίπου 160.000 χρόνων και τα νεότερα 15.000. Στον πυθμένα της σημερινής καλδέρας υπάρχουν ίχνη από κρατήρες, που έχουν όλοι το

δικό τους όνομα και έχουν δημιουργηθεί από αλληπάλληλες υδροθερμικές εκρήξεις. Η τελευταία μάλιστα έγινε το 1887.

Ο «Στέφανος» είναι από τους μεγαλύτερους και καλύτερα υδροθερμικούς κρατήρες στον κόσμο. Από τις άφθονες θερμές πηγές αναβλύζουν θειούχα αέρια και ζεστό νερό (30-60ο C).

6.10 Πάτμος

Πάτμος, το νησί της Αποκάλυψης. Το βορειότερο νησί του συμπλέγματος των Δωδεκανήσων έμελλε να μείνει στην ιστορία ως ο ιερότερος τόπος της Ορθοδοξίας. Το νησί, στο οποίο το 95 μ.Χ. ο Ιωάννης έγραψε την Αποκάλυψη, αποτελεί πανελλήνιο και πανορθόδοξο τόπο προσκυνήματος.

Η Πάτμος είναι ένα πανέμορφο νησί που εκπέμπει έναν ανεξήγητο μαγνητισμό.

Είναι προικισμένη με μοναδικές ομορφιές. Οι εναλλαγές των τοπίων της εντυπωσιάζουν, καθώς οι βραχώδεις λόφοι δίνουν τη θέση τους σε κατάφυτες πεδινές εκτάσεις. Κι ανάμεσά τους οι παραδοσιακοί οικισμοί, με τη μεσαιωνική αρχιτεκτονική τους και τις αναρίθμητες εκκλησιές δημιουργούν μια μοναδική εικόνα. Είναι αξιοσημείωτο ότι η Πάτμος το 1981, χαρακτηρίστηκε με ειδικό νόμο από τη Βουλή των Ελλήνων, Ιερό νησί.

Γραφικά ταβερνάκια, κέντρα με παραδοσιακή μουσική, καφετέριες και μπαράκια. Για τη διαμονή σας θα βρείτε ξενοδοχεία όλων των κατηγοριών και ενοικιαζόμενα δωμάτια με όλες τις ανέσεις.

Η φυσική ομορφιά του νησιού σε συνδυασμό με την γραφική Χώρα και την μοναδική θρησκευτική ατμόσφαιρα είναι μερικοί από τους λόγους για να το επισκεφτείτε. Είναι κατάλληλη για όσους αναζητούν γαλήνιες και ποιοτικές διακοπές

• Εκδηλώσεις

Κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, στην Πάτμο διοργανώνονται πολλές πολιτιστικές εκδηλώσεις. Το αποκορύφωμα όλων αυτών αποτελεί το Φεστιβάλ Θρησκευτικής Μουσικής που πραγματοποιείται τον Σεπτέμβριο. Πρόκειται για ένα σημαντικό πολιτιστικό θεσμό στον οποίο συμμετέχουν μουσικά σχήματα, χορωδίες και ορχήστρες λόγιας και θρησκευτικής μουσικής από την Ελλάδα και το εξωτερικό. Είναι το μοναδικό μουσικό φεστιβάλ στην Ελλάδα που η θεματολογία του, σχετίζεται με τη θρησκευτική έκφραση.

Ακόμη, το πιο προβεβλημένο θρησκευτικό δρώμενο είναι η μεγαλοπρεπής θρησκευτική τελετή του Ιερού Νιπτήρα το πρωί της Μεγάλης Πέμπτης που βασίζεται στη Κενή Διαθήκη. Παραπέμπει σε αντίστοιχα βυζαντινά έθιμα.

Την Μεγάλη Παρασκευή γίνεται αναπαράσταση της Αποκαθήλωσης στο Μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου.

Σημαντικά πανηγύρια της Πάτμου είναι της Παναγιάς Γερανού (14/8) με εσπερινό την παραμονή και λειτουργία με ολονύκτιο λαϊκό πανηγύρι και του Σταυρού (13/9) με μουσική και χορούς.

Τοπικά Προϊόντα

Στην Πάτμο, δοκιμάζουν οι τουρίστες παραδοσιακή πατινιώτικη τυρόπιτα, κατσίκι λεμονάτο, στιφάδο, χταπόδι στα κάρβουνα και φρεσκότατα ψάρια καθώς και ντόπια τυροκομικά προϊόντα όπως τουλουμοτύρι και μυζήθρα.

Από τις ντόπιες λιχουδιές ξεχωρίζουν σε γεύση το μέλι του νησιού, οι σβίγγοι, τα απιδάκια (γλυκά με καρύδια και μέλι) και τα πουγκάκια (γλυκά με φύλλο και αμύγδαλα).

Φεύγοντας αγοράστε χειροποίητα κεραμικά κοσμήματα, λινά πατμακά κεντήματα και εικόνες του Αγίου Ιωάννη.

6.11 Αγαθονήσι

Το Αγαθονήσι είναι το βορειότερο νησί του συμπλέγματος των Δωδεκανήσων, αποτελεί το αγαπημένο πέρασμα και στέκι των σκαφών αναψυχής και το όνομά του οφείλεται στο Αγαθόχορτο, το οποίο συναντάται συχνά. Το σχήμα του μοιάζει με γάιδαρο και παλαιότερα ονομάζονταν Γαϊδουρονήσι ή Γάιδαρος.

Το Αγαθονήσι διαθέτει παρθένες ομορφιές και τρεις μικρούς γραφικούς οικισμούς, τον Άγιο Γεώργιο (που είναι και το λιμάνι του), το Μεγάλο Χωριό (ο παλαιότερος οικισμός με 80 κατοίκους) και το Μικρό Χωριό. Τα σπίτια είναι χτισμένα με την παραδοσιακή αρχιτεκτονική, με όμορφους κήπους.

Το σημαντικότερο αξιοθέατο είναι οι Θόλοι. Πρόκειται για βυζαντινά κτίσματα, που χρησίμευσαν ως αποθηκευτικοί χώροι τροφίμων.

Το πανηγύρι του Αγίου Παντελεήμονα διοργανώνεται κάθε χρόνο στις 27 Ιουλίου και αποτελεί το μεγαλύτερο του νησιού. Κατά τη διάρκειά του, προσφέρονται ψωμί ψημένο στο ξυλόφουρνο, παραδοσιακά γλυκά και κρέας στους επισκέπτες.

6.12 Καστελόριζο

Την περίοδο της καλοκαιρινής αιχμής η ζήτηση για καταλύματα στο Καστελόριζο είναι δυσανάλογα μεγάλη σε σχέση με τις υπάρχουσες δυνατότητες φιλοξενίας. Όσοι διαθέτουν σκάφος, μπορούν να εξυπηρετηθούν από το σταθμό ανεφοδιασμού που λειτουργεί στο λιμάνι του Καστελόριζου, ενώ υπάρχουν ακόμα Ταχυδρομείο, Τράπεζα, Ιατρείο και διάφορα μικρά καταστήματα για τις βασικές ανάγκες.

Ο τουρισμός στο Καστελόριζο είναι κυρίως μιας μέρας, από και προς τη γειτονική Τουρκία που απέχει μόλις 1,25 ναυτικά μίλια. Το νησί είναι πάντα σε... πλήρη

ετοιμότητα να προσφέρει πλούσια γαστρονομική φιλοξενία, αφού εκτός από το φρέσκο ψάρι, ο επισκέπτης μπορεί να δοκιμάσει ωραιότατα γιουβαρλάκια, ρεβυθόπιτα και τα ντόπια γλυκά «κουτσουμάρια», «στραβά» και χαλβά.

Το νησί απέκτησε παγκόσμια προβολή το 1991, όταν γυρίστηκε εκεί η βραβευμένη με Oscar ταινία «Mediterraneo». Ο παραδοσιακός οικισμός του Καστελόριζου έχει χαρακτηριστεί διατηρητέος, προσφέροντας στον επισκέπτη την ομορφιά ενός ειδυλλιακού τοπίου.

Για όσους αγαπούν το περπάτημα, το Καστελόριζο προσφέρεται για οικολογικές διαδρομές και περιπάτους, που προσφέρουν απίθανη θέα και γνωριμία με τα αξιοθέατα του νησιού (όπως αυτή για τον Αϊ-Γιώργη του Βουνού). Η βάρκα αποτελεί το μοναδικό μέσο μετακίνησης προς δυσπρόσιτες ακτές και σπηλιές αλλά και για τα γειτονικά νησάκια Ρω, Άγιος Γεώργιος και Στρογγυλή, με καταγάλανα νερά, ιδανικά για κολύμπι. Κοντά στο λιμάνι του νησιού υπάρχουν και πιο προσιτές ακτές για κολύμπι (Φάρος, Πλάκες, Μανδράκι).

Λίγα λεπτά με καΐκι από το λιμάνι βρίσκεται η εκπληκτικής ομορφιάς Γαλάζια Σπηλιά του Καστελόριζου, που γι' αυτή και μόνο αξίζει να επιχειρήσει κανείς το ταξίδι μέχρι το μακρινό αυτό νησάκι. Γνωστότερη με τ' όνομα «Σπηλιά του Παραστά» ή «Φώκιαλη» - από τις φώκιες που κατοικούν μέσα - είναι το μεγαλύτερο από τα ενάλια σπήλαια της Ελλάδας, ένα από τα ομορφότερα της Μεσογείου και παγκοσμίως γνωστή για τον πλούσιο σταλακτιτικό στολισμό που διαθέτει. Βρίσκεται στο νότιο σημείο του νησιού και έχει μήκος 75 μ. και ύψος 35 μ.

6.13 Υπόλοιπα νησιά της Δωδεκανήσου

• Σύμη

Με το σύνολο σχεδόν των τουριστών της Σύμης να διακινείται μέσω της Ρόδου, το ορεινό, γραφικό νησί έχει τα τελευταία χρόνια αυξήσει την τουριστική του κίνηση με το δικό του ιδιαίτερο τρόπο: ο τουρισμός της Σύμης τροφοδοτείται πλέον όχι μόνον από τους επισκέπτες της μιας μέρας αλλά και από τους πολυήμερους τουρίστες και τους Συμιακούς της διασποράς, πολλοί από τους οποίους περνάνε κάθε χρόνο τις διακοπές τους εκεί. Η τουριστική περίοδος κρατά 7 μήνες (Απρίλιος - Οκτώβριος), όπως και στη Ρόδο, με μεγάλη κίνηση στο τρίμηνο Ιουλίου - Σεπτεμβρίου.

Ειδικά ο τουρισμός πολυήμερης παραμονής παρουσιάζει ανοδική πορεία τα τελευταία 10 χρόνια με αποτέλεσμα στους πέντε οικισμούς του νησιού (Σύμη, Νημπορείος, Μαραθούντα, Πέδι, Πανορμίτης) να αναπτύσσονται σταδιακά ολοένα και περισσότερες οργανωμένες, αλλά μικρού μεγέθους μονάδες.

Η Σύμη προσφέρεται επίσης για θαλάσσιο τουρισμό καθώς η διαμόρφωση των ακτών της παρουσιάζει ένα πλήθος από ακρωτήρια, όρμους και λιμάνια. Τα λιμάνια του νησιού είναι της Σκάλας στον όρμο της Σύμης, του Πεδίου στον ομώνυμο όρμο και του Πανόρμου ή Πανορμίτη, όπου βρίσκεται και η Μονή του Αρχαγγέλου Μιχαήλ.

Γύρω της υπάρχουν επίσης νησίδες και βραχονησίδες. Οι κάτοικοι του νησιού, ασχολούνται κατά το ήμισυ περίπου στις οικοδομικές εργασίες, στο εμπόριο, στα εστιατόρια, στα ξενοδοχεία, στις μεταφορές και στις επικοινωνίες και γενικότερα σε δραστηριότητες που συνδέονται άμεσα με τον τουρισμό. Αλλά και η μεταποίηση σε μεγάλο βαθμό ενεργοποιείται έμμεσα από το τουριστικό κύκλωμα.

● Χάλκη

Οφείλει το όνομά της στα ορυχεία χαλκού που υπήρχαν εδώ. Από το 1983 έχει χαρακτηριστεί και «Νησί Ειρήνης και Φιλίας» των νέων όλου του κόσμου και προσφέρει ποιοτική παραμονή και θαυμαστή γαλήνη.

Τοπικά προϊόντα

Τοπικά προϊόντα της Χάλκης είναι τα χαλκίτικα μακαρόνια, και το ζυμωτό ψωμί με μέλι. Διάσημο είναι το φρέσκο ψάρι, το γεμιστό αρνάκι « οφτό», το φακόρυζο και το μυδοπίλαφο.

Εκδηλώσεις

Κάθε χρόνο το φθινόπωρο, το ερευνητικό ίδρυμα ΕΛΙΑΜΕΠ συγκεντρώνει στο νησί εκπροσώπους του διεθνούς επιστημονικού κόσμου. Συνέδρια με θέματα αμυντικής και εξωτερικής πολιτικής πραγματοποιούνται σε αίθουσα του κτηρίου του δημοτικού ξενώνα.

● ΚΕΦΑΛΟΣ

Στην Κέφαλο που βρίσκεται στην άλλη άκρη του νησιού, 43 χλμ. από το λιμάνι και στην τοποθεσία «Παλάτια» υπάρχουν ερείπια της Αστυπάλαιας, που ήταν η αρχαία πρωτεύουσα του νησιού. Ιδρύθηκε το 412 π.Χ., ενώ σε απόσταση 2 χλμ. δυτικά σώζονται θεμέλια αρχαίου ναού και λείψανα θεάτρου. Στην Κέφαλο γίνονται τα πανηγύρια της Αγίας Παρασκευής στις 26 Ιουνίου, του Αγ. Ιωάννη στις 29 Αυγούστου, της Παναγίας το Δεκαπενταύγουστο και το καρναβάλι την τελευταία Κυριακή της Αποκριάς. Τοπικές εκδηλώσεις γίνονται όμως και σε πολλά άλλα μέρη του νησιού. Λόγου χάριν στο Ζηπάρι πραγματοποιείται πανηγύρι της Ανάληψης του Σωτήρα με γλέντι την παραμονή. Ακόμη, πανηγύρια γίνονται του Αγ. Δημητρίου (26 Οκτωβρίου) στις Χαϊχούτες, του Αγ. Γεωργίου στο δασάκι Μαυροκαμπιών και του Αγ. Ιωάννη Θεολόγου στις 8 Μαΐου στο Λαγούδι. Η Κως με τα ιστορικά της αξιοθέατα, τον οργανωμένο τουρισμό, τις όμορφες παραλίες και τα γραφικά της χωριά και τα τουριστικά της θέρετρα κάνει το νησί ένα από τους σημαντικότερους τουριστικούς προορισμούς για ντόπιους και ξένους τουρίστες. Ο Ιπποκράτης θεωρείται ότι είχε γεννηθεί στην Κω, και στο κέντρο της πόλης είναι ο Πλάτανος του Ιπποκράτη, όπου παραδοσιακά θεωρείτε ότι δίδασκε ο Ιπποκράτης. Τα κλαδιά του αιωνόβιου πλατάνου υποστηρίζονται από σκαλωσιές. Στο νησί βρίσκετε επίσης το Διεθνές Ιπποκράτειο Ίδρυμα και το Ιπποκράτειο Μουσείο. Κοντά στο Ινστιτούτο είναι τα ερείπια του Ασκληπιείου. Παρά το γεγονός αυτό, ορισμένοι από τους ηλικιωμένους κατοίκους προσπαθούν να μεταφέρουν στους νεότερους. Μια μεγάλη

προσπάθεια γίνεται για την διατήρηση της παράδοσης της κεραμικής της Κω. Η Αρχαιολογική Υπηρεσία έχει δηλώσει ως διατηρητέο μόνο ένα εργαστήριο κεραμικής, που βρίσκεται στην Καρδάμαινα, όπου οι άνθρωποι κατασκευάζουν ακόμα αγγεία που ονομάζεται Τσουκαλαριά. Το νησί διατηρεί την παράδοση όσον αφορά την μουσική και τα τοπικά τραγούδια και χορούς.

- **Λειψοί**

Ο γραφικός οικισμός με τα κάτασπρα σπίτια εκτείνεται γύρω από το λιμάνι του μικρού νησιού που βρίσκεται ακριβώς απέναντι από τη Λέρο. Οι Λειψοί διαθέτουν ένα φυσικό λιμάνι κατάλληλο για τη στάθμευση ιδιωτικών σκαφών, ενώ υπάρχει και μια μικρή, αλλά σύγχρονη και πλήρως εξοπλισμένη μαρίνα. Οι επιλογές για κολύμβηση, καταδύσεις και ψάρεμα είναι πολλές. Επίσης, με καΐκια μπορείτε να προσεγγίσετε θαλάσσιες σπηλιές. Κάθε χρόνο στο τέλος του καλοκαιριού διοργανώνεται η γιορτή του κρασιού με παραδοσιακό γλέντι και φυσικά άφθονο ντόπιο κρασί. Τα Ορφανά Γιαπράκια (ντολμαδάκια χωρίς κιμά) κάνουν συχνά την παρουσία τους στο λειψιώτικο τραπέζι. Επίσης, η Παντρεμένη Φασολάδα που δεν τη συναντά κανείς στην υπόλοιπη Ελλάδα με τον τρόπο που μαγειρεύεται στους Λειψούς, αφού είναι ένας γευστικός συνδυασμός οσπρίων και ζυμαρικών.

- **Τέλενδος**

• Μεγάλης ομορφιάς και αδιατάρακτης γαλήνης νησάκι, η Τέλενδος ήταν μέχρι τον 6ο αι. μ.Χ. ενωμένη με την Κάλυμνο, οπότε και ένας μεγάλος σεισμός τις χώρισε. Τώρα, το στενό που τις χωρίζει είναι σημείο αναφοράς για τους λάτρεις των καταδύσεων, του windsurfing, κανό και καγιάκ. Το νησί έχει εξαιρετες παραλίες με βότσαλο και πεντακάθαρα νερά, ενώ ο απότομος βράχος που υψώνεται σε ύψος 460 μ. έχει γίνει σημαντικό αναρριχητικό πεδίο, βοήθουσης και της γειτνίασης με την Κάλυμνο. Μη φύγετε χωρίς να αγοράσετε τα παραδοσιακά υφαντά που υφαίνουν ακόμη και σήμερα σε αργαλειό οι γυναίκες του νησιού.

- **Ψέριμος**

Με έκταση 15 τ. χλμ. και περίπου 150 κατοίκους, η Ψέριμος προσφέρεται για πραγματικά ήσυχες διακοπές, χωρίς αυτοκίνητα. Όλες οι παραλίες της είναι ιδανικές για βουτιές σε καταγάλανες θάλασσες, ενώ εξαιρετική είναι αυτή στον όρμο Βαθύ. Μη χάσετε το πανηγύρι της Παναγίας Γραφιώτισσας στις 14 και 15 Αυγούστου με παραδοσιακό γλέντι με λαούτα και βιολιά μέχρι πρωίας και ρεβιθάδα στο φούρνο!

- **Κιναρόσα - Λέβιθα - Φαρμακονήσι.**

Τα δύο πρώτα βρίσκονται στα ΝΔ της Λέρου, ενώ το τρίτο στα ΒΑ της. Και τα τρία φημίζονται για τους απόλυτα ήσυχους δαντελωτούς κολπίσκους με τα διάφανα νερά.

- **Αρκοί**

Οι Αρκοί (ή Αρκιοί) είναι μια συστάδα 12 νησιών, ανατολικά από την Πάτμο και βόρεια των Λειψών. Στο μεγαλύτερο νησί βρίσκεται ο ομώνυμος οικισμός με παλαιά πέτρινα σπίτια και γραφικά ταβερνάκια. Το νησάκι Μαράθι, μόλις ένα ναυτικό μίλι από τους Αρκιοί, διαθέτει υπέροχη παραλία με σκίνα και αρμυρίκια, ιδανική για αξέχαστες βουτιές.

- **Αρμάθια,**

Το νησάκι Αρμάθια, βορειοδυτικά της Κάσου, διαθέτει μία από τις ωραιότερες παραλίες της Μεσογείου. Νησί με τραχείς, ορεινούς, αλλά κατάφυτους όγκους, με λόφους και κοιλάδες όπου φυτρώνουν τετρακόσια είδη λουλουδιών και βοτάνων και ζουν πολλά είδη σπάνιων πουλιών (σπιζαετοί, γεράκια, αηδόνια, καρδερίνες, ερωδιοί, μελισσοφάγοι κ.ά.), η Τήλος είναι ένα τεράστιο οικολογικό πάρκο προστατευόμενο από διεθνείς συνθήκες.

Κεφάλαιο 7 Οικονομικά στοιχεία

1.Στρατηγική ανάλυση – SWOT

Μέσα από την ανάλυση SWOT που ακολουθεί, δύναται η δυνατότητα να εντοπιστούν τα δυνατά και αδύνατα σημεία των νησιών της Δωδεκανήσου, καθώς και οι ευκαιρίες και απειλές από το εξωτερικό της περιβάλλον. Με τον τρόπο αυτό, θα μπορέσουν με βάση τα δυνατά της σημεία να εκμεταλλευτεί τις ευκαιρίες και να αποφύγει τις απειλές που υπάρχουν ή ενδέχεται να προκύψουν προκειμένου να συνεχίσει η αναπτυξιακή της πορεία

➤ 7.1.Γεωγραφικά Χαρακτηριστικά

<u>Δυνατά Σημεία</u>	<u>Αδυναμίες</u>
- Σχετικά μικρές διανησιωτικές αποστάσεις, στο πλαίσιο νησιωτικών συμπλεγμάτων- Γεωμορφολογική ιδιαιτερότητα- Θέση στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου- Εγγύτητα στην Τουρκία, στη Μέση Ανατολή και στο Παρευξέινο Τόξο	-Γεωγραφική ασυνέχεια (νησιωτικότητα)-Διπλή νησιωτικότητα – απομόνωση μικρών νησιών, μέσα στους Νομούς και στην Περιφέρεια-Απόσταση από την ηπειρωτική χώρα και τις μεγάλες αγορές της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ευκαιρίες

- Δυνατότητες διαπεριφερειακής και διασυνοριακής συνεργασίας με Τουρκία, λοιπές χώρες της Μέσης Ανατολής και του Παρευξείνιου Τόξου
- Αξιοποίηση ενδεχόμενης νέας Διεύρυνσης της Ε.Ε. προς την ανατολή και τα Βαλκάνια

Απειλές

- Αδυναμία επίλυσης του μεταφορικού προβλήματος και της απομόνωσης
- Διεύρυνση του αποκλεισμού των μικρών νησιών από τα κέντρα πληροφόρησης και παροχής υπηρεσιών
- Οριστική πληθυσμιακή εγκατάλειψη και σταδιακή ερήμωση μικρών νησιών
- Δυσμενείς πολιτικές συγκυρίες στην ευρύτερη περιοχή (σχέσεις με Τουρκία)

➤ 7.2.Περιβάλλον, Χωροταξία & Ποιότητα Ζωής

Δυνατά Σημεία

- Υψηλή ποιότητα φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος
- Μεσογειακό κλίμα
- Ευνοϊκό φυσικό περιβάλλον για εναλλακτικές ενεργειακές πηγές (ηλιακή, αιολική ενέργεια, γεωθερμία)
- Πλούσιος ορυκτός πλούτος σε ορισμένα νησιά
- Ύπαρξη ορισμένων ισχυρών πόλων και κέντρων ανάπτυξης (διαπεριφερειακής και διακρατικής εμβέλειας)

Αδυναμίες

- Ρύπανση
- Ενδοπεριφερειακές ανισότητες στην κατανομή των φυσικών πόρων
- Ευαισθησία νησιωτικών οικοσυστημάτων (κυρίως των μικρών νησιών)
- Σοβαρές ελλείψεις υδάτινων πόρων, ενέργειας και κοινωνικών εξυπηρετήσεων, κυρίως στα μικρά νησιά και στις απομονωμένες περιοχές
- Σημαντικό κόστος εντοπισμού και αντιμετώπισης περιβαλλοντικών κινδύνων

- Αδυναμία ελέγχου εφαρμογής περιβαλλοντικών όρων και περιορισμών στη δόμηση και στις διάφορες δραστηριότητες, εξ αιτίας της έλλειψης καθορισμού χρήσεων γης
- Ανεπάρκεια συστημάτων διάθεσης απορριμμάτων
- Αδυναμία ανάπτυξης συνεκτικών οικιστικών δικτύων (πόλοι και κέντρα ανάπτυξης) και διάχυσης των θετικών αναπτυξιακών επιδράσεων, εξ αιτίας της χωρικής ασυνέχειας
 - Χωρική υπερσυγκέντρωση της τουριστικής δραστηριότητας

Ευκαιρίες

- Χρήση νέων μεθόδων διαχείρισης υδάτινων πόρων
- Χρήση νέων τεχνολογιών αποτροπής κινδύνων (τηλεπισκόπηση, παρατηρητήρια κλπ)
- Διεύρυνση της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας
- Εφαρμογή θεσμικού πλαισίου χρήσεων γης
- Δυνατότητες διακρατικής συνεργασίας με μεσογειακές χώρες σε τομείς έρευνας και περιβάλλοντος
- Ενίσχυση του διεθνούς ρόλου των πόλων και κέντρων ανάπτυξης

Απειλές

- Εξάντληση υδροφόρου ορίζοντα - υφαλμύρωση και κλιματολογικές αλλαγές (απερήμωση, άνοδος στάθμης θαλασσών-ξηρασία)
- Σεισμοί – κατολισθήσεις - Πυρκαγιές - πλημμύρες - διάβρωση εδάφους
- Καθυστέρηση επίλυσης χωροταξικών ζητημάτων (Κτηματολόγιο, Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια κλπ.)
- Ενίσχυση της πόλωσης και της απομύζησης πόρων (πληθυσμού, εργατικού δυναμικού, κεφαλαίων, πρώτων υλών) από τα μικρότερα νησιά – πληθυσμιακή συρρίκνωση, εγκατάλειψη και σταδιακή ερήμωση μικρών νησιών
- Ενίσχυση της ανισοροπίας και των ανισοτήτων στο εσωτερικό των μεγάλων νησιών (π.χ. Ρόδος)

- Ένταξη σε δυναμικά δίκτυα αστικών κέντρων
 - Δημιουργία ουσιαστικών αναπτυξιακών μικροπεριφερειών προγραμματισμού σε επίπεδο νησιωτικών συμπλεγμάτων

➤ 7.3. Κοινωνικές Υποδομές & Υπηρεσίες

<u>Δυνατά Σημεία</u>	<u>Αδυναμίες</u>
- Διοικητική αναδιάρθρωση των ΟΤΑ - δημιουργία ισχυρών Δήμων και θεσμοθέτηση των Περιφερειακών Αυτοδιοικήσεων -Υπαρξη πιστοποιημένων φορέων για κατάρτιση – μετεκπαίδευση εργαζομένων	• Δυσλειτουργίες διοικητικών μηχανισμών (αδειοδοτήσεων, ελέγχου κλπ.) • Ελλείψεις σε σύγχρονο τεχνολογικό εξοπλισμό • Χαμηλός βαθμός αποκέντρωσης • Υποστελέχωση υπηρεσιών • Μείωση πόρων την περίοδο 2007-2013 • Επικαλύψεις αρμοδιοτήτων • Νησιωτικός χώρος – πολυδιάσπαση - δυσχέρεια μετακινήσεων υπαλλήλων και συνεχούς συνεργασίας φορέων • Απουσία αναπτυξιακών μικροπεριφερειών

Ευκαιρίες

- Αξιοποίηση του νέου πλαισίου διοίκησης του «Καλλικράτη»
- Θεσμικές αλλαγές – αποκέντρωση αρμοδιοτήτων
- Αναδιοργάνωση και ενδυνάμωση υπηρεσιών Δήμων
- Αναδιοργάνωση και ενδυνάμωση υπηρεσιών Περιφέρειας
- Διεύρυνση εφαρμογών νέων τεχνολογιών και μεθόδων διοίκησης
- Αξιοποίηση των δυνατοτήτων και των εργαλείων του αναπτυξιακού σχεδιασμού (ΠΕΠ, νέο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας)

Απειλές

- Αδυναμίες στενής συνεργασίας μεταξύ αρμόδιων φορέων (Αποκεντρωμένη Περιφερειακή Διοίκηση Αιγαίου, Περιφέρεια Ν. Αιγαίου, Δήμοι, Υπουργεία, ΔΕΚΟ)
- Δυσχέρεια προσαρμογής σε νέες μεθόδους διοίκησης και χρήσης νέων τεχνολογιών
- Αδυναμία προσαρμογής και αξιοποίησης του νέου θεσμικού πλαισίου διοίκησης
- Έλλειψη πόρων για την ουσιαστική ανασυγκρότηση της αυτοδιοίκησης
- Περαιτέρω μείωση πόρων για την αναπτυξιακή στρατηγική της περιφέρειας της επόμενης προγραμματικής περιόδου 2014-2020
- Αδυναμία ορθολογικού σχεδιασμού, λόγω συγκέντρωσης δημοτικών υπηρεσιών, κυρίως σε μεγάλες γεωγραφικές ενότητες – νησιά, ενίσχυση διοικητικής συγκέντρωσης στους μεγάλους πόλους.

➤ 7.4.Μεταφορές

Δυνατά Σημεία

- Σημαντικός αριθμός

Αδυναμίες

- «Διπλή»

λιμένων και
αεροδρομίων

- Βελτιωμένες μεταφορικές υποδομές σε πολλά νησιά
- Θέση ως προς τους Θαλάσσιους Διαδρόμους Μεταφορών των Διευρωπαϊκών Δικτύων
- Σχετικά μικρές αποστάσεις μεταξύ νησιών και ενδοχώρας και σχετικά μικρές διανοησιωτικές αποστάσεις

Νησιωτικότητα –
ανεπάρκεια
συνδέσεων και
απομόνωση μικρών
νησιών

- Υψηλό κόστος μεταφορών και χαμηλό επίπεδο εξυπηρέτησης σε πολλά νησιά
- Ανεπάρκεια οργάνωσης των ακτοπλοϊκών και αεροπορικών συνδέσεων και υψηλό κόστος μεταφορών
- Απουσία συνδυασμένων μεταφορών
- Έλλειψη οργάνωσης και εξοπλισμού χερσαίας ζώνης λιμένων
- Αδυναμία ανάπτυξης συνεκτικών οικιστικών δικτύων (πόλοι ανάπτυξης) και διάχυσης των θετικών αναπτυξιακών επιδράσεων, εξ αιτίας της

ασυνέχειας του

χώρου

- Προβλήματα κυκλοφορίας – ρύπανσης - στάθμευσης στα αστικά κέντρα

Ευκαιρίες

- Αναθεώρηση θεσμικού πλαισίου ακτοποϊκών συγκοινωνιών
- Αναδιοργάνωση συστήματος μεταφορικών συνδέσεων
- Αξιοποίηση των συνδυασμένων μεταφορών
- Αξιοποίηση Θαλάσσιων Διαδρόμων των Διευρωπαϊκών Δικτύων Μεταφορών
- Δημιουργία ισχυρών κόμβων – λιμένων διεθνούς εμβέλειας στο Αιγαίο

Απειλές

- Μειωμένος ανταγωνισμός στις αεροπορικές συνδέσεις – αύξηση τιμών
- Περαιτέρω απομόνωση μικρών νησιών, λόγω ανεπαρκών ακτοποϊκών συνδέσεων

➤ 7.5.Τουρισμός – Πολιτισμός

Δυνατά Σημεία

- Παγκόσμια αναγνωρισιμότητα ως τουριστικός προορισμός
- Ιδιαίτεροι τουριστικοί πόροι – εναλλακτικές μορφές τουρισμού
- Ύπαρξη σημαντικών πολιτιστικών πόρων εθνικής και διεθνούς εμβέλειας (αρχαιολογικοί χώροι, μουσεία, μνημεία και στοιχεία αστικής και αγροτικής πολιτιστικής κληρονομιάς)
- Επαρκής και υψηλής ποιότητας ξενοδοχειακή υποδομή στα μεγάλα νησιά

Αδυναμίες

- Χωρική υπερσυγκέντρωση της τουριστικής κίνησης και δραστηριότητας
- Εποχικότητα τουρισμού (και εποχική ανεργία)
- Περιορισμένη αξιοποίηση των πολιτιστικών πόρων και των καινοτομικών δράσεων προβολής και ανάδειξής τους
- Ανεπαρκής διασύνδεση τουρισμού με λοιπούς τομείς της οικονομίας (πρωτογενής τομέας, μεταποίηση)
- Έλλειψη υψηλής ποιότητας ξενοδοχειακών υπηρεσιών σε μικρότερα νησιά
- Ανεπαρκής διείσδυση ΤΠΕ στον τουριστικό τομέα

- Λειτουργία Σχολών
Τουριστικής Εκπαίδευσης

-

<u>Ευκαιρίες</u>	<u>Απειλές</u>
• Σημαντικές προοπτικές για την ανάπτυξη τουριστικής υποδομής μικρής κλίμακας σε μη κορεσμένες περιοχές • Προσέλκυση επενδύσεων σε υποδομές ειδικών μορφών τουρισμού (συνεδριακός, πολιτιστικός, θαλάσσιος κ.λπ.) • Λειτουργία Οργανισμού Διαχείρισης Προορισμού και επανασχεδιασμός τουριστικού μάρκετινγκ • Επενδύσεις παραθεριστικής κατοικίας • Παρακολούθηση της τοπικής τουριστικής οικονομίας μέσα από τη λειτουργία Δορυφορικού Τουριστικού Λογαριασμού. • Δημιουργία προγραμμάτων σπουδών (μεταπτυχιακών, διαπανεπιστημιακής και διακρατικής συνεργασίας κ.λπ.) και ερευνητικών κέντρων, στο πλαίσιο του Πανεπιστημίου Αιγαίου που σχετίζονται με θέματα τουριστικής πολιτικής και ειδίκευσης σε επιμέρους ομάδες δραστηριοτήτων (πολιτιστικός τουρισμός κ.ά.) • Αναβάθμιση – Ανωτατοποίηση των Σχολών Τουριστικής Εκπαίδευσης • Έμφαση σε εκδηλώσεις σύγχρονου πολιτισμού σε όλη τη διάρκεια του χρόνου με θεματικά φεστιβάλ, events, κ.ά. • Αξιοποίηση της γενικότερης τάσης ανόδου του ελληνικού τουρισμού	- Ανταγωνιστικοί τουριστικοί προορισμοί στην Ευρώπη και τη Μεσόγειο - Άνοδος του ευρώ σε σχέση με το δολάριο - Επέκταση της οικονομικής κρίσης και σε άλλες ανεπτυγμένες χώρες – πελάτες της εγχώριας τουριστικής αγοράς - Επικράτηση μοντέλου «AllInclusive» και κορεσμός - Ανεπαρκής τουριστική προβολή - Εγκατάλειψη παραδοσιακών κλάδων, τεχνών, δρώμενων, γαστρονομικών συνηθειών κλπ. - Περαιτέρω επιβάρυνση τουριστικά κορεσμένων περιοχών και επέκταση τάσεων κορεσμού και σε άλλες περιοχές

➤ **7.6.Παραγωγικό δυναμικό και Κοινωνία της Γνώσης**

Ισχυρά σημεία: - Πληθυσμιακή αύξηση τα τελευταία χρόνια και ευνοϊκή σύνθεση του πληθυσμού (μεγάλο ποσοστό παιδικού πληθυσμού και πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας) - Υψηλό ποσοστό οικονομικά ενεργών ατόμων και απασχολουμένων - Τάση επιχειρηματικότητας του γηγενούς δυναμικού - Εγγύτητα στην αγορά της Τουρκίας - Ιστορική παράδοση στην εξωστρέφεια - Λειτουργία ακαδημαϊκών και ερευνητικών μονάδων στο πλαίσιο του Πανεπιστημίου Αιγαίου και της ΑΣΤΕΡ - Διαθέσιμο επιστημονικό και επιχειρηματικό δυναμικό - Δυνατότητα προσέλκυσης ξένων επιχειρήσεων (καινοτομίας, νέας και υψηλής τεχνολογίας, υπηρεσιών), λόγω των κλιματολογικών συνθηκών και του φυσικού περιβάλλοντος	Αδύνατα σημεία: - Μονοειδίκευση, λόγω τουρισμού και απουσία σημαντικής διαφοροποίησης της τοπικής οικονομίας - Συρρίκνωση πρωτογενούς τομέα και αδυναμία παραγωγικής διαφοροποίησης του τομέα - Ισχνός δευτερογενής τομέας και απουσία σύνδεσης με τον πρωτογενή τομέα και τον τουρισμό - Σημαντική χωρική ανισοκατανομή ανθρωπίνων πόρων - Ισχυρή διαφοροποίηση οικονομικής ανάπτυξης μεταξύ των νησιών - Μικρή τοπική αγορά - Αδυναμία εκμετάλλευσης οικονομικών κλίμακας - Έλλειψη καταρτισμένου και εξειδικευμένου απασχολούμενου προσωπικού σε ορισμένους τομείς - Διακυμάνσεις της ανεργίας και αύξηση τα τελευταία χρόνια - Χαμηλή εκμετάλλευση των δυνατοτήτων της πληροφορικής & επικοινωνιών και ελλιπής πληροφόρηση - Έλλειψη κινήτρων και θεσμικού πλαισίου για συνεργασίες και δικτύσεις (clustering)
Ευκαιρίες: - Αξιοποίηση των μέσων και ευκαιριών που παρέχονται από τις νέες τεχνολογίες της επικοινωνίας	Απειλές: - Περαιτέρω αύξηση της ανεργίας - Οικονομικά προβλήματα λόγω μονοειδίκευσης και ενδεχόμενης κρίσης

- Αναθεώρηση επενδυτικών κινήτρων - Αξιοποίηση της ζήτησης προϊόντων ονομασίας προέλευσης και βιολογικής καλλιέργειας - Εφαρμογές πληροφορικής (Εξοικείωση στη χρήση τηλεκατάρτισης, τηλεεκπαίδευσης και τηλεεργασίας) - Κίνητρα για την προσέλκυση γυναικών στην αγορά εργασίας - Κοινωνική ενσωμάτωση μεταναστών - Αξιοποίηση των δυνατοτήτων του Πανεπιστημίου Αιγαίου, για τη σύνδεση της έρευνας με την παραγωγή - Αξιοποίηση διαθέσιμων πόρων για έρευνα και τεχνολογία - Αξιοποίηση νέων επιστημόνων και προσωπικοτήτων της περιοχής	στον τουριστικό κλάδο - Ανταγωνισμός ξένων αγορών, με χαμηλό κόστος παραγωγής - Περαιτέρω καθυστέρηση στην εφαρμογή χωροταξικών ρυθμίσεων - Αδυναμία περαιτέρω ανάπτυξης και παραγωγικής αξιοποίησης ερευνητικών – εκπαιδευτικών υποδομών - Περαιτέρω εμβάθυνση της οικονομικής κρίσης και ενίσχυση των δυσμενών επιπτώσεων αυτής στην τοπική οικονομία

Κεφάλαιο 8 ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

8.1 Δέσμη μέτρων και άξονες για ανάπτυξη-προβολή»

Δέσμη οκτώ δράσεων και παρεμβάσεων για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων που προκαλεί η διεθνής κρίση στον Τουρισμό, στα Δωδεκάνησα, έχει υποβάλει στην πολιτική ηγεσία και στους αρμόδιους φορείς η επιτροπή διαχείρισης κρίσης που συγκροτήθηκε μεταξύ των τουριστικών φορέων του Νομού, ύστερα από πρωτοβουλία του Νομάρχη Δωδεκανήσου Γιάννη Μαχαιρίδη. Η δέσμη των μέτρων καθώς και τα βασικά σημεία της μελέτης τουριστικής προβολής που εκπονήθηκε για λογαριασμό της Νομαρχίας και του Δωδεκανησιακού Οργανισμού Τουρισμού, παρουσιάστηκαν κατά τη διάρκεια ειδικής εκδήλωσης που οργάνωσε η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση με αφορμή τη συμμετοχή της στην έκθεση «Τουριστικό Πανόραμα 2003». Τα οκτώ μέτρα που εισηγούνται οι φορείς και παράγοντες της Δωδεκανήσου είναι τα εξής:

- Αναστολή των τελών προσγείωσης αεροπλάνων, στα διεθνή αεροδρόμια της Ρόδου, Κω και Καρπάθου, για την εκτός αιχμής περίοδο και μείωσή τους κατά 50% κατά τους θερινούς μήνες.
- Ενίσχυση από τον ΕΟΤ της τάξης των 500.000 ευρώ για την εντατικοποίηση του προγράμματος διαφήμισης και προβολής των Δωδεκανήσων, αμέσως μόλις λήξει ο πόλεμος.
- Μείωση των θαλάσσιων ναύλων των ακτοπλοϊκών εταιριών, από και προς τα νησιά του Νομού.
- Μείωση του αριθμού των απαιτούμενων ενσήμων για τη θεμελίωση δικαιώματος είσπραξης επιδόματος ανεργίας από τον ΟΑΕΔ.
- Θεσμοθέτηση της χορήγησης αυξημένων κονδυλίων για προβολή και τα επόμενα χρόνια.
- Αίτημα συστράτευσης και οικονομικής συνδρομής όλων των εμπλεκόμενων φορέων για τα κονδύλια διαφήμισης και προβολής. Ήδη, το Νομαρχιακό Συμβούλιο έχει εγκρίνει τη διάθεση επιπλέον 147.000 ευρώ.
- Ανάθεση σε εταιρία επικοινωνίας και δημοσίων σχέσεων της προβολής της περιοχής στα ΜΜΕ του εξωτερικού αλλά και του εσωτερικού.
- Ενίσχυση της προσπάθειας προσέλκυσης εσωτερικού τουρισμού.

Σύμφωνα με την μελέτη για την τουριστική προβολή της περιοχής, υπάρχει ένα συγκεκριμένο σχέδιο δράσης, με πέντε άξονες που πρέπει να υλοποιηθεί. Οι άξονες αυτοί και οι βασικές επιμέρους δράσεις τους είναι οι εξής: 1. Προσέγγιση νέων αγορών: •Παρουσίαση του νομού σε μία τουλάχιστον νέα αγορά κάθε χρόνο.

- Διευκόλυνση προσέγγισης νέων αγορών από τα μικρά νησιά.

- Έκδοση τουριστικών εντύπων σε γλώσσες των αναδυομένων τουριστικών αγορών (ρώσικα, κινέζικα, κ.λπ).

- Οργανωμένη αποστολή - δράση στις νέες αγορές με συμμετοχή εκπροσώπων των ΟΤΑ , επιχειρηματιών.

- Υποστήριξη δραστηριοτήτων πολιτιστικών ανταλλαγών σε χώρες των "νέων" αγορών.

2. Επέκταση και υποστήριξη των υφισταμένων αγορών: •"Πακέτα εκδρομών" για τους επισκέπτες πριν και μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες.

- Οργάνωση ειδικής παρουσίας του νομού με εκπροσώπους τουριστικών και επαγγελματικών οργανώσεων σε επιλεγμένες τουριστικές ή θεματικές εκθέσεις και περιοχές (π. χ. κινητή έκθεση).

- Τουριστικό γεγονός "προβολής" των νησιών του νομού με πρόσκληση αλλοδαπών εμπειρογνομόνων, δημοσιογράφων, επιχειρηματιών.

3. Συνεργασία μεταξύ των νησιών: • Προβολή νησιωτικών συμπλεγμάτων βασισμένων σε γνωστά νησιά (ομάδες νησιών).

- Προώθηση εκδρομικών πακέτων βραχυχρόνιων διακοπών (short break holidays) σε "2+ νησιά".

- Ετήσιο θεματικό συνέδριο βασισμένο σε μορφή τουρισμού αναπτυσσόμενη στην Περιφέρεια.

- Θεματικά έντυπα με αναφορά στα νησιά που προσφέρουν τον αντίστοιχο θεματικό τουρισμό.

- Ανάδειξη πολύ- νησιακών "πολιτιστικών διαδρομών" (π.χ. μεσαιωνικών κάστρων, αρχαιολογικών χώρων, κ.α.).

4. Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου που θα επιτευχθεί με:

- Έμφαση σε τουριστικά προϊόντα εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

- Συνεδριακό τουρισμό με pre/ posttrips σε μικρότερα νησιά.

- Προώθηση εξειδικευμένων μορφών αθλητικού τουρισμού (windsurf) καταδύσεων, αναρριχήσεων κ.α.).

- Ανάδειξη των χαρακτηριστικών που ζητιούνται για δραστηριότητες "εκτός σαιζόν".

- Προβολή περιοχών, υπηρεσιών, εγκαταστάσεων για θαλάσσιο τουρισμό ιδιωτικών σκαφών.

5. Διευκόλυνση της πληροφόρησης των τουριστικών αγορών: • Κοινό έντυπο παρουσίασης όλων των νησιών.

- Ηλεκτρονικό portal στο internet με links στις επιμέρους ιστοσελίδες προορισμών, φορέων και επιχειρήσεων.
- Θεματικά έντυπα για ειδικές μορφές / αξιοθέατα (π.χ. θρησκευτικά, σπηλαιολογικά, πολιτιστικά, κ.α.).
- Έντυπο πληροφόρησης δρομολογίων θαλασσίων και αεροπορικών συγκοινωνιών.
- Ειδικό υλικό ανάδειξης οικολογικών χαρακτηριστικών (π.χ. θαλάσσιο πάρκο, περιοχές `Natura` υγροβιότοποι, κ.α.

8.2 Διατύπωση του Αναπτυξιακού Οράματος της Περιφέρειας και των κατευθυντήριων αρχών, που πρέπει να διέπουν τον τρόπο λειτουργίας της και τον τρόπο διοίκησης των υποθέσεων περιφερειακού επιπέδου

Το Αναπτυξιακό Όραμα του Νοτίου Αιγαίου πρέπει να στηριχθεί και να αξιοποιήσει τις προτεραιότητες που θέτει η Στρατηγική για την Ευρώπη 2020. Οι προτεραιότητες αυτές, είναι οι εξής:

Έξυπνη Ανάπτυξη, με την ανάπτυξη μιας οικονομίας που βασίζεται στη γνώση και την καινοτομία,

Βιώσιμη Ανάπτυξη, πιο αποτελεσματική στην χρησιμοποίηση των πόρων, πράσινης ανάπτυξης και ανταγωνιστικής οικονομίας,

Ανάπτυξη Χωρίς Αποκλεισμούς, με μια οικονομία με υψηλό ποσοστό απασχόλησης που εξασφαλίζει οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή.

Στις προτεραιότητες αυτές πρέπει ειδικά για το Νότιο Αιγαίο να προστεθεί και

Η αντιμετώπιση των προβλημάτων της Νησιωτικότητας.

Οι παραπάνω προτεραιότητες καθώς και οι βασικοί στρατηγικοί στόχοι των νησιωτικών περιφερειών που αναφέρθηκαν στο κεφάλαιο 9 επιβάλλουν την προσαρμογή του Αναπτυξιακού Οράματος και της Στρατηγικής Αναπτυξιακής Επιλογής της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, όπως διατυπώθηκαν στο Π.Ε.Π. 2007-2013.

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΟΡΑΜΑ ΧΩΡΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΚΡΗΤΗΣ- ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ, ΠΕΠ 2007-2013
Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας και Ανάδειξη της Ελκυστικότητας της Χωρικής Ενότητας «Κρήτης και Νοτίου Αιγαίου» σε συνθήκες Αειφόρου Ανάπτυξης

Κύρια Αναπτυξιακή Επιλογή της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, για την προγραμματική περίοδο 2007-2013 αποτελεί η **Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας της Περιφέρειας**.

Η **Στρατηγική Αναπτυξιακή Επιλογή «Ποιότητα στο τουριστικό και πολιτιστικό προϊόν σε συνθήκες αειφορίας, χώρος σύγχρονης έρευνας και επενδύσεων υψηλής τεχνολογίας»** ώστε το Νότιο Αιγαίο να καταστεί η πιο ανταγωνιστική Περιφέρεια της Ελλάδας.

Αναγκαίες προϋποθέσεις για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, αποτελούν:

- Η βελτίωση της προσπελασιμότητας, που αποτελεί και ιδιαίτερο πρόβλημα λόγω της πολυνησιακής μορφής της Περιφέρειας. Η προσπελασιμότητα ερμηνεύεται τόσο σαν χωρική πρόσβαση όσο και σαν δυνατότητα βελτιωμένης πρόσβαση των κατοίκων και επισκεπτών σε υπηρεσίες.
- Η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού, δηλαδή, η συγκράτηση κρίσιμου μεγέθους πληθυσμού και παραγωγικών ηλικιών αλλά και η αναβάθμισή του (από άποψη κατάρτισης και ειδικοτήτων) ώστε να στηρίξει την επιθυμητή ανάπτυξη.
- Η εξασφάλιση της αειφορίας των πόρων, που σημαίνει συνετή διαχείριση και αξιοποίηση τους.
- Η βελτίωση της λειτουργίας της Δημόσιας Διοίκησης, χωρίς την οποία δεν μπορεί να υπάρξει ομαλή ανάπτυξη του νησιωτικού χώρου.
- Η παροχή των κινήτρων για την ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας.

Αυτές οι προϋποθέσεις ως εξειδικευμένοι στρατηγικοί στόχοι συμφωνούν εν πολλοίς με **Νέους Στρατηγικούς Στόχους** που εξειδικεύτηκαν και προτάθηκαν βάσει των κατευθύνσεων της Στρατηγικής για την Ευρώπη 2020 και της προταθείσας στρατηγικής για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της νησιωτικότητας στον Ευρωπαϊκό Χώρο και είναι οι ακόλουθοι:

- **Αντιμετώπιση της Περιφερειακότητας και των Προβλημάτων στις Μεταφορές και στην Πρόσβαση στις Αγορές**, με έμφαση στις υποδομές και

στις υπηρεσίες Μεταφορών, την προσέλευση επενδύσεων από τον ηπειρωτικό χώρο.

- **Ενίσχυση της Οικονομικής Βάσης**, ανάδειξη και ανάπτυξη νέων κλάδων, ανάκαμψη της μεταποίησης, αντιμετώπιση της τουριστικής και ενίοτε της αγροτικής και αλιευτικής, μονοειδίκευσης και ενίσχυση του μεγέθους των επιχειρήσεων.
- **Ενίσχυση της Απασχόλησης**, με την ενίσχυση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού, την στοχευμένη κατάρτιση σε θέματα επιχειρηματικότητας και Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών και την ενίσχυση των νησιωτικών Πανεπιστημίων και Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.
- **Ενίσχυση Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών**, με την βελτίωση Δικτύων και Υπηρεσιών, την κατάρτιση, την διάχυση της χρήσης Ηλεκτρονικών Υπολογιστών και Διαδικτύων και την εξειδίκευση του Αναπτυξιακού Νόμου σε θέματα Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών στον αιγιακό χώρο.
- **Αντιμετώπιση των Περιβαλλοντικών Προβλημάτων και του Περιορισμού των Φυσικών Πόρων**, με την αξιοποίηση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, την ορθολογική διαχείριση του υδατικού δυναμικού, την ανάπτυξη υποδομών και μεθόδων για την διαχείριση των απορριμάτων και το αυστηρό προσδιορισμό των χρήσεων γης.

Έτσι το Όραμα που καλύπτει τους συγκεκριμένους Στρατηγικούς Στόχους της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου μπορεί να διατυπωθεί ως εξής:

Αναπτυξιακό Όραμα με ορίζοντα το 2020
Χωρικά και Κλαδικά Ολοκληρωμένη, Αειφόρος, Δικτυωμένη και Ανταγωνιστική Περιφέρεια με επικέντρωση της ειδίκευσής της στον Τουρισμό- Πολιτισμό και τις Υπηρεσίες και η οποία θα διασφαλίσει εδαφική, κοινωνική και οικονομική συνοχή

Η Χωρική Ολοκλήρωση αναφέρεται στην **ισόρροπη ανάπτυξη όλων των νησιών**, με ιδιαίτερη στήριξη στα μικρά νησιά.

Η Κλαδική Ολοκλήρωση αναφέρεται στην αξιοποίηση όλων των **Τοπικών και Ανταγωνιστικών Πλεονεκτημάτων** και στην Ενίσχυση των κλάδων: Γεωργία, Κτηνοτροφία, Αλιεία, Βιοτεχνία- ΜΜΕ, Εμπόριο- Logistics-Μεταφορές, Τουρισμό- Πολιτισμό και Έρευνα και Ανάπτυξη.

8.3 Στρατηγική «Ευρώπη 2020»

Η Στρατηγική για την ανάπτυξη του Νοτίου Αιγαίου πρέπει να ενσωματώσει τις βασικές προτεραιότητες της Στρατηγικής για την Ευρώπη 2020. Η στρατηγική για την Ευρώπη 2020, η στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, θέτει τρεις προτεραιότητες:

1. Έξυπνη ανάπτυξη, με την ανάπτυξη μιας οικονομίας που βασίζεται στη γνώση και την καινοτομία και με τομείς δραστηριοποίησης:

- Καινοτομία, Έρευνα και Ανάπτυξη, Επιχειρήσεις Υψηλής Τεχνολογίας,
- Εκπαίδευση, κατάρτιση και Δια βίου Μάθηση- Ενίσχυση Πανεπιστημίων,
- Ψηφιακή Κοινωνία.

2. Διατηρήσιμη (Βιώσιμη) ανάπτυξη, με την προώθηση μιας πιο αποτελεσματικής στην χρησιμοποίηση των πόρων, πιο πράσινης και πιο ανταγωνιστικής οικονομίας και με τομείς δραστηριοποίησης:

- Αύξηση Ανταγωνιστικότητας και Παραγωγικότητας, Πράσινη Ανάπτυξη, Πράσινες Τεχνολογίες,
- Καταπολέμηση της Κλιματικής Αλλαγής, πρόληψη κλιματικών κινδύνων, πρόβλεψη και αντιμετώπιση καταστροφών,
- Καθαρή και αποδοτική ενέργεια, έμφαση στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

3. Ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς, με την ενίσχυση μιας οικονομίας με υψηλό ποσοστό απασχόλησης που εξασφαλίζει οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή και με τομείς δραστηριοποίησης:

- Αύξηση της απασχόλησης,
- Ενίσχυση των δεξιοτήτων,
- Καταπολέμηση της φτώχειας.

Οι προτεραιότητες αυτές και οι ειδικότεροι τομείς δραστηριοποίησης πρέπει να ενταχθούν στις προτεραιότητες και τους στόχους της νησιωτικής πολιτικής και στην αναπτυξιακή στρατηγική του Νοτίου Αιγαίου. Ειδικότερα, οι βασικοί πρωταρχικοί στόχοι της Στρατηγικής Ευρώπη 2020, αφορούν άμεσα τα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά και τους αναπτυξιακούς στόχους της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου.

Ειδικότερα η Έξυπνη Ανάπτυξη περιλαμβάνει εξής ενότητες:

- *Ψηφιακό θεματολόγιο για την Ευρώπη*
Ανάπτυξη Υπηρεσιών Πρόσβασης στο Διαδίκτυο Υψηλής Ταχύτητας για τις Επιχειρήσεις και τα Νοικοκυριά.
- *Νεολαία σε Κίνηση*
Ενίσχυση εκπαιδευτικού συστήματος και τις Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης ειδικότερα.
- *Ένωση Καινοτομίας*
Πρόσβαση στη Χρηματοδότηση για Έρευνα και Καινοτομία.

Η **Διατηρήσιμη Ανάπτυξη** περιλαμβάνει τις εξής ενότητες:

- *Μια Ευρώπη που θα χρησιμοποιεί αποτελεσματικά τους πόρους.*
 - ο Αύξηση της Χρήσης Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας,
 - ο Εκσυγχρονισμός των Μεταφορών,
 - ο Προώθηση της Ενεργειακής Απόδοσης.
- *Μια βιομηχανική πολιτική για την εποχή της παγκοσμιοποίησης.*
 - ο Βελτίωση του Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος ιδίως των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων,
 - ο Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας.

Η Ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς περιλαμβάνει τις εξής ενότητες:

- *Ατζέντα για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας.*
 - ο Δια βίου ανάπτυξη δεξιοτήτων.
 - ο Διευκόλυνση κινητικότητας.
- *Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα για την καταπολέμηση της φτώχειας.*
 - ο Διασφάλιση κοινωνικής και εδαφικής συνοχής.

- Ενίσχυση Ανάπτυξης και Απασχόλησης.

8.4 Στρατηγικοί Στόχοι του Αιγαιακού Χώρου

Με βάση τα βασικά Αναπτυξιακά χαρακτηριστικά των νησιών, καθώς επίσης και με βάση τις κατευθύνσεις της Στρατηγικής για την Ευρώπη 2020 ως βασικοί Στρατηγικοί Στόχοι του Αιγαιακού Χώρου μπορούν να τεθούν οι ακόλουθοι:

8.4.1 Αντιμετώπιση της Περιφερειακότητας και των Προβλημάτων στις Μεταφορές και στην Πρόσβαση στις Αγορές.

Τα στρατηγικά προβλήματα που παρουσιάζονται στον τομέα αυτό είναι:

- Ο Χρόνος και το Κόστος Μεταφοράς
- Τα καιρικά προβλήματα και οι επιπτώσεις τους στις θαλάσσιες μεταφορές
- Η Διπλή Νησιωτικότητα
- Η ανεπάρκεια λιμένων και αεροδρομίων (που επιτείνεται από την εποχική αύξηση του τουριστικού ρεύματος)
- Ο Προσανατολισμός των Επενδύσεων και των Μεγάλων Επιχειρήσεων στον ηπειρωτικό χώρο

Οι βασικοί στρατηγικοί στόχοι για την αντιμετώπιση των παραπάνω προβλημάτων είναι:

- Η Επιδότηση των Μεταφορών του Νησιωτικού χώρου (μεταφορικό ισοδύναμο)
- Η βελτίωση λιμανιών και αεροδρομίων
- Η βελτίωση των συνδέσεων μεταξύ των νησιών

Η δημιουργία κόμβων μεταφορών θα συμβάλει στη μείωση της Διπλής Νησιωτικότητας, αλλά και στην ενίσχυση των νησιωτικών Πόλεων Ανάπτυξης

- Ο εκσυγχρονισμός του Επιβατικού Στόλου
- Η Ενίσχυση των Τηλεπικοινωνιών και η γενικότερη ενίσχυση του Τομέα Τεχνολογιών Πληροφορικής Επικοινωνίας

- Η προσέλκυση δυναμικών επιχειρήσεων μέσω της αξιοποίησης του Αναπτυξιακού Νόμου και της δημιουργίας Επιχειρηματικών Υποδομών στους Νησιωτικούς Πόλους (ΒΕΠΕ, ΒΙΟΠΑ, Τεχνολογικά Πάρκα, Εμπορευματικά Κέντρα – Logistics κτλ)

- **8.5 Επενδυτικός Νόμος και Νησιωτική Ανάπτυξη**

Ο νέος Επενδυτικός Νόμος είναι ο Ν. 3908/11 που διαμορφώθηκε στο πλαίσιο της πολιτικής Κρατικών Ενισχύσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δηλαδή στο πλαίσιο μιας ενιαίας πολιτικής που διέπει το σύνολο των εδαφών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Συνοπτικά ο Επενδυτικός Νόμος προβλέπει τις ακόλουθες Κατηγορίες Επενδύσεων:

1. Γενική Επιχειρηματικότητα. Αφορά: κάθε επιχειρηματία. Προβλέπει: Φοροαπαλλαγές κλιμακούμενες έως και 10 χρόνια, μέχρι το 100% του ανώτατου επιτρεπόμενου ύψους ενίσχυσης.
2. Περιφερειακή Συνοχή. Αφορά: επενδυτές με σχέδια που καλύπτουν τοπικές ανάγκες ή αξιοποιούν τοπικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα. Προβλέπει: όλα τα είδη των ενισχύσεων. Το ποσοστό επιχορήγησης και επιδότησης leasing μπορεί να φτάσει μέχρι και το 70% του ανώτατου επιτρεπόμενου ύψους ενίσχυσης. Για τις νέες επιχειρήσεις, το παραπάνω ποσοστό προσαυξάνεται κατά 10%.
3. Τεχνολογική Ανάπτυξη. Αφορά: επιχειρήσεις που σχεδιάζουν να επενδύσουν στην καινοτομία και να εκσυγχρονίσουν τεχνολογικά την επιχείρησή τους. Προβλέπει: όλα τα είδη των ενισχύσεων. Το ποσοστό επιχορήγησης και επιδότησης leasing μπορεί να φτάσει μέχρι και το 80% του ανώτατου επιτρεπόμενου ύψους ενίσχυσης.
4. Νεανική Επιχειρηματικότητα. Αφορά: επιχειρήσεις νέων, 20 μέχρι 40 ετών. Προβλέπει: ενίσχυση για το σύνολο σχεδόν των δαπανών (και των λειτουργικών) για 5 χρόνια από την έναρξη λειτουργίας. Η συνολική ενίσχυση μπορεί να φτάσει μέχρι 1.000.000 ευρώ.
5. Μεγάλα Επενδυτικά Σχέδια. Αφορά: επενδυτές με σχέδια ύψους τουλάχιστον 50.000.000 ευρώ. Προβλέπει: όλα τα είδη των ενισχύσεων μεμονωμένα ή συνδυαστικά. Το ύψος της ενίσχυσης μειώνεται όσο αυξάνει το ύψος της

επένδυσης. Η επιχορήγηση-επιδότηση δεν μπορεί να ξεπερνά το 60% της συνολικής ενίσχυσης.

6. Ολοκληρωμένα Πολυετή Επενδυτικά Σχέδια. Αφορά: επιχειρηματίες με σχέδια υλοποίησης ολοκληρωμένων πολυετών (2-5 έτη) σχεδίων επιχειρήσεων, για τις οποίες έχει παρέλθει τουλάχιστον πενταετία από τη σύστασή τους, άνω των 2.000.000 ευρώ. Στόχος είναι ο τεχνολογικός, διοικητικός, οργανωτικός, και επιχειρησιακός εκσυγχρονισμός. Προβλέπει: φοροαπαλλαγές μέχρι το 100% του ανώτατου επιτρεπόμενου ύψους ενίσχυσης.

7. Σχέδια Συνέργειας και Δικτύωσης (Clustering). Αφορά: επιχειρηματικά σχήματα συνέργειας και δικτύωσης 10 τουλάχιστον επιχειρήσεων σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη και πέντε στην υπόλοιπη Ελλάδα, υπό μορφή κοινοπραξίας. Προβλέπει τη δυνατότητα παροχής κάθε είδους ενίσχυσης.

- Τα είδη των ενισχύσεων που προβλέπονται από τον Επενδυτικό Νόμο είναι τα εξής:

α. Φορολογική απαλλαγή. Απαλλαγή από 8 έως 10 χρόνια από την καταβολή φόρου εισοδήματος επί των πραγματοποιούμενων προ φόρων κερδών, τα οποία προκύπτουν με βάση τη φορολογική νομοθεσία, από το σύνολο των δραστηριοτήτων της επιχείρησης. Το ποσό της φορολογικής απαλλαγής συνιστά ισόποσο αφορολόγητο αποθεματικό.

β. Επιχορήγηση. Δωρεάν παροχή χρηματικού ποσού από το Δημόσιο για την κάλυψη τμήματος των ενισχυόμενων δαπανών του επενδυτικού σχεδίου.

γ. Επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing). Κάλυψη από το Δημόσιο τμήματος των καταβαλλόμενων δόσεων χρηματοδοτικής μίσθωσης που συνάπτεται για την απόκτηση νέου μηχανολογικού και λοιπού εξοπλισμού

δ. Ευνοϊκά δάνεια μέσω του ΕΤΕΑΝ. Χρηματοδότηση του ποσού που προβλέπεται να καλυφθεί με τραπεζικό δανεισμό με δάνεια χαμηλού κόστους, από τις τράπεζες που συνεργάζονται με το ΕΤΕΑΝ.

Όλες οι ενισχύσεις συνυπολογίζονται για τον καθορισμό του συνολικού ποσοστού ενίσχυσης που χορηγείται στο επενδυτικό σχέδιο. Το όφελος από την παραπάνω χρηματοδότηση συνυπολογίζεται στο συνολικό ποσοστό ενίσχυσης, το οποίο δεν μπορεί να υπερβαίνει τα όρια του Χάρτη Περιφερειακών Ενισχύσεων

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α.Ξένη βιβλιογραφία

Β. Ελληνική Βιβλιογραφια

Βιβλία

1. Σπιλάνης, Γ. (2000). Τουρισμός και Περιφερειακή Ανάπτυξη. Η περίπτωση των νησιών του Αιγαίου (Πολυεπιστημονικές Προσεγγίσεις,. Αθήνα: ΕΞΑΝΤΑΣ.
2. Ανδριώτης, Κ. (2001). “Problems of island tourism development: The Greek insular Regions”, Άρθρο υπό δημοσίευση σε βιβλίο με τίτλο «Mediterranean Tourism: Socio-cultural Change, Environmental Impacts and Policy Responses”. Αθήνα: Bill Bramwell & Bernard Lane.
3. Μριασούλη, Ε. (2000). Σχεδιασμός Τουριστικής Ανάπτυξης: Χαρακτηριστικές Προσεγγίσεις (Πολυεπιστημονικές Προσεγγίσεις,. Αθήνα: ΕΞΑΝΤΑΣ.
4. Κοκκώσης. & Τσάρτας, (1999). Ανάπτυξη και Περιβάλλον στον Τουρισμό. Πάτρα: ΕΑΠ.

Άρθρα σε ιστοσελίδες

5. Λαμπρόπουλος, Π. (2 Φεβρουαρίου 2003). Προσεγγίσεις – Προϋποθέσεις για την τουριστική ανάπτυξη στα νησιά. Ιστοσελίδες του βορείου Αιγαίου 3, (3). Διαθέσιμο σε: www.istoselides.gr/journal (Ανακτήθηκε 3 Σεπτεμβρίου 2013).
6. Σταματόπουλος, Δ. (2 Φεβρουαρίου 2003). Η έννοια της αειφόρου ανάπτυξης. Ιστοσελίδες βορείου Αιγαίου 4, (5). Διαθέσιμο σε: www.istoselides.gr/journal (Ανακτήθηκε 13 Νοεμβρίου 2013).
7. Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΩΝ. Διαθέσιμο σε: <http://www.abettergreece.com/Greek%20Dodekanese%20history.html> (Ανακτήθηκε 29 Νοεμβρίου, 2013).
8. Newsbeast. Διαθέσιμο σε: <http://www.newsbeast.gr/greece/arthro/644447/o-ellinikos-tourismos-apo-to-1950-/> (Ανακτήθηκε 4 Φεβρουαρίου, 2014).
9. Δήμος Ρόδου. Διαθέσιμο σε: <http://www.rhodes.gr/el/ipolimas/touristikosodigos/> (Ανακτήθηκε 11 Μαΐου, 2014).

Περιοδικά

10. Χαλάτση, Π. (18 Σεπτεμβρίου 2013). Δωδεκάνησα. Τουριστική Αγορά 257. Διαθέσιμο σε: <http://www.touristiki-agora.gr/article.asp?ID=249> (Ανακτήθηκε 6 Ιανουαρίου 2014).

11. Παπαχριστοδούλου Ιωάννης , Παλαιοθόδωρος Δημήτρης , Παλαιοθόδωρος Δημήτρης , Βαξεβάνης Γιάννης , Σπυροπούλου Βάσω , Βαξεβάνης Γιάννης , Μπαζίνη Ελένη , Πατσιαδά Βασιλική ,, (2006). ΙΔΡΥΜΑ ΜΕΙΖΟΝΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ. Διαθέσιμο σε:<http://www2.egeonet.gr/forms/filePage.aspx?lemmaId=6888> (Ανακτήθηκε 9 Φεβρουαρίου, 2014). Για τα Δωδεκάνησα
12. greek lodgings. Διαθέσιμο σε: http://www.greeklodgings.gr/gr/karpathos/gr_karpathos.html(Ανακτήθηκε 27 Σεπτεμβρίου, 2013). Κάρπαθος
13. Τουριστόραμα. Διαθέσιμο σε: <http://www.touristorama.com> (Ανακτήθηκε 12 Φεβρουαρίου, 2014).

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ

¹ readymade package tour = έτοιμο τουριστικό πακέτο

² Greek Hote l Branding Report= Ξενοδοχείο Branding Report

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. Τα Δωδεκάνησα βάζουν μπροστά για υδροπλάνα

Συνεχείς επισκέψεις, διαδοχικές συναντήσεις και συζητήσεις στα νησιά των Δωδεκανήσων πραγματοποίησε η Υδροπλάνα Ελλάδας Α.Ε. με τους Δήμους και Λιμενικά Ταμεία όπου κατατέθηκε η επίσημη πρόταση της εταιρείας για την δημιουργία Υδατοδρομίων που να καλύπτουν όλα τα Δωδεκάνησα. Συγκεκριμένα την σύμφωνη γνώμη του Δήμου και του Λιμενικού Ταμείου της Κω έλαβε η Hellenic Seaplanes για να προχωρήσει στην μελέτη των πιθανών σημείων ανάπτυξης υδατοδρομίου σε συνάντηση στο Δημαρχείο. Στην συνάντηση παραβρέθηκαν ο Αναπληρωτής Δήμαρχος κ. Θεοδόσης Νικηταράς, ο Πρόεδρος του ΛΤ κ. Μιλτιάδης Φάκκος και ο Αντιπρόεδρος κ. Νασταχανίδης Νικόλαος. Ο Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος της εταιρείας Νικόλας Χαραλάμπους ανέλυσε την πρόταση και δόθηκαν όλες οι διευκρινήσεις της επένδυσης Η τελική απόφαση θα είναι αποτέλεσμα σύντομων διαβουλεύσεων μέσα στα νομικά πλαίσια που διέπει την διαδικασία ανάπτυξης υδατοδρομίων για την Κω, Αστυπάλαια και Νίσυρο δήλωσε ο Πρόεδρος του Λιμενικού Ταμείου που ανήκουν τα τρία νησιά. Παράλληλα πραγματοποιήθηκαν διαβουλεύσεις με τον Δήμαρχο Νισύρου κ. Νίκο Καρακωνσταντίνου όπου είχε αναλάβει προσωπικά την πρωτοβουλία να φέρει τα υδροπλάνα στο νησί έχοντας υποστηρίξει εξαρχής την πρόταση της HELLENIC SEAPLANES SA. Στη Τήλο, στη Σύμη και στην Χάλκη αναμένεται να σταλεί από την HELLENIC SEAPLANES ομάδα εμπειρογνομόνων όπου θα υποδείξει τις επιλογές που υπάρχουν ως προς τον χώρο προσνείωσης των υδροπλάνων, αλλά και ελλιμενισμού τους ώστε να διασφαλισθούν τα επιθυμητά αποτελέσματα για την ασφαλέστερη λειτουργία των υδατοδρομίων, σε καμία περίπτωση δεν θα παρακάμπτουν τον Νόμο ή θα διακυβεύουν την ασφάλεια των επιβατών και των πτήσεων. Η Δήμαρχος της Τήλου κα Μαρία Καμμά Αλιφέρη συζήτησε εκτενέστερα το θέμα της συνεργασίας των υδροπλάνων με το Hovercraft - Sea Star, το πλοίο που διαθέτει ο δήμος καθώς και στον οργανωμένο τουρισμό που μπορεί να στηριχθεί από την ανάπτυξη των υδροπλάνων στα Δωδεκάνησα. Σε συνάντηση που έγινε στο Δημαρχείο της Ρόδου με τον Δήμαρχο κ. Στάθη Κουσουρνά ο οποίος είναι και ο Πρόεδρος του Λιμενικού Ταμείου της Ρόδου έδωσε το πράσινο φώς στην HELLENIC SEAPLANES τόσο για την Ρόδο αλλά και για τα νησιά Καστελόριζο, Κάρπαθο, Κάσος, Χάλκη, Σύμη και Τήλο που ανήκουν στο Λιμενικό Ταμείο της Ρόδου κα προσδιορίζει μέσα στην πρόταση της τα σημεία πρόσδεσης και προσνείωσης των υδροπλάνων καθώς και τις εναλλακτικές που μπορεί να προκύψουν. Αμέσως μετά ο Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος της HELLENIC SEAPLANES SA κ. Νικόλας Χαραλάμπους σε συνέντευξη του που έδωσε σε δημοσιογράφους στο Δημαρχείο της Ρόδου είπε ότι η Ρόδος

με το αεροδρόμιο και τις δομές κρουαζιέρας που διαθέτει θα μπορέσει με συνδυασμό τα υδροπλάνα να δημιουργήσει νέα τουριστικά προϊόντα και να αυξήσει τις επιλογές των κατοίκων του νησιού. Είτε επίσης ότι σκοπός της εταιρείας είναι η ανάπτυξη και η δημιουργία των κατάλληλων υποδομών (υδατοδρόμια) έτσι ώστε να παρέχουν την απαιτούμενη επιχειρησιακή υποστήριξη με υδροπλάνα καθώς και ολοκληρωμένη σύνδεση της νησιωτικής Ελλάδας.

2.«ΚΡΗΤΗ-ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ»

Με επιτυχία πραγματοποιήθηκε το Σάββατο 8 Δεκεμβρίου σε κεντρικό ξενοδοχείο του Ηρακλείου ημερίδα που διοργάνωσε η αρμόδια Συνοδική Επιτροπή της Ιεράς Επαρχιακής Συνόδου της Εκκλησίας Κρήτης επί του Εκκλησιαστικού Τουρισμού σε συνεργασία με την Ιερά Αρχιεπισκοπή Κρήτης με θέμα: «Κρήτη- Δωδεκάνησα και εκκλησιαστικός τουρισμός». Η ημερίδα τελούσε υπό την ευλογία του Οικουμενικού Πατριαρχείου και υπό την αιγίδα της Ιεράς Επαρχιακής Συνόδου της Εκκλησίας Κρήτης. Ο Σεβ. Μητροπολίτης Πέτρας και Χερρονήσου κ. Νεκτάριος, Πρόεδρος της Συνοδικής Επιτροπής επί του Εκκλησιαστικού Τουρισμού, καλωσόρισε τους συνέδρους επισημαίνοντας ότι ο εκκλησιαστικός τουρισμός λειτουργεί με κριτήρια πίστεως και όχι εμπορικής εκμετάλλευσης, δεδομένου ότι ο ελληνορθόδοξος πολιτισμός μας είναι αυθεντικός τρόπος ζωής που δεν χωράει σε μουσείο.

Το μήνυμα της Α.Θ.Π. του Οικουμενικού Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως κ.κ. Βαρθολομαίου ανέγνωσε ο Θεοφ. Επίσκοπος Κνωσού κ. Ευγένιος και ακολούθησε ο χαιρετισμός του Σεβ. Αρχιεπισκόπου Κρήτης κ. Ειρηναίου, Προέδρου της Ιεράς Επαρχιακής Συνόδου της Εκκλησίας Κρήτης και η ανάγνωση του μηνύματος του Υπουργού Τουρισμού κ. Άρη Σπηλιωτόπουλου. Σύντομο χαιρετισμό απεύθυναν οι κ.κ. Ευστάθιος Τζουγανάκης, Γενικός Διευθυντής της Περιφέρειας Κρήτης, Μαρία Πετρακογιώργη-Ανυφαντάκη, εκπρόσωπος της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ηρακλείου, Ιωσήφ Αναστασάκης, Αντινομάρχης Λασιθίου, Εμμανουήλ Αλεξιάκης, εκ μέρους του Δήμου Ηρακλείου, οι Βουλευτές Ηρακλείου Μαρία Σκραφνάκη, Εμμ. Στρατάκης και Βασ. Κεγκέρογλου και ο Βουλευτής Χανίων Κ. Βολουδάκης. Οι εμπεριστατωμένες εισηγήσεις έγιναν από τους Αιδεσμολ. Μ. Πρωτοπρεσβύτερο του Οικουμενικού Θρόνου π. Γεώργιο Τσέτη με θέμα: «Η ειδοποιός διαφορά μεταξύ Προσκυνηματος και Εκκλησιαστικού Τουρισμού», Πανοσιολ. Αρχιμ. Αντίπα, Καθηγούμενο της Ιεράς Πατριαρχικής και Σταυροπηγιακής Μονής Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου Πάτμου με θέμα: «Εκκλησιαστικός Τουρισμός: πρόσκληση και ευθύνη για την Εκκλησία», κ. Νίκο Ψιλάκη, δημοσιογράφο και συγγραφέα με θέμα: «Δυνατότητες, προοπτικές, ευθύνες και προβλήματα του εκκλησιαστικού τουρισμού στην Κρήτη» και κ. Νικηφόρο Λαμπρινό, Πρόεδρο Ενώσεως Ξενοδόχων Ηρακλείου με θέμα: «Τρόποι προβολής, ανάδειξης των εκκλησιαστικών

μνημείων, της λατρευτικής ζωής, των δρόμων της πίστης και της πολιτιστικής ταυτότητας». Στην ημερίδα, που ολοκληρώθηκε με συζήτηση, έλαβαν μέρος οι Ιεράρχες της Εκκλησίας Κρήτης, ο Σεβ. Μητροπολίτης Ρόδου κ. Κύριλλος και ο Θεοφ. Επίσκοπος Αλικαρνασσοῦ από τα Δωδεκάνησα, αντιπροσωπείες από τις Ιερές Μητροπόλεις, ξεναγοί, ξενοδόχοι και εκπρόσωποι των τοπικών Αρχών και Φορέων.

Τα συμπεράσματα της ημερίδας είναι τα ακόλουθα:

Οι συμμετέχοντες εις την Ημερίδα «Κρήτη-Δωδεκάνησα και Εκκλησιαστικός Τουρισμός» εκφράζουμε την ευχαριστία μας προς το Σεπτόν Κέντρον, το Οικουμενικόν Πατριαρχείον και την αυτού Θειοτάτην Παναγιότητα, τον Οικουμενικόν Πατριάρχην δια την ευλογίαν να πραγματοποιηθεί η Ημερίδα αυτή και δια το Σεπτόν μήνυμα το οποίον απέστειλε. Εκφράζουμε ακόμη την ευχαριστία μας προς την Ιεράν Σύνοδον της Εκκλησίας Κρήτης δια την ωραίαν πρωτοβουλίαν να πραγματοποιήσει την Ημερίδα αυτήν και προς την Συνοδική Επιτροπή επί του Εκκλησιαστικού Τουρισμού και την Ιεράν Αρχιεπισκοπήν Κρήτης που είχαν την διοργανωτική ευθύνη. Καταγράφεται από τον Παγκόσμιον Οργανισμό Τουρισμού αυξητική τάση εις τας μετακινήσεις και αυτή η αλματώδης αύξηση εις τα νούμερα των επισκεπτών δεν αφήνει ανεπηρέαστο το κομμάτι του εκκλησιαστικού τουρισμού και την αύξηση επισκεπτών εις τα εκκλησιαστικά μνημεία και προσκυνήματα εις την Κρήτη και την Δωδεκάνησο. Ιδιαίτερα σημαντική ώθηση στον εκκλησιαστικό τουρισμό αναμένεται ότι θα δοθεί από το έτος 2008 και μετά όποτε η Ορθόδοξη Εκκλησία και η Ρωμαιοκαθολική προγραμματίζουν να γιορτάσουν τα 2000 χρόνια από τη γέννηση του Αποστόλου Παύλου με λαμπρές τελετές και εκδηλώσεις. Η Εκκλησία βέβαια πάντοτε παρακολουθεί τις εξελίξεις και ευαισθητοποιείται, ενεργεί ποιμαντικά εις το θέμα του Εκκλησιαστικού Τουρισμού, ξεκινώντας με την σύστησιν της Συνοδικής Επιτροπής επί του Εκκλησιαστικού Τουρισμού, από την σημερινή ημερίδα και καταγράφοντας τις απόψεις και εμπειρίες των εκλεκτών ομιλητών και προσκεκλημένων. Εις τον εκκλησιαστικό καί εις τον προσκυνηματικόν τουρισμόν βλέπουμε τήν ευλογία της κοινωνίας, της ιεραποστολής, της αλληλεγγύης, της πληροφορίας, του διαχριστιανικού διαλόγου και της διαθρησκευτικής ανοχής και παναθρώπινης κατανόησης και επικοινωνίας.

Είναι ξεκάθαρο ότι η Εκκλησία ανοίγει το μεγάλο αυτό κεφάλαιο εμπορούμενη από πνευματικά και ιεραποστολικά κίνητρα και ουδόλως αποβλέπει εις την εμπορική εκμετάλλευση των ιερών χώρων και το κέρδος. Η Εκκλησία συνεργάζεται με την Πολιτεία, την Τοπική Αυτοδιοίκηση πρώτου και δευτέρου βαθμού, τους τοπικούς Φορείς και την ιδιωτική πρωτοβουλία για να καθορίσει τις αρχές ανάπτυξης του εκκλησιαστικού τουρισμού θέτοντας το πλαίσιο και τους κανόνες λειτουργίας. Απαιτείται λεπτότητα και προσοχή, ενιαίος σχεδιασμός στην καταγραφή, την παρουσία, την προβολή και την επικοινωνία. Απαραίτητες είναι και οι υποδομές φιλοξενίας. Παράλληλα, στόχος είναι η προστασία των εκκλησιαστικών μνημείων και η διατήρησις του

ιερού τους χαρακτήρα, ο σεβασμός της μοναστικής ζωής και τάξης και η αποφυγή της εμπορευματοποίησης της θρησκευτικής παράδοσης. Στη συνέχεια, υπό την σκέπη του Οικουμενικού Πατριαρχείου, η Συνοδική Επιτροπή θα έχει την πρωτοβουλία της δημιουργίας ομάδος εργασίας με στόχο την καταγραφή και την ιεράρχηση των δράσεων για την ισόρροπη ανάπτυξη του εκκλησιαστικού τουρισμού στην Κρήτη και τα Δωδεκάνησα

3.Χρήσιμο εργαλείο η χθεσινή ημερίδα για τη γαλάζια ανάπτυξη

Χρήσιμο εργαλείο στα χέρια επενδυτών, επαγγελματιών στον κλάδο της αλιείας αλλά και στον γενικότερο σχεδιασμό της νησιωτικής επενδυτικής μας πολιτικής, χαρακτηρίζεται η χθεσινή ημερίδα για την «Γαλάζια Ανάπτυξης στον Ελληνικό Θαλάσσιο Χώρο» που έγινε στο νησί της Ρόδου, παρουσία Ευρωβουλευτών, Υπουργών, βουλευτών και πλήθος εκπροσώπων της αυτοδιοίκησης και των φορέων της περιοχής μας.

Στην ημερίδα, αναπτύχθηκε έντονος προβληματισμός για το πώς θα αξιοποιηθεί ο θαλάσσιος πλούτος της χώρας μας, πώς θα ληφθούν μέτρα προστασίας και πώς οι επαγγελματίες θα μπορούν να συμμετάσχουν σε αυτόν το σχεδιασμό (με επιδοτήσεις που θα αγγίζουν ακόμα και το 85%) χωρίς να περικόπτεται το εισόδημά τους.

Ο ευρωβουλευτής των Πρασίνων κ. Νίκος Χρυσόμαλλος στην τοποθέτησή του, μίλησε για τον πλούτο που έχει η χώρα μας στον τομέα της Αλιείας, την καταστροφή που έχει υποστεί και τα μέτρα που οφείλουμε τώρα να πάρουμε έτσι ώστε να γίνει ξανά βιώσιμος αυτός ο πλούτος. Σημείωσε επίσης ό,τι σε ό,τι αφορά τον θαλάσσιο τουρισμό, θα πρέπει να γίνει επαναξιολόγηση των στόχων και να δούμε ποιοι είναι πραγματικά εκείνοι οι τομείς που προσφέρουν στη χώρα και στον τόπο μας οφέλη.

Μιλώντας επίσης για την προστασία του θαλασσιού περιβάλλοντος, επισήμανε ότι οφείλει να γίνει άμεση διαδικασία ανέλκυσης του πλοίου που ναυάγησε στη Σαντορίνη, θέση με την οποία συμφώνησε λίγο αργότερα και ο κ. Χαράλαμπος Κόκκινος.

Οι βουλευτές Δωδεκανήσου κ.κ. Βασίλης Υψηλάντης και Μάνος Κόνσολας, ζήτησαν στις τοποθετήσεις τους να υπάρξει συντονισμός των ενεργειών αυτών, ενώ σημείωσαν αναφορικά με το ενεργειακό ότι η Ρόδος εκπέμπει SOS, ζητώντας από τον υπουργό Περιβάλλοντος να προχωρήσει άμεσα σε όλες τις ενδεδειγμένες ενέργειες και να επιταχύνει την διαδικασία για την διασύνδεση των νησιών και την δημιουργία νέου εργοστασίου, έτσι ώστε να αποφευχθούν κίνδυνοι παρόμοιοι με αυτόν της Σαντορίνης.

«Υπάρχει πεδίο ανάπτυξης λαμπρόν σε ό,τι αφορά το Αιγαίο και τις θάλασσές μας» κατέληξε ο κ. Βασίλης Υψηλάντης.

Ο κ. Χαράλαμπος Κόκκινος, επικεφαλής της μείζονος μειοψηφίας του Περιφερειακού Συμβουλίου, ζήτησε να υπάρξει συντονισμός στους σχεδιασμούς που γίνονται και για ακόμα μια φορά κάλεσε την Περιφέρεια να αξιοποιήσει στο έπακρο όλους τους διαθέσιμους πόρους.

Η Ελληνίδα επίτροπος στην Ευρωπαϊκή Ένωση κ. Μαρία Δαμανάκη με τη σειρά της, ανέπτυξε τον γενικό στρατηγικό σχεδιασμό που έχει γίνει για την ανάπτυξη στο Αιγαίο και υπογράμμισε ότι αυτό που προέχει είναι να κατανοήσουμε όλοι μας, ότι πρέπει να αναζητηθούν νέες μορφές ανάπτυξης και αξιοποίησης από τον θαλάσσιο πλούτο που έχει η χώρα μας.

Ο Περιφερειάρχης Νοτίου Αιγαίου κ. Γιάννης Μαχαιρίδης, στην εισήγησή του στην ημερίδα «για τη γαλάζια ανάπτυξη στον Ελληνικό θαλάσσιο χώρο» σημείωσε, μεταξύ των άλλων ότι: «Η περιφέρεια Ν. Αιγαίου είναι μία πολυνησιακή περιφέρεια, που περιλαμβάνει 79 νησιά, εκ των οποίων τα 48 κατοικημένα, και πλήθος νησίδων και βραχονησίδων, με συνολική επιφάνεια 5.286 τ.χλμ., αποτελώντας το 4% της συνολικής χερσαίας επιφάνειας της χώρας. Μια περιφέρεια, με κομβική θέση στους βασικούς άξονες των θαλάσσιων μεταφορών προς τη Μαύρη Θάλασσα, τον Ινδικό και τον Ατλαντικό Ωκεανό και νευραλγικό ρόλο στο Ν.Α. Μεσογειακό τόξο και στον άξονα Κύπρος Αιγαίο Εύξεινος Πόντος. Και πάνω απ όλα με σημαντική γεωπολιτική θέση ως εξωτερικό σύνορο της Ένωσης που γειτνιάζει με τις εξ Ανατολών Τρίτες Μεσογειακές Χώρες (Τουρκία, Λίβανος, Ισραήλ, κλπ.). Αντιλαμβάνεστε πως για την εξόχως νησιωτική Περιφέρειά μας η θάλασσα αποτελεί σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης και επηρεάζει πολλούς τομείς δραστηριότητας όπως οι μεταφορές, οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, ο τουρισμός, η αλιεία, οι υδατοκαλλιέργειες, ο υποθαλάσσιος πλούτος και οι υποθαλάσσιοι πόροι. Αυτές οι δραστηριότητες επηρεάζουν τα ευαίσθητα θαλάσσια οικοσυστήματα που το καθένα έχει τα δικά του ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και είναι αυτή η ποικιλομορφία των οικοσυστημάτων μας το συγκριτικό μας πλεονέκτημα που μια ολοκληρωμένη θαλάσσια πολιτική πρέπει να λάβει υπ' όψιν. Ο στόχος της πολιτικής μας παραμένει η διασφάλιση της βιωσιμότητας των οικοσυστημάτων των θαλάσσιων περιοχών αλλά και η διασφάλιση βιωσιμότητας των τοπικών κοινωνιών. Μια τέτοια ολοκληρωμένη θαλάσσια πολιτική μπορεί να υλοποιηθεί μέσω της Γαλάζιας ανάπτυξης που μπορεί να συμπεριλάβει την βιώσιμη αλιεία, τις θαλάσσιες μεταφορές, την ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού, την ανάπτυξη του θαλάσσιου ΑΠΕ, τις υδατοκαλλιέργειες, την εκμετάλλευση του θαλάσσιου πλούτου και φυσικά την θαλάσσια επιτήρηση και τον έλεγχο, την πρόληψη ατυχημάτων και την θαλάσσια ρύπανση θα πρέπει να αποτελούν πολιτικές δράσεις προτεραιότητας, στα πλαίσια της ευρύτερης προσπάθειας για ολοκληρωμένη διαχείριση του θαλάσσιου χώρου. Άλλωστε, στο πλαίσιο μιας πολύ σκληρής οικονομικής κρίσης, ακόμα και στις περιοχές μας η Θάλασσα αποτελεί περισσότερο από ποτέ μια κοινή πολιτική ταυτότητα γύρω από την οποία θα πρέπει να ξαναβρεθούμε».

Πηγή Ροδιακή, Ημερομηνία 31-8-2013 11:3